

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ STRATEGICZNO-OBRONNY
ZAKŁAD ORGANIZACJI I MOBILIZACJI

ZARZĄDZANIE SYSTEMEM
MOBILIZACYJNYM SIŁ ZBROJNYCH RP
(Z-Mob-2004)

~~Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S/5895
05-005895-002~~

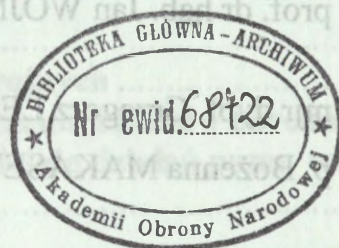
WARSZAWA

68722

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ STRATEGICZNO-OBRONNY

ZAKŁAD ORGANIZACJI I MOBILIZACJI

**ZARZĄDZANIE SYSTEMEM
MOBILIZACYJNYM SIŁ ZBROJNYCH RP**

(Z-Mob - 2004)

**OPRACOWANIE POD KIEROWNICTWEM
NAUKOWYM**

prof. dr. hab. Jana WOJNAROWSKIEGO

WARSZAWA

2004 r.

SKŁAD ZESPOŁU:

- prof. dr hab. Jan WOJNAROWSKI - wstęp, rozdział 1 i 3, zakończenie, załączniki
- mjr dypl. Grzegorz LEWANDOWSKI - rozdział 2, załączniki
- p. Bożenna MAKASEWICZ - adiustacja i druk

ZARZĄDZANIE SYSTEMEM
MOBILIZACYJNYM SIŁ ZBRÓJNYCH RP

(Z-Mob - 2004)

OPRACOWANIE POD KIEROWNICTWEM
NAUKOWYM
prof. dr hab. Jana WOJNAROWSKIEGO

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
Rozdział 1. NOWE ELEMENTY W OTOCZENIU SYSTEMU MOBILIZACYJNEGO SIŁ ZBROJNYCH	9
1.1. Liczebność sił zbrojnych	10
1.2. Przeznaczenie i zadania sił zbrojnych	14
1.3. Możliwości gospodarki w tworzeniu zasobów obronnych ...	17
1.4. Specyfika utrzymania gotowości do działań przez wojska, siły zbrojne	41
1.5. Wnioski.....	56
Rozdział 2. WYZNACZNIKI CYKLICZNEGO ROZWOJU SYSTE- MU MOBILIZACYJNEGO SIŁ ZBROJNYCH	57
2.1. Zagrożenia bezpieczeństwa państwa	59
2.2. Wyzwania dla Sił Zbrojnych RP rzutujące na przyszły kształt systemu mobilizacyjnego	62
2.3. Perspektywiczne kierunki rozwoju systemu mobilizacyjnego Sił Zbrojnych RP	78
2.4. Wnioski	86
Rozdział 3. KONCEPCJA ZARZĄDZANIA SYSTEMEM MOBILIZA- CYJNYM SIŁ ZBROJNYCH	88
3.1. Kryteria do tworzenia koncepcji zarządzania mobilizacją sił zbrojnych	88
3.2. Założenia do budowy koncepcji zarządzania systemem mobilizacyjnym sił zbrojnych	93
3.3. Koncepcja zarządzania systemem mobilizacyjnym sił zbrojnych	101
3.3.1 Podstawy zarządzania systemem mobilizacyjnym sił zbrojnych	102
3.3.2 Standardy systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych	108
3.3.3 Otoczenie systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych wplywające na jego zarządzanie	112
3.3.4 Możliwości przekształcenia struktur organizacyjnych sił zbrojnych na czas wojny (zasadniczy element koncepcji.....	113
3.3.5 Zarządzanie systemem mobilizacyjnym w czasie pokoju i kryzysu	120
3.4. Wnioski	128
ZAKOŃCZENIE	129
BIBLIOGRAFIA	131
ZAŁĄCZNIKI	133

ZAŁĄCZNIKI

1. Czynniki wpływające na rozwój sił zbrojnych
2. Czynniki wpływające na zmiany zadań Sił Zbrojnych RP
3. Składniki zasobów obronnych
4. Główne elementy stacjonarnej infrastruktury logistycznej
5. Rezerwy państwowe
6. Podstawowa procedura działania organów administracji w czasie kryzysu
7. Zagrożenia dla systemu bezpieczeństwa Polski
8. Nowa struktura Wojsk Lądowych Niemiec
9. Tabela sił NATO 2004 dla RP
10. Siły i środki ratownictwa inżynierskiego oraz przeznaczone do likwidacji skutków awarii technicznych z TSP i wypadków radiacyjnych Wojsk Lądowych
11. Nowe kryteria ukończenia jednostek wojskowych NATO
12. System Pogotowia NATO
13. Informatyzacja systemu dowodzenia Wojsk Lądowych
14. Prognoza kształtowania się potrzeb młodszych specjalistów i operatorów w latach 2003–2004
15. Organizacja okręgu wojskowego
16. Struktura organizacyjna WSzW
17. Zakres współpracy organów wojskowych z administracją publiczną
18. Struktura organizacyjna WKU
19. Układ koncepcji zarządzania systemem mobilizacyjnym SZ RP
20. Zarządzenie i uruchomienie mobilizacji SZ RP

WSTĘP

Pojawiające się poglądy i głoszone ostatnio tezy, iż siły zbrojne nie stanowią jedyne narzędzia w utrzymaniu obronności państwa mogą być mylne, lecz nie do końca. Nastąpiło pewne przewartościowanie poglądów dotyczących bezpieczeństwa militarnego na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa w ogóle dla społeczeństwa, państwa, czy sojuszu państw. Bezpieczeństwo staje się zjawiskiem ponadnarodowym, a siły zbrojne w obecnym ich kształcie nie są w stanie realizować wszystkich zadań związanych z obroną narodową. Utrzymanie nawet niewielkich liczebnie sił zbrojnych jest bardzo drogie. Szczególnie wydatki związane z zakupem nowego uzbrojenia i prowadzenia działań są wysokie. Dodatkowo obciążają budżet państwa w trudnych naszych warunkach gospodarczych.

Obecnie wyłania się nowy problem dotyczący systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych, bo jeśli uzawodowimy siły zbrojne, to pozbawimy dopływu wyszkolonych żołnierzy rezerwy, którzy stanowią o liczebności armii na wypadek wojny. Zatem należy już teraz szukać źródeł i tworzyć ośrodki do przygotowania ochotników jako przyszłych rezerwistów kontraktowych.

Dziś jeszcze trudno przewidywać, jak liczne będą siły zbrojne czasu pokojowego i o ile będziemy mogli je powiększyć na wypadek wojny. Jedno jest pewne, że nie mogą być to zmiany rewolucyjne, za którymi nie podążałaby gospodarka narodowa. Możliwości gospodarki podyktują tę liczebność.

Model systemu mobilizacyjnego musi być tworzony w oparciu o funkcjonujące, na danym etapie rozwoju, siły zbrojne czasu pokojowego, bez względu na stopień ich profesjonalizacji.

Przedstawiony w opracowaniu materiał pozwala na sprecyzowanie podstawowych elementów procesu badawczego.

CEL BADAŃ

Opracowanie koncepcji zarządzania systemem mobilizacyjnym Sił Zbrojnych RP.

Przyjęty cel badań umożliwi na sprecyzowanie obszaru dociekań i umiejscowienie w nim problemu badawczego.

PROBLEM BADAWCZY

Jakie elementy będą tworzyły koncepcję zarządzania systemem mobilizacyjnym sił zbrojnych?

Do rozwiązania głównego problemu badawczego pomocne są następujące pytania badawcze:

1. Jaka może być liczebność i przeznaczenie sił zbrojnych na czas pokoju?
2. Czy będą wystarczające możliwości gospodarki narodowej w tworzeniu zasobów dla sił zbrojnych?
3. Jakie nowe wyzwania pojawią się przed siłami zbrojnymi, które w zasadniczy sposób będą wpływały na system mobilizacyjny?
4. Jakie należy przyjąć kryteria do tworzenia koncepcji zarządzania systemem mobilizacyjnym sił zbrojnych?
5. Jak rozpracować założenia tworzące podstawę koncepcji zarządzania systemem mobilizacyjnym sił zbrojnych?

HIPOTEZA ROBOCZA

Ciągłe zmiany organizacyjno-etatowe w siłach zbrojnych dezaktualizują przyjęte założenia ich mobilizacyjnego rozwijania. Opracowanie ogólnej konstrukcji koncepcji zarządzania systemem mobilizacyjnym może zapewnić elastyczność planowania i realizowania zadań mobilizacyjnych.

Praca badawcza obejmuje: wstęp, trzy rozdziały, zakończenie, bibliografię i załączniki.

W rozdziale pierwszym dotyczącym nowych elementów w otoczeniu systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych zostały przedstawione problemy liczebności sił zbrojnych na czas pokoju jako fundament tworzenia koncepcji mobilizacyjnej. Dokonana została charakterystyka zadań sił zbrojnych w nowym ujęciu, wynikająca ze strategii bezpieczeństwa narodowego i strategii wojskowej. Realizację owych zadań rozpatrywano w oparciu o możliwości tworzenia zasobów obronnych przez gospodarkę narodową. Zastanawiano się także nad specyfiką utrzymania gotowości do działań przez wojska w ramach reagowania kryzysowego.

W rozdziale drugim zatytułowanym „Wyznaczniki cyklicznego rozwoju systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych” zostały zasygnalizowane nowe wyzwania dla sił zbrojnych, które mogą rzutować na funkcjonowanie systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych. Zastanawiano się ponadto nad możliwym kierunkiem rozwoju systemu mobilizacyjnego, a w niekorzystnych warunkach nad jego odbudową.

Rozdział trzeci został poświęcony koncepcji zarządzania systemem mobilizacyjnym sił zbrojnych. W tej koncepcji opisane zostały podstawy zarządzania systemem mobilizacyjnym, zbadane zostało jego otoczenie i możliwe standardy. Zasadniczym elementem przedstawianej koncepcji była możliwość przekształcenia struktur organizacyjnych sił zbrojnych na czas wojny. W końcowej treści powyższego rozdziału poruszone są problemy zarządzania systemem mobilizacyjnym w czasie pokoju i kryzysu.

W zakończeniu pracy przedstawione zostało krótkie podsumowanie dwuletnich badań nad problematyką zarządzania systemem mobilizacyjnym oraz wskazano na uogólnione kierunki wytyczające nowe obszary, które należy zbadać i opisać.

Metodologia badań nie odbiegała w zasadzie od poprzedniego etapu i opierała się o analizy nowych strategii, wytycznych mobilizacyjnych oraz

przyjętych kierunków prowadzenia mobilizacji, awizowanych na odprawach podsumowujących i szkoleniach szefów Wojewódzkich Sztabów Wojskowych. Cenne obserwacje wyrażone zostały także na sympozjum zorganizowanym na ten temat w dniu 23 czerwca 2003 r. przez Zakład Organizacji i Mobilizacji.

Nadal zespół autorski boryka się ze znalezieniem odpowiedniej literatury fachowej, polsko i obcojęzycznej, której nie ma. Dlatego też przez analogię wykorzystana została literatura traktująca o zarządzaniu w ogóle, zarządzaniu przedsiębiorstwem i zasobami ludzkimi.

1. NOWE ELEMENTY W OTOCZENIU SYSTEMU MOBILIZACYJNEGO SIŁ ZBROJNYCH

System mobilizacyjny sił zbrojnych jest szczególnie uzależniony od trzech dziedzin działalności w państwie: kierunków prowadzonej polityki obronnej (własnej i w ramach Sojuszu NATO); rozwoju demograficznego państwa i od możliwości ekonomicznych gospodarki kraju.

Pomyślny rozwój tych dziedzin stanowi o niezawodności funkcjonowania systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych. Istniejące tendencje do zmniejszania pokojowej liczebności sił zbrojnych oraz ich profesjonalizacji jakby wymusza opracowanie nowej koncepcji systemu mobilizacyjnego, która powinna uwzględniać zachodzące zmiany w dotychczasowych założeniach i otoczeniu tego systemu. Obowiązujące obecnie zasady funkcjonowania systemu mobilizacyjnego muszą być poddane wnikliwej analizie, ocenie oraz ich weryfikacji w aspekcie profesjonalizacji sił zbrojnych. Innej drogi na obecnym etapie naszego rozwoju już nie ma. Wnioski wynikające z tych analiz powinny być wykorzystane w przyszłej działalności mobilizacyjnej tzn. w planowaniu, organizowaniu i funkcjonowaniu mobilizacji na wypadek kryzysu lub wojny.

Pryncypialna działalność w zakresie przygotowań mobilizacyjnych w siłach zbrojnych i gospodarce narodowej nie może przebiegać sprawnie bez wyodrębnionych nakładów finansowych. Nakłady te pozwolą na zorganizowanie i utrzymanie szeroko pojętej gotowości mobilizacyjnej, tak w siłach zbrojnych, jak i w podmiotach gospodarczych przewidzianych do mobilizacji oraz militaryzacji na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa państwa.

W tym miejscu należy zwrócić uwagę na dwie zasadnicze kwestie. Pierwsza dotyczy przygotowania zasobów ludzkich i materialnych w siłach zbrojnych oraz w jednostkach organizacyjnych gospodarki narodowej. Druga natomiast opiera się na zorganizowaniu odpowiednich warunków do przyjęcia z gospo-

darki narodowej znacznych ilości ludzi (żołnierzy rezerwy), sprzętu i materiałów logistycznych potrzebnymi siłom zbrojnym na czas wojny.

Nowe trendy w otoczeniu systemu mobilizacyjnego, jakie pojawiły się w ostatnich kilkunastu latach to:

- ograniczona liczebność sił zbrojnych;
- inne przeznaczenie, zadania i podział poszczególnych komponentów sił zbrojnych;
- ograniczone możliwości gospodarki w tworzeniu zasobów obronnych;
- nowe kryteria w utrzymywaniu gotowości sił zbrojnych w ramach Pogotowia NATO.

1.1. Liczebność sił zbrojnych

Kwestię liczebności sił zbrojnych należy rozpatrywać w dwóch wymiarach: w wymiarze pokojowym i w wymiarze na okres kryzysu polityczno-militarnego (wojny).

Powszechnie jest wiadomo, iż epoka licznych, masowych armii odeszła ze sceny polityczno-militarnej państw. Jeszcze kilkanaście lat temu, pod koniec „zimnej wojny”, większość państw europejskich posiadała względnie duże liczebnie siły zbrojne w czasie pokoju, oparte na poborze i powszechnej mobilizacji, przeznaczone do walki w obronie terytorium kraju. Odsunęła się na dalszy horyzont czasowy groźba wybuchu wojny światowej, w związku z tym zanika potrzeba posiadania dużych sił zbrojnych, poszczególne państwa redukowały swoje siły zbrojne, w tym budżety przeznaczone na cele obronne.

Zamiast dużych sił opartych na poborze i przeznaczonych do obrony terytorium kraju, mają one teraz mniejsze armie z poboru lub częściowo uzawodowione. Zdecydowana większość państw tworzy nowoczesne struktury sił

zbrojnych, przy tym nie wykorzystując w pełni przydzielonych limitów układu rozbrojeniowego CEF-1.

Trwający tzw. okres przejściowy w siłach zbrojnych doprowadził do obniżenia ich zdolności bojowej przez:

- skrócenie prawie do minimum czasu pełnienia zasadniczej służby wojskowej;
- uzbrojenie i wyposażenie sił zbrojnych w większości pozostało nie wymienione na nowe generacje;
- obniżone zostały zapasy amunicji, mps i środków pozoracji pola walki, stąd obniżył się poziom szkolenia żołnierzy, załóg obsługujących środki pola walki;
- spadło morale wojska w związku z przedłużającą się restrukturyzacją jednostek wojskowych.

Powyższe trendy nie są budujące do zapewnienia bezpieczeństwa państwa, udziału w operacjach sojuszniczych i nie stanowią dobrej podstawy do tworzenia sił zbrojnych na miarę XXI wieku.

Projektowanie kształtu i tworzenie sił zbrojnych jest bardzo trudne, wymaga udzielenia odpowiedzi na dwa zasadnicze pytania:

- 1) do czego potrzebne nam będą siły zbrojne w XXI wieku?
- 2) pierwotne – jakie będą występowały zagrożenia, aby im się przeciwstawić?

Powszechnie jest wiadomym, że dzisiejsze siły zbrojne, obarczone wspomnianymi niedomaganiem okresu przejściowego i utrzymywane znacznym wysiłkiem społeczeństwa nie są w stanie przeciwstawić się wielu zagrożeniom istniejącym obecnie i mogącym się pojawić w przyszłości, w tym zagrożeniom

asymetrycznym. Tego dowodzą doświadczenia i obserwacje sytuacji kryzysowych w Europie oraz na świecie.

Wydaje się słusznym pogląd, iż znaczna liczba zagrożeń powinna być rozpoznana i neutralizowana na tzw. „szczeblu taktycznym”, ponieważ siła mediów może doprowadzić do powiększenia obszaru zagrożeń, które występują właściwie wśród – pomiędzy społeczeństwami.

Reasumując powyższe stwierdzenia można pokusić się o wyrażenie nowego poglądu na funkcje spełniane przez siły zbrojne, którymi powinny być:

- ▲ siły posiadające umiejętność prowadzenia walki w szybko zmieniających się sytuacjach zagrożeń;
- ▲ siły posiadające cechy policyjno-prewencyjne, ratownicze i rozjemcze;
- ▲ dowódcy poszczególnych szczebli taktycznych powinni posiadać cechy dyplomatyczno–mediacyjne. Ponadto zarządców administracyjnych na okupowanych terenie. Umiejętności prowadzenia działań z dala od miejsca zamieszkania, czy własnego kraju;
- ▲ stan osobowy sił zbrojnych musi w swojej świadomości przyjąć postawy motywacyjne dotyczące prowadzenia działań na innym, obcym terytorium, niż własny obszar kraju.

Wracając do liczebności tworzonych sił zbrojnych należy sobie uzmysłowić dwa problemy, już wspomniane – cel, jakemu mają one służyć, czyli jakie realizować zadania i drugi problem, który określa możliwość państwa z zakresie ekonomicznym i demograficznym. Te dwa problemy wzajemnie się warunkują i są wstępem do czynienia jakichkolwiek rozważań dotyczących liczebności sił zbrojnych na czas pokoju – kryzysu i wojny. Dalsze problemy wpływające na liczebność sił zbrojnych, które powinny być brane pod uwagę to:

- utrzymanie odpowiedniego potencjału obronnego jako elementu odstraszania potencjalnego agresora;
- zobowiązania międzynarodowe (CFE-1) i sojusznicze;
- wsparcie i udział w likwidacji zagrożeń niemilitarnych (klęski żywiołowe, awarie, przywrócenie porządku publicznego);
- utrzymanie bazy do przyszłej mobilizacji;
- zapewnienie wypełniania konstytucyjnego obowiązku odbywania służby wojskowej.

Szereg państw zachodnich projektuje liczebność sił zbrojnych na czas pokoju przyjmując wskaźnik ich wielkości 0,5% w stosunku do liczby ludności lub następujące proporcje: jeden żołnierz na 300–500 obywateli państwa. Obecnie tworzony model sił zbrojnych w Polsce (150.000 żołnierzy) obejmuje wskaźnik 0,39% ogółu mieszkańców lub jeden żołnierz na 225 mieszkańców RP.

Przy tworzeniu sił zbrojnych warto dokonać analizy wpływu czynników (zał. 1) na ich dalszy rozwój. Do istotnych z nich można zaliczyć: cele polityki państwa w zakresie bezpieczeństwa potencjał ekonomiczny na określonym etapie rozwoju państwa.

Projektowana struktura organizacyjna sił zbrojnych powinna odpowiadać na wyzwania przyszłości w zakresie prowadzenia monitoringu rozpoznania, koalicyjnego dowodzenia, mobilności, obrony powietrznej, biochemicznej, radiologicznej, ochrony wojsk oraz zdolności do działań niekonwencjonalnych o charakterze specjalnym – modułami zadaniowymi.

Wychodząc z założenia, iż obecne siły zbrojne w czasie pokoju liczą 150 tys. żołnierzy, zaledwie w 50% uzawodowione, to w niedalekiej przyszłości okażą się mało przydatne. Szybko postępujący w armiach świata profesjonalizm zmusi nas do stopniowego tworzenia komponentów zawodowych, aeromobilnych, zdolnych do działania w różnych klimatach i warunkach. Natomiast do

zapewnienia bezpieczeństwa państwa nie wystarczą jedynie siły profesjonalne, trzeba będzie mieć przygotowane zasoby do rozwinięcia dość licznej armii na wypadek bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa państwa.

1.2. Przeznaczenie i zadania sił zbrojnych

W tym miejscu wypada wskazać na zapis konstytucyjny dotyczący głównego zadania dla sił zbrojnych, jakim jest ochrona niepodległości państwa i niepodzielności terytorium oraz zapewnienie bezpieczeństwa i nienaruszalności jego granic przed atakami z zewnątrz.

Wizja tworzonych sił zbrojnych musi być zgodna z kierunkami rozwoju NATO i Unii Europejskiej. W bliższej przyszłości będą tworzone komponenty w ramach sił zbrojnych przygotowywane do dwóch zasadniczych zadań:

- komponent do reagowania na pojawiające się kryzysy w kraju, Sojuszu NATO i w innych obszarach partnerstwa dla pokoju;
- komponent sił odpowiedzi na zaistniałe zbrojne interwencje i konflikty.

Liczne lub mniej liczne siły zbrojne utrzymywane w czasie pokoju, tworzą potencjał bojowy, który jest przeznaczony do utrzymywania bezpieczeństwa militarnego, ochrony i obrony porządku konstytucyjnego państwa.

Obecnie obserwowane jest przewartościowanie funkcji sił zbrojnych z czysto militarnych na funkcje zapobiegania konfliktom, utrzymania pokoju tzw. prewencji militarnej i realizacji zadań stabilizacyjnych na wypadek kryzysu.

W dokumencie szczytu praskiego z grudnia 2002 r. czytamy „...jeśli Pakt Północnoatlantycki ma zachować znaczenie, musi stać się organizacją przetwarzającą ogromny zasób informacji precyzyjnie i profesjonalnie; zdolną podejmować decyzję w ułamku sekundy; gotową natychmiast skierować do akcji stałe, zdolne i wyszkolone siły szybkiego reagowania albo wyspecjalizowane siły

różnych armii gotowe do konfrontacji z zagrożeniami takimi jak terroryzm, atak jądrowy, chemiczny lub bakteriologiczny. Przynajmniej część tych jednostek nie powinna mieć charakteru czysto wojskowego, lecz także policyjny”. Do tego toku myślenia nawiązuje podsekretarz w Ministerstwie Obrony Narodowej ds. polityki obronnej Andrzej Towpik w wywiadzie dla Polski Zbrojnej nr 5/2004 z dnia 1 lutego 2004 r. „...kolejnym problemem są siły ekspedycyjne. Co z tego, że będziemy je mieli, jeśli nie będziemy w stanie ich nigdzie przerzucić. Musimy zatem posiadać środki transportu strategicznego lub mieć do nich zagwarantowany dostęp...”.

W tym kontekście należy patrzeć na kształt naszych Sił Zbrojnych. Krótko można stwierdzić, iż powinny to być siły profesjonalnie w liczebności umożliwiającej ich wyposażenie i utrzymanie z komponentem sił specjalnych, zdolnych do użycia w różnych rejonach świata.

Zadania sił zbrojnych należy podzielić na dwa okresy: czas pokoju i wojny, a wynikają one z pełnionych funkcji.

Funkcja obrony i bezpieczeństwa w czasie pokoju polega na:

- odstraszeniu ewentualnego przeciwnika przez demonstrowanie siły i woli walki;
- ochronie i ratowaniu ludzi, mienia i instytucji państwa przed zagrożeniami niemilitarnymi;
- zdolności do podjęcia działań obronnych na wypadek agresji przeciwnika;
- udziale w misjach zapobiegającym konfliktom w dowolnym regionie świata, polegających na: tworzeniu pokoju, utrzymaniu pokoju, budowaniu pokoju i wymuszaniu pokoju. W ramach tych misji jednostki sił zbrojnych będą realizowały zadania związane z pomocą humanitarną, ratownictwem i ewakuacją;

- tworzeniu więzi społecznych w narodzie przez kultywowanie tradycji wojskowych i wychowanie obywatelskie w duchu patriotycznym.

Realizując zadania czasu pokojowego, siły zbrojne muszą być odpowiednio wyposażone i przygotowane do zadań na czas zagrożenia i wojny. W tym okresie wyróżnikami zadań będą:

- wsparcie porządku międzynarodowego wydzielanymi siłami w ramach Sojuszu NATO;
- udział w prowadzeniu obrony w ramach konfliktów lokalno–regionalnych;
- udział w oparciu agresji na dużą skalę przeciwko państwom NATO i UE;
- obrona przed atakami terrorystycznymi na państwa NATO.

Wszystkie z wymienionych zadań mieszczą się w jednej zasadniczej funkcji, jaką realizują siły zbrojne tworzące wojskową organizację społeczeństwa do obrony narodowej, rozumianej jako dysponent sił i środków państwa w celu przeciwstawienia się wszelkim zagrożeniom.

Zadania sił zbrojnych są determinowane przez szereg czynników (zał. 2), do których zalicza się:

- zmiany w orientacji świata na skalę konfliktów;
- znaczny wzrost zagrożeń o charakterze niemilitarnym;
- większe prawdopodobieństwo zaistnienia konfliktów o charakterze niemilitarnym;
- nieprzewidywalność wystąpienia kryzysów w sferach najmniej prawdopodobnych;
- profesjonalizacja sił zbrojnych;
- zmiany w uzbrojeniu i wyposażeniu sił zbrojnych;
- przynależność państwa do organizacji militarnych i gospodarczych.

1.3. Możliwości gospodarki w tworzeniu zasobów obronnych

Zasoby obronne można zdefiniować jako ogół składników i elementów potencjału ludzkiego oraz gospodarczego będących w obecnej dyspozycji państwa (zał. 3). Wielkość i intensywność wykorzystania tych elementów zależna jest od skali zagrożenia bezpieczeństwa państwa i poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego. Można stwierdzić, iż stan zasobów obronnych państwa świadczy o poziomie przygotowania kraju do obrony oraz utrzymania bezpieczeństwa państwa.

Zasoby obronne spełniają cztery zasadnicze funkcje: wytwarzania, zaopatrywania, zbytu i administrowania.

Należy zastanowić się i udzielić odpowiedzi na następujące pytania:

- 1) jakimi zasobami obronnymi dysponujemy (ilość i ich jakość oraz struktura)?
- 2) jak wykorzystać posiadane zasoby na cele obronne państwa?

Co się tyczy pierwszego pytania, to odpowiedź sprowadza się przede wszystkim do wyliczenia ich składników, którymi są:

- zasoby ludzkie;
- zasoby rzeczowe obejmujące podstawowe wymienniki materialne zapewniające byt;
- zasoby militarne (sił zbrojnych);
- zasoby natury stanowiące podstawę egzystencji ludzi.

Grupa pierwsza obejmuje **zasoby ludzkie**, które są przeznaczone na potrzeby sił zbrojnych i innych formacji odpowiedzialnych za utrzymanie bezpieczeństwa państwa. W skład tych zasobów wchodzi stan osobowy jednostek wojskowych sił zbrojnych, policji, Biura Ochrony Rządu, Urzędu Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, straży ochrony kolei, straży przemysłowej,

więziennej i miejskiej, a także stany osobowe jednostek organizacyjnych resortów przewidzianych do militaryzacji oraz obrony cywilnej.

Wielkość tej grupy zasobów ludzkich może wahać się w przedziale ok. 1.100 tys. ludzi, czyli do 15% liczby mężczyzn w wieku mobilnym (19–40 lat życia, 7.400 tys. mężczyzn).

Kolejna grupa, która musi zabezpieczać działalność powyższej grupy, to zasoby ludzkie do zabezpieczenia produkcji obronnej oraz do zapewnienia działalności administracji i pozostałych gałęzi gospodarki narodowej. Powyższa grupa zasobów ludzkich, to liczba ok. 2.250 tys. obywateli obejmująca 10% stanu ludności w wieku produkcyjnym (18–60 lat). Historia dowodzi, że wyrównanie niekorzystnego bilansu siły roboczej na wypadek wojny realizowane było przez rozszerzanie granicy określającej przedział wieku produkcyjnego. Dąży się do wydłużenia czasu pracy, likwidacji dni wolnych, aktywizacji ludzi biernych zawodowo, a zwłaszcza kobiet i rzeszy ludzi bezrobotnych. W najbliższych latach da się zauważyć znaczący wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym (18–65 lat), który według prognoz utrzyma się do około 2015 roku. Obok tego nastąpi spadek liczby ludności w tzw. wieku mobilnym (18–45 lat życia). Ta grupa wiekowa jest szczególnie przydatna z punktu widzenia potrzeb obronnych, a głównie do zabezpieczenia mobilizacyjnego rozwinięcia jednostek wojskowych i innych formacji uzbrojonych.

Dane statystyczne podają, że do 2005 roku liczba ludności w Polsce będzie sukcesywnie malała, a w latach 2006–2017 zacznie wzrastać, poczym ponownie zacznie spadać. W związku z powyższym wahać się będzie liczba młodzieży uczącej się w szkołach ponad gimnazjalnych i wyższych. Wśród tej młodzieży obserwuje się zainteresowanie nauką w liceach ogólnokształcących. Ponad 60% dzisiejszych licealistów pragnie podjąć naukę na studiach wyższych, a w przyszłości zdobyć pracę i mieć szansę awansu zawodowego i społecznego. Sukcesywnie spada zainteresowanie szkołami zawodowymi na rzecz wspom-

nianych liceów. W ostatnich dziesięciu latach zanotowano aż czterokrotny wzrost liczby studentów uczelni wyższych, a w następstwie absolwentów tych uczelni. Było to spowodowane powstaniem szeregu nowych placówek niepublicznego szkolnictwa wyższego w powiatowych miejscowościach.

Powoli, ale maleje liczba młodzieży, która kończy swoją edukację na poziomie szkoły podstawowej. Obecnie wskaźnik ten kształtuje się na poziomie 2,4% młodzieży kończącej szkołę podstawową. Na wsi wskaźnik ten wynosi 44% mieszkańców z podstawowym wykształceniem. Ta grupa młodzieży jest szczególnie narażona na patologie społeczne, takie jak alkoholizm i narkomania, ona głównie tworzy subkulturę młodzieżową.

Trudności gospodarcze wpływają na poziom naszego życia społecznego, a wzrastające bezrobocie przekraczające w niektórych regionach 30% powoduje trudności w zatrudnieniu absolwentów szkół średnich i wyższych. Największy udział w statystykach obrazujących problem bezrobocia mają osoby posiadające wykształcenie zasadnicze zawodowe i podstawowe, najmniejszy zaś wykształcenie średnie.

Należy wspomnieć o istotnych różnicach pomiędzy wykształceniem młodzieży miejskiej i wiejskiej, na jakie wskazują statystyki. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego tylko około 2% mieszkańców wsi legitymuje się wykształceniem wyższym, a w mieście prawie 10%. Ponadto trzykrotnie mniej posiada wykształcenie średnie oraz pomaturalne. Młodzież wiejska kształci się w odległych miejscowościach stacjonarnie przebywając w internatach albo na stacjach lub dojeżdżając codziennie do szkoły, co powoduje wzrost bieżących wydatków dla rodziny. Z tego powodu gospodarstwa o niższych dochodach wysyłają swoje dzieci na naukę o krótkich okresach kształcenia (szkoły zawodowe), aby mogły one szybko zdobyć przygotowanie zawodowe i przystąpić do pracy, odciążając przez to budżet rodzinny.

Ważne miejsce w edukacji młodzieży spełnia rola rodziny, głównie rodziców motywujących swoje dzieci do nauki. Wiadomo, że wykształcenie rodziców zamieszkujących na wsi jest w większości podstawowe lub zawodowe, dlatego też aspiracje edukacyjne dzieci pochodzących z tych rodzin są niskie.

Na poziom wykształcenia młodzieży mają także wpływ istniejące warunki regionalne, gdyż charakter regionu wyznacza warunki życia, tradycje i wzory społeczno-kulturowe, a także decyduje o rynku pracy.

Charakteryzując sytuację demograficzną, nie można pominąć problemu wyjazdów i osiedlania się obywateli polskich poza granicami kraju. Według statystyki w ostatnim dziesięcioleciu wyemigrowało z Polski ponad 240 tys. Polaków, wśród których przeważali ludzie młodzi, zamieszkujący przeważnie tereny Śląska i Pomorza. Należy spodziewać się nasilenia tego zjawiska po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej.

Oceniając zasoby ludzkie należy bacznie spojrzeć na ich stan zdrowotny przy „chorej” od dłuższego czasu w Polsce służbie zdrowia. Otóż aktualny stan zdrowia Polaków przedstawia się niekorzystnie, głównie dotyczą nas choroby układu kostnego, oczu, oddechowego oraz choroby nerwowe i psychiczne. Obok tych chorób nękających nasze społeczeństwo, niepokojącym zjawiskiem jest wzrost spożycia alkoholu i nadużywania środków odurzających wśród młodzieży. Pewną przyczyną tych patologii jest brak poczucia stabilności, bezpieczeństwa, nuda oraz brak perspektyw życiowych w niektórych regionach kraju.

Badania wskazują, że jedna czwarta populacji młodzieży w wieku 15–19 lat cierpi na choroby przewlekłe (uczulenia, alergie, nerwice i skrzywienie kręgosłupa). Ponadto sprawność fizyczna młodego pokolenia jest niezadowalająca. Szacunkowo biorąc około 60% tej populacji wskazuje na niską aktywność ruchową, a bardzo niską aktywność stwierdza się wśród 10–12% uczniów.

Rozpatrując problem zdrowotności ogólnej społeczności, w tym z punktu widzenia obronności państwa, należy pokazać dość wysoki wskaźnik –

prawie 18% poborowych, którzy trwale są niezdolni do odbycia służby wojskowej. Daje to obraz, iż co szósty młody mężczyzna jest dotknięty chorobami cywilizacyjnymi takimi jak: alergie, astmy, schorzenia ortopedyczne, nerwice i choroby oczu.

Niebagatelne znaczenie na kształt zasobów ludzkich ma morale społeczeństwa oraz tradycje narodowe. Morale kształtuje się pod wpływem wyzwań i szans dla rozwoju jednostki, czy grupy społecznej. Trudności gospodarcze państwa i wysoki stopień bezrobocia nie sprzyjają utrzymaniu morale społeczeństwa ze zrozumiałych względów.

Bogate tradycje walk obronnych Polaków stanowią podstawowe źródło kształtowania świadomości narodowej, godności i dumy. Tradycje oręża kolejnych pokoleń obrońców ojczyzny są elementem naszej tożsamości narodowej.

Ogółem zasoby ludzkie w Polsce, które można wykorzystywać na cele obronne przedstawiają się następująco:

- ludność w wieku produkcyjnym – waha się w przedziale 22.000.000 osób,
w tym mężczyzn – ok. 10.400.000 osób;
- zasoby osobowe w wieku mobilnym – mogą wynosić 7.080.577 osób,
z tego w POW – liczba ok. 2.503.000 osób,
w ŚOW – liczba ok. 5.557.577 osób;
- zasoby możliwe do wykorzystania w siłach zbrojnych – to liczba ok. 4.632.960 osób;
- zasoby reklamowane od obowiązku pełnienia służby wojskowej w czasie wojny – wahają się w przedziale ok. 568.087 osób.

Zasoby rzeczowe to ogół składników surowcowych, infrastruktury techniczno-ekonomicznej i społecznej oraz zapasów i rezerw państwowych. Zasoby

rzeczowe mogące być wykorzystane na cele obronne obejmują szerokie spektrum składników, które należy krótko scharakteryzować.

Zasoby surowcowe Polski można ująć w trzy podstawowe grupy: surowce kopalne, przemysłowe i produkty spożywcze. Do surowców kopalnych zaliczamy: węgiel, rudę miedzi, siarkę, cynk i sól, one to występują w znacznych ilościach. Natomiast takie surowce kopalne jak: srebro, ołów, nikiel, ropa naftowa, gaz ziemny i ruda żelaza są surowcami deficytowymi w krajowym przemyśle wydobywczym i musimy je importować.

Kolejna grupa to surowce przemysłowe, które w zasadzie zabezpieczają nasze potrzeby gospodarcze i obronne np. drewno, skóry, wełna, tworzywa i włókna syntetyczne, te ostatnie są szczególnie potrzebne w technologiach militarnych, wykorzystywane przy produkcji uzbrojenia i sprzętu wojskowego.

Jeśli idzie o produkty żywnościowe to należy stwierdzić, że nadmierny import tanich produktów żywnościowych z państw Europy Zachodniej zahamował rozwój naszego rynku rolnego, który ma problemy ze sprzedażą wyprodukowanego zboża, mięsa, mleka, czy owoców. Ta sytuacja powoduje osłabienie poziomu bezpieczeństwa ekonomicznego Polski.

Po przystąpieniu Polski do struktur Unii Europejskiej stopień uzależnienia w wykorzystaniu zasobów surowcowych będzie się pogłębiał. Postęp techniczny doprowadza to stałej reorientacji w zaopatrzeniu i zużyciu surowców kopalnych. Tym samym ograniczone zostaje wydobycie węgla, miedzi, czy siarki, co obserwujemy obecnie ze względu na nierentowność kopalń, zwiększające się bezrobocie, a także brak rynków zbytu. W dalszym ciągu jest i będzie popyt na takie surowce strategiczne jak ropa naftowa, czy gaz ziemny, których zużycie ciągle wzrasta.

Jeśli idzie o surowce przemysłowe, to należy liczyć na zwiększone ich zużycie, powodowane stosunkowo niskimi cenami materiałów przemysłowych pochodzących z importu.

W zakresie produktów żywnościowych najbliższe lata spowodują istną rewolucję dostosowując ich produkcję do standardów Unii Europejskiej oraz uzyskania znacznych dotacji do produkcji rolnej. Nastąpi zatem znaczne uzależnienie w zakresie produktów żywnościowych od państw unijnych, posiadających nadprodukcję i nowe technologie wytwarzania żywności.

Reasumując problemy dotyczące zasobów surowcowych należy wysnuć tezę, iż w okresie kryzysu polityczno–militarnego, a nawet konfliktu zbrojnego o ograniczonej skali, posiadamy możliwość wydobywania posiadanych surowców i ich przetwarzania na cele obronne państwa na poziomie minimalnej wystarczalności. Natomiast prawie całkowicie będziemy (jesteśmy) uzależnieni od dostaw surowców strategicznych – ropa naftowa i gaz ziemny.

Drugim składnikiem zasobów rzeczowych to **infrastruktura techniczno–ekonomiczna** obejmująca: stan dróg i transportu (różnych opcji); łączności (poczty i RTV); energetyki (energii elektrycznej, gazowej i ciepłej); zasobów wody; bazy lotnicze – lotniska; porty i bazy morskie oraz poligony; baza magazynowa i medyczna.

Infrastruktura techniczno–ekonomiczna istnieje w celu obsługi działów produkcyjnych i usługowych całej gospodarki narodowej, przez to zapewnia sprawne funkcjonowanie państwa w czasie pokoju, kryzysu i wojny.

Podstawą funkcjonowania jednostek wojskowych sił zbrojnych są obiekty koszarowe i garnizonowe służące do zabezpieczenia procesu życia, służby i szkolenia żołnierzy. Według danych szacunkowych istniejące obiekty koszarowe umożliwiały zakwaterowanie dla ok. 400 – 500 tysięcy żołnierzy. Ta okazała kubatura nie była możliwa do utrzymania w obecnych i przyszłych warunkach ekonomicznych Polski. Dlatego też należało wyzbyć się okazałej bazy koszarowo–zabezpieczającej na korzyść miejscowych społeczności. Należy nadmienić, że obiektami zabezpieczającymi funkcjonowanie sił zbrojnych w czasie pokoju jest istniejąca baza produkcyjno–usługowo–remontowa w postaci: war-

sztatów remontowych, piekarni i pralni wojskowych, punktów zbiorowego żywienia (kasyna i stołówki), stacji paliw i ujęć wody pitnej.

Kolejnym elementem infrastruktury technicznej sił zbrojnych są lotniska (porty) i bazy lotnicze (morskie), poligony lotnicze oraz urządzenia lotniczo-morsko-rozpoznawcze, w tym stanowiska dowodzenia tymi rodzajami sił zbrojnych. Są to ważne elementy infrastruktury obronnej, których sprawność musi być utrzymywana na co dzień. Infrastruktura lotniskowa uniemożliwia przyjmowanie dużych, szerokokadłubowych samolotów transportowych. Do przerzutu wojsk drogą powietrzną Polska dysponuje 10 lotniskami cywilnymi i 7 lotniskami wojskowymi.

Infrastruktura lotniskowa jest niewystarczająca we wschodniej części Polski, a wręcz jest jej brak w rejonie południowo-wschodnim. Rozbudowy wymagają ukrycia dla stanowisk dowodzenia oraz dla samolotów na lotniskach, a także dla rakiet i urządzeń rozpoznawczo-nawigacyjnych. Istnieje także potrzeba nowego usytuowania drogowych odcinków lotniskowych projektując autostrady, czy drogi szybkiego ruchu.

W pokojowym szkoleniu wojsk nieodzowne są poligony i place ćwiczeń, mogące być również wykorzystane po mobilizacyjnym rozwinięciu jednostek wojskowych (wojsk) do przeprowadzenia szkolenia zgrywającego pododdziały (oddziały), czy związki taktyczne. Baza poligonowa pozwala na zakwaterowanie ponad 33 tys. żołnierzy w warunkach stacjonarnych i polowych (pod namiotami).

Poligony mogą i powinny być zawczasu przygotowane jako rejony umocnione (place ćwiczeń jako węzły obronne), służące koncentracji, czy do obrony wojsk, lub też mogą stanowić podstawy wyjściowe do natarcia wojsk. Takie zagospodarowanie poligonów i placów ćwiczeń na okres wojny będzie wynikało z planu operacyjnego wykorzystania sił zbrojnych.

Pojemność szkoleniowa polskich poligonów wojskowych jest następująca¹:

Lp.	Poligon	Powierzchnia ogółem (tys. ha)	Powierzchnia pól roboczych (tys. ha)	Pojemność
1.	CSWL Drawsko Pomorskie	36	16.5	do dywizji
2.	CSP Żagań – Świątoszów	41	24,5	do dywizji
3.	OSP Wędrzyn	12	5	do brygady
4.	OSP Biedrusko	9	4,5	do brygady
5.	OSP Orzysz	19,5	2,4	?
6.	OSP Nowa Dęba – Lipa	13 + 8	4,6 + 2	do brygady
7.	OSWOPL Ustka	3,5 + 90	0,5	?

Tabela 1. Poligony wojskowe

Funkcjonowanie poligonów pozwala na przeszkolenie w skali roku 297 batalionów, jest to liczba przekraczająca potrzeby szkoleniowe Sił Zbrojnych RP, zatem wykorzystują tę bazę inne armie Sojuszu NATO i w ten sposób staje się ona opłacalna dla sił zbrojnych.

Infrastruktura łączności ma zapewnić ciągłe kierowanie obroną państwa i dowodzenia siłami zbrojnymi w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Zabezpieczenie realizacji tego zadania to wcześniejsze przygotowanie elementów składowych systemu łączności, do których należy głównie zaliczyć węzły łączności i linie telekomunikacyjne. Przystosowanie tych elementów do wymagań systemu dowodzenia powinno obejmować wydzielenie łączy telekomunikacyjnych i ich modernizacja, bądź budowanie nowych łączy dostosowanych do systemu dowodzenia w różnych rejonach kraju, uwzględniając wymagania operacyjne wojsk.

¹ Szafran H. Wsparcie działań wojsk NATO na terytorium Polski (rozprawa doktorska – załączniki), AON, Warszawa 2003 r.

Dotychczasowa ocena infrastruktury łączności jest niezadowolająca, tak pod względem liczby obiektów, jak i ich jakości, a głównie stacji wzmacniakowych i kabli. Obiekty infrastruktury łączności są prawie nie chronione, a przez to łatwe do rozpoznania i zniszczenia, bądź uszkodzenia.

W okresie mobilizacyjnego i operacyjnego rozwijania wojsk zasadniczą rolę będą spełniały garnizonowe węzły łączności odpowiednio wzmocnione wydzielonymi łączami telekomunikacji użytku publicznego oraz rozwijanymi polowymi węzłami łączności.

Przygotowując infrastrukturę łączności w państwie z wykorzystaniem na cele obronne należy zadbać o zwiększenie żywotności, niezawodności i szybkości przekazywania informacji, a także określić możliwości dowiązania podsystemów telekomunikacji resortowych, głównie MSWiA, Min. Infrastruktury, MON do krajowego systemu telekomunikacyjnego w każdym miejscu i czasie. Będzie to wymagało budowy nowych linii telekomunikacyjnych i stacji wzmacniakowych opartych o cyfrową technikę pracy. Wówczas umożliwi to należyte wykorzystanie baz danych w scentralizowanym kierowaniu użytkownikami w czasie wykonywania zadań obronnych na terytorium kraju.

Komunikacja i transport są tymi elementami infrastruktury technicznej, które zapewniają przewóz, przesyłanie i dostarczenie ludzi oraz dóbr materialnych. To przemieszczanie może odbywać się wykorzystując jeden z możliwych transportów: powietrzny, wodny, kolejowy, samochodowy i rurociągami. W warunkach Polski na potrzeby mobilizacyjne i obronne głównie będzie wykorzystywany transport samochodowy i kolejowy, a w mniejszym zakresie lotniczy, czy wodny. Z funkcjonowaniem wymienionych transportów wiąże się odpowiednio przygotowane i dobrze funkcjonujące zaplecze transportowe, jak: drogi, budowle inżynieryjne na drogach, mosty, tunele, śluzy, dworce, rampy, lotniska, stacje kolejowe, linie kolejowe, rurociągi i przepompownie. Te pod-

stawowe obiekty stanowią, jak będzie przygotowany transport do zadań związanych z przewozami.

Transport kolejowy ma szczególnie duże znaczenie w Polsce z powodu słabszego rozwoju innych gałęzi transportu oraz dużego ich udziału w przewozach ciężkich i masowych surowców przemysłowych oraz rolniczych. Polskie koleje należą do grupy największych przewoźników w Europie i zajmują piąte miejsce w wielkości przewożonych towarów oraz siódme miejsce pod względem liczby przewożonych pasażerów. W Polsce w roku 2001 długość linii kolejowych wynosiła 21.119 km. Największą gęstość linii kolejowych zaobserwować można w województwach południowych, południowo-zachodnich, położonych na dolną Wisłą oraz w Warszawie i Łodzi.

Słabością jest mizerne wyposażenie polskich stacji kolejowych (ramp) w sprzęt do przeładunku kontenerów.

Planowana modernizacja sieci kolejowej obejmie linie biegnące wzdłuż europejskich korytarzy transportowych. Są to linie: Kunowice – Terespol, Zgorzelec – Przemyśl, Gdynia – Zwadron.

W Polsce średnia gęstość linii kolejowych wynosi 8,5 km na 100 km². Odpowiednio większa jest ona na południu, zachodzie i częściowo północy kraju. Charakteryzuje się ona niewielką przepustowością z tego względu, że ponad 60% linii kolejowych jest jednotorowych, a tylko 37% zelektryfikowanych. Na prawie 1 km linii kolejowych przypada jakiś obiekt – most, wiadukt, tunel przepust, czy kładka. Uszkodzenie lub zniszczenie tych obiektów może poważnie zakłócić ruch pociągów. Głównie jednak uszkodzenie mostów na szerokich przeszkodach wodnych wstrzyma ruch pociągów do czasu ich naprawy.

Transport samochodowy – w roku 2001 długość linii kołowych w Polsce o twardej nawierzchni wynosiła ok. 250 tys. km. Gęstość dróg kołowych w porównaniu do dróg kolejowych jest prawie 10 razy większa. Rozmieszczenie sieci dróg kołowych na terenie kraju jest bardziej równomierne w porównaniu

z rozmieszczeniem dróg kolejowych. Niestety, jeśli chodzi o szybkość przemieszczania się transportu drogowego jest ona ograniczona. Szczególnie brakuje w Polsce dróg szybkiego ruchu oraz (przede wszystkim) autostrad. Monitoring stanu technicznego dróg pokazuje, że nie udało się wyhamować tempa postępującej degradacji nawierzchni i mostów przy środkach, jakie faktycznie zostały przeznaczone na remonty. Potrzeby natychmiastowe są czterokrotnie wyższe niż wszystkie środki przeznaczone na roboty nawierzchniowe w 2000 roku na sieci dróg krajowych. By zmienić radykalnie tendencję pogarszania się stanu nawierzchni należałoby w ciągu najbliższych 3 lat wykonywać odnowy na co najmniej 2,5 tys. km dróg krajowych. Zaznaczmy przy tym, że ww. środki umożliwiłyby likwidację większości zaległości natychmiastowych i nie obejmują one takich pozycji jak: zwiększenie dopuszczalnego nacisku pojazdów do 11,5 tony na oś, zwiększenie przepustowości odcinków, budowa obwodnic itp. Strategia stopniowego, niewielkiego wzrostu przez najbliższe lata powiększać będzie jedynie zaległości remontowe lub, co najwyżej przy wystąpieniu sprzyjających warunków klimatycznych, umożliwi zachowanie obecnego stanu. Postuluje się uruchomienie strategicznego programu rządowego zakładającego zwiększenie dopuszczalnej nośności na głównych ciągach dróg krajowych do 11,5 tony na oś. Perspektywa przystąpienia Polski do Unii Europejskiej oraz członkostwo w NATO stwarzają taką konieczność. Obecnie dopuszczenie do ruchu samochodów o nacisku, jaki jest możliwy za naszą zachodnią granicą, spowodowałoby katastrofę. Planuje się, że 2500 km polskich dróg ma uzyskać w ciągu 15 lat standard odpowiadający zachodnioeuropejskim wymogom. Jest to zaledwie 16% wszystkich dróg krajowych.

Należy zwrócić baczniejszą uwagę na wybrane obiekty, od których zależy sprawność transportu. Zdolność transportu samochodowego zależy od stanu i struktury taboru transportowego, stanu sieci drogowej oraz organizacji przewo-
zu.

Sieć drogowa na terytorium Polski o nawierzchni twardej jest w miarę dobra w centrum i na południu kraju, a słabiej przedstawia się na zachodzie, północy i wschodzie. To nierównomierne nasycenie sieci drogowej powoduje hamowanie płynności ruchu samochodowego. Należy wziąć także pod uwagę i to, iż na terenie Polski, na co dziewiątym kilometrze drogi znajduje się most lub wiadukt, od stanu których będzie zależała sprawność przewozowa. Ujemny wpływ na transport samochodowy, w układzie wschód – zachód i odwrotnie ma niewielka liczba mostów (25 szt.) drogowych na rzece Wisła. Średnio, co 35 km znajduje się most, szczególnie narażony na zniszczenie, a ponadto pełni on rolę podtrzymującą wszelkiego rodzaju kabli, przewodów, czy rurociągów (gazociągów). Przepustowość określonych dróg jest ograniczona brakiem obwodnic w miastach, bezkolizyjnych skrzyżowań, zły stanem nawierzchni dróg i obiektów inżynierskich. Stosunkowo wąskie drogi w znacznej ich liczbie ograniczają prędkość i bezpieczeństwo jazdy.

Zaplecze techniczne w transporcie samochodowym jest skupione w trzech sektorach: państwowym, spółdzielczym i prywatnym. Obejmuje ono warsztaty naprawcze, stacje obsługi pojazdów mechanicznych, składy i stacje paliw. Dokładne rozeznanie możliwości tych obiektów w konfrontacji z potrzebami na czas wojny umożliwi dokonanie bilansu wykorzystania ich na cele obronne, w tym na korzyść sił zbrojnych. Wytypowane warsztaty, czy stacje obsługi należy uwzględnić w programie mobilizacji gospodarki.

Obecnie sektor państwowy zarządza przedsiębiorstwem, jakim jest PKS, obsługującym również część przewozów międzynarodowych. PKS składa się z 164 oddziałów rozmieszczonych w terenie oraz z 13 oddziałów naprawczych, centralnej składnicy zaopatrzenia w Kielcach i 14 oddziałów zaopatrzenia w terenie. Poza przedsiębiorstwem PKS funkcjonuje 14 dużych, państwowych zakładów naprawy samochodów w Koszalinie, Gdańsku, Elblągu, Olsztynie, Iławie, Solcu Kujawskim, Radomiu, Lublinie, Kielcach, Opolu, Zawierciu, Oświę-

cimiu, Nowym Sączu i Rzeszowie, które powinny być zmilitaryzowane na okres wojny. W kraju działa 17 okręgowych zakładów transportowych i maszyn drogowych, głównie obsługujących przewozy międzynarodowe, a na okres kryzysu i wojny mogą być wykorzystane na cele obronne.

Reasumując infrastrukturę transportu samochodowego wydaje się koniecznym ujednoczenie środków transportowych i odnowienie wyeksploatowanych jednostek przewozowych, a także przygotowanie takiej sieci dróg, która umożliwiłaby sprawny dowóz żołnierzy rezerwy, czy środków materiałowo-technicznych do miejsc prowadzenia mobilizacji i rejonów ześrodkowania wojsk.

Z dotychczasowych rozważań można pokusić się o dokonanie systematyzacji wymagań dotyczących transportu:

- wybór środków transportu samochodowego najkorzystniejszych z punktu widzenia możliwości przewozowych;
- wprowadzenie takiej organizacji przewozów, która zapewni minimalizację pracy przewozowej i zmniejszy koszt transportu;
- usprawnienie technologii załadunkowych oraz technologii przemieszczania ładunków;
- wprowadzenie zunifikowanych opakowań transportowych zapewniających odporność na uszkodzenia i możliwości załadowania na kontenery.

Transport samochodowy w infrastrukturze technicznej to element pozwalający na znaczną obniżkę kosztów i czasu trwania przewozów wojskowych.

W transporcie morskim – na wybrzeżu polskim usytuowane są 4 porty o podstawowym znaczeniu dla gospodarki narodowej: Gdańsk, Gdynia, Szczecin i Świnoujście, dysponujące ponad 55,5 km nabrzeży, w tym około 38 km nabrzeży przystosowanych do przeładunków. Obsługują one średniorocznie około 14–15 tys. statków, przeładowując ponad 50 mln ton ładunków (93% ogółu ładunków polskiego obrotu morskiego. Istniejąca w nich infrastruktura

oraz potencjał przeładunkowy, oceniane na ponad 70 mln ton w skali roku, są w stanie zapewnić przeładunki wszelkiego rodzaju towarów, w tym także wojsk i techniki oraz zaopatrzenia w kontenerach, na paletach lub w formie spakietyzowanej. Określone nabrzeża są przystosowane do przeładunku ciężkiej techniki wojskowej oraz obsługi statków typu ro-ro. Jedynie w Gdyni dobowe możliwości przeładunkowe przekraczają 2 tys. kontenerów. W pozostałych trzech portach wynoszą od 120 do 350 sztuk. W zakresie drobnicy przekraczają w każdym z portów 10 tys. ton na dobę, w Świnoujściu sięgają 3 tys.

Polskie porty morskie funkcjonując na styku z gospodarką światową podlegają regułom rynku międzynarodowego i konieczności dostosowania się do jego wymogów i standardów, pod względem kosztów, jakości, sprawności połączeń transportowych, niezawodności, bezpieczeństwa oraz szybkości obsługi ładunków krajowych i zagranicznych. Stanowiąc integralną część systemu transportowego kraju, uczestniczą w obsłudze handlu i transportu w korytarzach obsługujących dwa główne lądowo-morskie ciągi ładunkowe i potoki ruchu pasażerskiego. Prowadzą one przez porty Szczecin – Świnoujście i Gdańsk – Gdynię do centrum kraju.

Przewiduje się, że modernizacja portów obejmie budowę nowoczesnych terminali przeładunkowo-składowych dostosowanych do obsługi przewozów kontenerowych, ro-ro, promowych, przewozu paliw płynnych, wyposażonych w centra logistyczne, zintegrowane z łańcuchem transportowym i bliskim otoczeniem.

Porty Marynarki Wojennej (bazy morskie) zaspokajają obecnie minimum potrzeb operacyjnych do przyjęcia morskich sił wzmocnienia z NATO. Konieczna jest modernizacja infrastruktury baz morskich w Świnoujściu i Gdyni dotycząca przebudowy nabrzeży z przystosowaniem do przeładunku paliw, amunicji oraz prowadzenia remontów okrętów, modernizacja portowych systemów elektroenergetycznych i usprawnienie poligonów demagnetyzacyjnych.

Ostatnim z ważniejszych elementów infrastruktury technicznej jest energetyka – nieodzowna gałąź gospodarki narodowej (obronnej). Głównymi obiektami są elektrownie, węzły energetyczne i linie przesyłowe. Charakteryzują się brakiem jakiegokolwiek zamaskowania, są zawczasu rozpoznane i łatwe do zniszczenia. Uszkodzenie podzespołu elektrowni zakłóci jej pracę, a naprawa będzie przedsięwzięciem bardzo trudnym, długotrwałym i pracochłonnym. Linie przesyłowe wysokiego napięcia są napowietrzne, umocowane na wysokich podporach stalowych, stanowiących łatwy obiekt do wysadzenia i uszkodzenia znacznego odcinka linii przesyłowej.

Tego typu awarie to kilkutygodniowa przerwa w dopływie energii elektrycznej. Urządzenia energetyczne są bardzo podatne na uszkodzenia, ponieważ nie są obudowane i stoją na wolnym powietrzu, np. podstacje, rozdzielnie, czy transformatory.

Podstawą infrastruktury technicznej jest przemysł zbrojeniowy. Polski przemysł zbrojeniowy charakteryzował się dużym rozdrobnieniem wśród różnych kooperantów. Trudności ekonomiczne powodowały zrywanie lub ograniczenie niektórych powiązań kooperacyjnych powodowanych trudnościami finansowymi wielu przedsiębiorstw wytwarzających produkty na rzecz obrony (sił zbrojnych). Niezbędnym stało się zmniejszenie liczby kooperantów i skoncentrowanie produkcji specjalnej w nielicznych zakładach wiodących. Ustalono liczbę tych zakładów i pogrupowano ich w grupy własnościowe. W myśl tych założeń zadania obronne powinny wykonywać wyodrębnione podmioty gospodarcze.

1. Państwowe zakłady zbrojeniowe, będące jednoosobowymi spółkami Skarbu Państwa, działające na zasadach komercyjnych, zawierające umowy cywilnoprawne na produkcję uzbrojenia i sprzętu wojskowego oraz zobowiązane do utrzymania określonego potencjału produkcyjnego na okres kryzysu i wojny. Zakłady zbrojeniowe produkowałyby uzbrojenie strzeleckie, amu-

nicję i rakiety, elektronikę systemów wojskowych i optoelektronikę. Do najważniejszych zakładów tej branży należałyby: Zakłady Metalowe „Mesko” w Skarżysku Kamiennej, Zakłady Tworzyw Sztucznych „Pronit” w Pionkach, Centrum Naukowo-Produkcyjne elektroniki Profesjonalnej „Radwar” w Warszawie, Zakłady Elektroniczne „Warel” w Warszawie, czy Przemysłowe Centrum Optyki w Warszawie.

2. Spółki akcyjne z przeważającym udziałem skarbu państwa (min. 51% akcji Skarbu Państwa). W spółkach tych powinna skupiać się produkcja branży pancerno-lotniczej i okrętowej. Do najistotniejszych przedstawicieli można zaliczyć „Bumar” Łabędy, Zakłady Lotnicze w Świdniku, Mielcu i Warszawie, czy stocznie: Szczecińska i Gdańska.
3. Pozostałe przedsiębiorstwa prywatne i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, produkujące towary na zlecenie w branży samochodowej, łączności, inżynieryjno-saperskiej, chemicznej i logistycznej.

Wymienione grupy przedsiębiorstw powinny otrzymać określone wielkości produkcyjne na okres pokoju, kryzysu i wojny. Wielkości te, po analizie potrzeb i możliwości, mają swoje odzwierciedlenie w Programie mobilizacji gospodarki. Potrzeby wynikać będą z planu wyposażenia sił zbrojnych na kolejne lata oraz planu dostaw techniki wojskowej na okres kryzysu i wojny.

Nieodzownym jest nawiązanie ścisłej współpracy i dostępu do nowych technologii wojskowych z państwami NATO. Taka współpraca sprzyjać będzie unowocześnieniu krajowego przemysłu zbrojeniowego oraz podniesieniu jego konkurencyjności, co może doprowadzić do wzrostu eksportu uzbrojenia.

Ogólnie należy stwierdzić, iż stan infrastruktury techniczno-ekonomicznej nie jest dostosowany do aktualnego rozwoju społeczno-gospodarczego i obronnego Polski. Można tu wymienić dobre i złe strony tej infrastruktury.

Do dobrych stron funkcjonowania infrastruktury techniczno-ekonomicznej zaliczam:

- transport kolejowy dostosowany do przewozów ładunków towarowych;
- stan energetyki elektrycznej pracującej bez większych zakłóceń;
- system telekomunikacji (łączność, poczta, radio i telewizja);
- porty morskie i bazy morskie;
- lotniska, aczkolwiek wymagają gruntownej modernizacji, należy ocenić jako dobrze funkcjonujące;
- poligony wojskowe;
- baza magazynowa, która rozwija się bardzo szybko i sprawnie. Powstają nowe, duże hurtownie i magazyny wielobranżowe.

Słabo funkcjonują następujące elementy infrastruktury techniczno-ekonomicznej:

- transport drogowy ze względu na stan dróg i jej sieć, budowa autostrad, dróg szybkiego ruchu i obwodnic;
- stan gospodarki wodnej, głównie deficyt wody pitnej i jej jakość, oczyszczanie i uzdatnianie wody oraz odprowadzanie ścieków, szczególnie w małych miastach i na wsi.

Należy zaznaczyć, iż sieć komunikacyjna była i pozostanie najważniejszym, po systemie łączności, składnikiem infrastruktury technicznej państwa dla celów jego obronności.

Głębsze spojrzenie na ocenę infrastruktury techniczno-ekonomicznej, bezpośrednio związanej z obronnością państwa jest dość niepokojące w związku z nierównomiernym jej rozmieszczeniem na terytorium kraju.

Dla przykładu można tu podać rozmieszczenie obiektów koszarowych i wszelkiego rodzaju składnic logistycznych, które w większości znajdują się

w pasie przygranicznym. Potrzeba wielkich nakładów finansowych, aby dokonać przemieszczenia jednostek wojskowych oraz magazynów na wschodnie i centralne rubieże Polski.

Infrastruktura, nazwijmy ją, logistyczna w stosunku do sił zbrojnych to cały wachlarz problemów obejmujących: żywienie, obsługę i zabezpieczenie jednostek wojskowych, garnizonów, okręgów wojskowych i rodzajów sił zbrojnych. Żywienie uzależnione jest od stanu i rozbudowy obiektów typu piekarnie, rzeźnie, studnie i urządzenia do oczyszczania wody. Obsługa garnizonowa w zakresie medycznym, wypoczynku, kulturalno-oświatowym, remontów i konserwacji – obiektów i sprzętu wojskowego. Zabezpieczenie przeciwpożarowe, ciepłne, energetyczne, telekomunikacyjne i paliwowe (zał. 4).

Podobna infrastruktura jest na szczeblu państwa, wykorzystywana na cele obronne. Infrastruktura logistyczna na tym szczeblu ma zabezpieczyć zasilanie wojsk w okresie mobilizacyjnego i operacyjnego rozwijania wojsk, a następnie w toku prowadzonych działań bojowych w zakresie środków koniecznych do życia i walki oraz zachowania zdolności ludzi i sprzętu do obrony państwa.

W okresie pokoju należy przygotować gospodarke pod względem: możliwości produkcji i magazynowania żywności, umundurowania, środków medycznych oraz szereg innych, pomocniczych środków koniecznych na okres mobilizacji i wojny. Przygotowania warunków do sprawnego i terminowego ewakuowania rannych i porażonych żołnierzy oraz uszkodzonego sprzętu z pola walki. Zapewnienie niezbędnego transportu dla ludzi i środków materiałowych do ich dowozu i ewakuacji z zagrożonych obszarów. Utrzymanie w czasie pokoju i rozwinięcie na wypadek wojny koniecznej bazy medycznej zabezpieczającej bezpieczeństwo zdrowia żołnierzom i poszkodowanej ludności cywilnej w wyniku prowadzonych działań bojowych.

Zorganizowanie sprawnego systemu kierowania i zarządzania zabezpieczeniem logistycznym, w tym przygotowanie legislacyjne wymagań w stosunku

do tworzonej, prywatnej infrastruktury cywilnej do wykorzystania jej na cele obronne na poszczególnych szczeblach administracji rządowej i samorządu terytorialnego, dotyczącej przetwórstwa, drobnego przemysłu, bazy magazynowej takiej jak: hurtownie, składy, stacje paliw, węzły telekomunikacyjne, prywatne gabinety medyczne.

Sprawność funkcjonowania infrastruktury logistycznej jest sprzężona z przygotowaniem i ochroną sieci komunikacyjnej i urządzeń z nią związanych jak: mosty, wiadukty, stacje węzłowych bocznicy kolejowych, objazdów i obwodnic. W tym miejscu należy podkreślić ważność utrzymania na konserwacji lokomotyw spalinowych na wypadek zniszczenia, uszkodzenia trakcji elektrycznej na kolei.

Jedną ze słabych stron infrastruktury technicznej i logistycznej jest jej niedoinwestowanie na wschodzie od rzeki Wisły, a także złe rozmieszczenie wszelkich składnic wielobranżowych w pasie przygranicznym.

Problemem wielkiej wagi jest przemysł obronny. Do grupy przedsiębiorstw określanych mianem sektora przedsiębiorstw przemysłu obronnego i lotniczego zalicza się 31 podmiotów gospodarczych. Spośród nich 27 jest finalnym producentem podstawowego uzbrojenia i sprzętu pola walki. W większości są to jednoosobowe spółki Skarbu Państwa. Nie dotyczy to 3 spółek, które utraciły ten status w wyniku bankowych postępowań ugodowych, przekazując część swych akcji wierzycielom. W 1996 roku 30 podmiotów gospodarczych, spośród analizowanej grupy spółek, otrzymywało dotację budżetową na utrzymywanie nieczynnych mocy produkcyjnych i remontowych niezbędnych do realizacji zadań.

Ostatnim składnikiem zasobów rzeczowych są **zapasy i rezerwy państwowe**.

Zapasy powinny być gromadzone w gospodarce w określonym celu i na określony czas w oparciu o posiadany potencjał produkcyjny. Określenie czasu

gromadzenia zapasów wymaga określenia szacunkowych potrzeb, aby zagwarantować ciągłość produkcji, niezależnie od wielkości wpływających zapotrzebowań od konsumentów dóbr. Należy przy tym uwzględnić możliwość wystąpienia zakłóceń w rytmie terminowych dostaw, a przez to czas, na jaki są gromadzone zapasy, musi być wydłużony.

W związku z powyższym należy zgromadzić następujące zapasy w państwie:

- zapasy bieżące przeznaczone do zaspokojenia potrzeb produkcyjnych w okresach między poszczególnymi dostawami surowców;
- zapasy stałe potrzebne na wypadek zaistnienia niespodziewanych przerw w dostawach surowców do produkcji;
- zapasy domowe, które nie stanowią zabezpieczenia procesu produkcyjnego, ale są one niezbędne dla gospodarstw domowych na wypadek zachwiania produkcji, głównie artykułów konsumpcyjnych. Na przykład w Szwajcarii jest obowiązek utrzymywania stałych zapasów domowych na ustalonym przez państwo poziomie (2 kg cukru, 2 kg mąki, 2 litry tłuszczów itp.)

Rezerwy państwowe stanowią wyodrębniony majątek Skarbu Państwa i tworzone są z surowców, materiałów, paliw, produktów i półproduktów rolnych, żywnościowych, produktów leczniczych i wyrobów medycznych, a także z innych wyrobów niezbędnych do realizacji zadań w dziedzinie bezpieczeństwa i obronności państwa.

Rezerwy państwowe dzielą się (zał. 5) na rezerwy mobilizacyjne i gospodarcze. Rezerwy mobilizacyjne tworzą ministrowie, kierownicy urzędów centralnych i prezesi agencji rezerw materiałowych oraz rynku rolnego. Dla przykładu Minister Infrastruktury tworzy rezerwy w zakresie: środków i systemu łączności, gospodarki morskiej (mosty, urządzenia ruchu kolejowego), w gospo-

darce przestrzennej i mieszkalnictwie (zapasy agregatów prądowórczych, zapasowych ujęć wody, przepompowni itp.).

Rezerwy gospodarcze zgodnie z ustawą tworzą: ministrowie gospodarki i zdrowia w ramach Agencji Rezerw Materiałowych, Prezes Agencji Rynku Rolnego oraz inni kierownicy wysokich urzędów państwowych – centralnych i wojewódzkich.

Rezerwy państwowe mają zasadnicze znaczenie i wpływają na zachowanie bezpieczeństwa ekonomicznego państwa w warunkach zaistnienia ryzyka w produkcji i pojawienia się niepewnej sytuacji gospodarczej w przyszłości.

W każdym kraju występują wydzielone środki (rezerwy państwowe), których użycie ma złagodzić trudności zaopatrzenia materiałowego ludności i podstawowych jednostek gospodarki narodowej. W ich skład wchodzi przede wszystkim: paliwa, szeroka gama metali, krew, lekarstwa oraz środki żywności. Posiadanie tych środków powoduje wzrost odporności państwa na zakłócenia w procesach gospodarczych przy dostawach z zagranicy, w czasie klęsk nieurodzaju, żywiołowej, epidemii czy stanu wyższej konieczności. Można powiedzieć, że rezerwy wpływają na mobilność gospodarki. W dobie wzmożonego uczestnictwa państw w międzynarodowym podziale pracy odgrywają one istotną rolę jako środek przeciwdziałający wojnie gospodarczej tzn. zwiększają bezpieczeństwo ekonomiczne.

Spójrzmy, czym dzisiaj dysponujemy? Pogłębiający się w ciągu ostatnich lat deficyt budżetowy państwa spowodował drastyczne cięcia w zakresie ilości oraz asortymentu utrzymywania rezerw państwowych. Wiele surowców z tych rezerw zostało wprowadzonych na rynek i sprzedanych. Zwolniono podmioty gospodarcze z utrzymywania rezerw w wielkościach przekraczających trzy miesięczne zużycia krajowe. Tak stało się w przypadku: paliw płynnych, wybranych metali, lekarstw, w których ich wielkość pozostawiono na minimalnym poziomie – wystarczającym zaledwie na kilkadziesiąt dni krajowego zużycia. Może to

decydować o braku odporności i małej elastyczności gospodarki państwa na możliwe zakłócenia.

Rząd próbuje wspierać działania służące tworzeniu rezerw na wypadek szczególny. Dotyczy to rezerw państwowych typu gospodarczego. Przykładem tego jest m.in. Agencja Rynku Rolnego, która w pewnym stopniu reguluje podaż i popyt zboża, mięsa, cukru na krajowym rynku. W zakresie paliw płynnych udzielane są koncesje na ich obrót, przy czym podmioty te powinny utrzymywać odpowiednie rezerwy paliw. W ostatnich kilku latach nastąpiły obostrzenia w korzystaniu z wody dla celów przemysłowych ze studni głębinowych. Administracja państwowa stosuje słuszną politykę restrykcyjną, chroniąc wody podziemne.

W rezerwach i zapasach powinno utrzymywać się tylko artykuły o zasadniczym znaczeniu dla bezpieczeństwa ekonomicznego i militarnego państwa, pokrywające spożycie (zużycie) na poziomie:

a) w grupie rezerw rolno-spożywczych:

- zboża konsumpcyjne – na ok. 90 dni;
- mięso i jego przetwory – na ok. 30 dni;
- cukier – do 60 dni;
- pozostałe artykuły spożywcze powinny być gromadzone w ramach właściwie funkcjonującego systemu zapasów produkcyjno-handlowych;

b) w grupie rezerw paliwowo-energetycznych:

- ropa naftowa – na potrzeby ok. 90 dni;
- benzyny motorowe – na 30 dni;
- oleje napędowe – na 45 dni;
- olej opałowy – na 30 dni;
- węgiel kamienny – na 90 dni;

- gaz ziemny – na 60 dni;
- c) w grupie rezerw materiałów i surowców nieenergetycznych powinno się utrzymywać taką strukturę asortymentowo–ilościową, która stanowiła by zabezpieczenie materiałowe realizacji CPMG.

Sytuacja obecna, dla porównania, przedstawia się następująco:

1. W minionym okresie stany zastrzeżone rezerw państwowych gospodarczych dla celów mobilizacyjnych w zakresie paliw ciekłych, żywności oraz materiałów medycznych zabezpieczały potrzeby kontrahentów pod względem ilości, asortymentu i dyslokacji.
2. Stan rezerw paliw ciekłych o przeznaczeniu gospodarczym, uzupełniających 14–dniowe obowiązkowe zapasy paliw jest adekwatny do zobowiązań akcesyjnych Polski do Unii Europejskiej. Pozostałe rezerwy surowców i materiałów strategicznych utrzymywane są w ilościach zapewniających realizację zadań na rzecz obronności i bezpieczeństwa państwa.
3. Stan rezerw gospodarczych żywności oraz poziom zaspokojenia potrzeb gospodarki narodowej na wypadek sytuacji kryzysowej jest niewystarczający. Za wyjątkiem rezerw cukru jest on niższy niż wymagana rezerwa 30–dniowa. Asortyment tej grupy zapewnia żywnościowe bezpieczeństwo ludności na poziomie minimalnym.
4. Stan rezerw państwowych gospodarczych leków i materiałów medycznych wymaga natychmiastowej, gruntownej przebudowy. Obecnie są one dysfunkcjonalne. Wymaga opracowania przez Ministra Zdrowia listy asortymentowej oraz norm ilościowych podstawowych leków i materiałów medycznych.
5. Rezerwy mobilizacyjne, utrzymywane w gospodarce narodowej, wymagają dostosowania do strategii obronnej państwa w zakresie urządzeń i sprzętu łączności, transportu, zdrowia i środowiska oraz jak najszerszej kompaty-

bilności ze sprzętem NATO. Rezerwy mobilizacyjne utrzymywane w ppo spełniają wymagania. Określenie ich docelowego poziomu asortymentowo-ilościowego wymaga określenia przez MON potrzeb w zakresie dostaw wyrobów specjalnych i realizacji usług specjalistycznych na lata 2003–2008.

1.4. Specyfika utrzymania gotowości do działań przez wojska, siły zbrojne

Gotowość do działań jest pojęciem nowym, które na szeroką skalę używane jest od momentu przyjęcia Polski do struktur Sojuszu NATO. Poprzednio był w użyciu termin „pełna gotowość bojowa”, który oznaczał praktyczne przygotowanie jednostki organizacyjnej sił zbrojnych do podjęcia działań przez osiągnięcie tzw. zdolności bojowej. Obydwa te pojęcia (pełna gotowość bojowa i zdolność bojowa) zastąpione są „gotowością do działań”, która oznacza wykonanie wszelkich zabiegów organizacyjnych i zabezpieczających wraz z osiągnięciem nakazanego rejonu i niezwłoczne przystąpienie do wykonywania działań. Idzie tu niekoniecznie o działania bojowe, ale wszelkie działania, w których mogą uczestniczyć siły zbrojne.

Osiąganie gotowości do działań przez jednostki wojskowe (wojska) jest możliwe przy zachowaniu (utrzymaniu) stałej gotowości bojowej, osiągając kolejne stopnie gotowości alarmowej, bądź gotowości bojowej z zamiarami, iż idzie tu o realizację zadań bojowych.

W pierwszym przypadku siły po osiągnięciu gotowości alarmowej mogą być użyte i wykorzystane do realizacji zadań niebojowych, a szerzej niemilitarnych, takich jak: udział w likwidacji klęsk żywiołowych i katastrof. W nomenklaturze Sojuszu NATO działania te noszą nazwę Systemu Pogotowia NATO, a obecnie jest tworzony nowy System Reagowania Kryzysowego.

Na podstawie przeprowadzonych analiz z zasad funkcjonowania Systemu Pogotowia NATO uważa się, że gotowość bojowa Sił Zbrojnych RP jest

w wielu przypadkach zbieżna z ustaleniami i procedurami dotyczącymi Systemu Pogotowia NATO. Zakłada on m.in. osiąganie odpowiedniej gotowości do użycia poszczególnych komponentów i systemów bojowych, stosownie do istniejącego zagrożenia oraz umożliwia podnoszenie gotowości jednocześnie przez całe siły zbrojne lub przez wybrane jednostki, systemy bojowe oraz ich poszczególne komponenty. Ponadto realizacja przedsięwzięć w ramach osiągania wyższych stanów gotowości bojowej pozwala na stopniowe podwyższanie gotowości jednostek w odpowiednich reżimach czasowych, określonych w harmonogramach.

Pomimo szeregu podobieństw, dostosowanie systemu gotowości bojowej Sił Zbrojnych RP do uwarunkowań wynikających z Systemu Pogotowia NATO, spowoduje konieczność weryfikacji części przyjętych rozwiązań organizacyjnych i dokonania zmian w zakresie realizacji niektórych przedsięwzięć oraz wprowadzenia nowych zagadnień, pozwalających na podejmowanie działań w ramach reagowania kryzysowego, zgodnie z obowiązującymi w tym względzie procedurami.

Uważa się, że przy opracowywaniu obszarów tematycznych przedsięwzięć dotyczących osiągania gotowości do użycia przez wojskowe komponenty systemu pogotowia, należy bazować na dotychczasowych ustaleniach w zakresie gotowości bojowej, dokonując równocześnie ewentualnych korekt w odniesieniu do obowiązujących norm czasowych oraz poszerzając zakres realizowanych przedsięwzięć w poszczególnych stanach gotowości bojowej sił zbrojnych.

Unormowania i zadania wynikające z wdrożenia systemu pogotowia w Siłach Zbrojnych RP, powinny być skoordynowane z przedsięwzięciami realizowanymi w ramach podnoszenia gotowości obronnej państwa.

System Pogotowia NATO jest on jednym z zasadniczym instrumentów wojskowo-cywilnego reagowania na szerokie spektrum mogących powstać kryzysów (począwszy od klęsk żywiołowych, a skończywszy na działaniach

wojennych). Zastąpił on istniejący do początku lat dziewięćdziesiątych System Alarmowania NATO (NATO Alert System). Celem Systemu Pogotowia NATO jest utrzymanie odpowiedniej gotowości potencjału wojskowo–cywilnego Paktu Północnoatlantyckiego do podjęcia skutecznych działań w możliwie jak najkrótszym czasie oraz zapewnienie możliwości uchylenia się przed niespodziewanym uderzeniem przeciwnika.

Obejmuje on trzy zasadnicze komponenty: środki pogotowia, środki przeciw zaskoczeniu i środki przeciw agresji. Przyjęte procedury w poszczególnych komponentach określają zadania dla władz narodowych oraz dowódców regionalnych, które należy zrealizować stosownie do powstałej sytuacji (rys. 1).

Rys. 1. Istota Systemu Pogotowia NATO

wykonał: Jan Wojnarowski

System Pogotowia NATO przeznaczony jest do zapewnienia ogólnej gotowości potencjału wojskowo–cywilnego Sojuszu dla skutecznego przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym, włącznie z prowadzeniem działań bojowych.

Obejmuje on szeroki zakres środków, w tym również środków zapewniających właściwy poziom gotowości bojowej wojsk i umożliwiających ich skoordynowane działania oraz realizację głównych celów tego systemu, do których należą:

- zapewnienie czujności, przygotowania i gotowości potencjału wojskowo-cywilnego Sojuszu do działań w czasie narastania napięcia oraz zapewnienie odpowiedniego do danej sytuacji poziomu odstraszania;
- utworzenie elastycznego systemu reagowania w czasie sytuacji kryzysowych, począwszy od lokalnych napięć o niskiej intensywności do konfrontacji zbrojnej;
- wspieranie planowego i uporządkowanego przejścia potencjału wojskowo-cywilnego ze stanu pokojowego, poprzez kryzysy aż do działań bojowych oraz transformacji powrotnej do stanu pokojowego;
- zapewnienie odpowiednich środków przeciwdziałających zaskoczeniu i płynnemu przejściu do zadań związanych z kolektywną obroną.

Środki pogotowia obejmują siły przy pomocy których NATO osiąga w sposób zorganizowany określony stopień gotowości, stosownie do zaistniałej sytuacji. Zakres ich zastosowania obejmuje zarówno sytuacje o niewielkim cywilno-wojskowym znaczeniu jak i sytuacje, w których muszą one zapewnić pełną gotowość Sojuszu do obrony w razie działań wojennych.

Wymogi dotyczące środków pogotowia zostały zawarte w kilkunastu obszarach tematycznych, które między innymi obejmują:

- ▶ gotowość sił zbrojnych;
- ▶ rozpoznanie (wywiad i kontrwywiad);
- ▶ operacje lądowe, powietrzne i morskie;
- ▶ prowadzenie walki radioelektronicznej;
- ▶ systemy łączności i informacji;

- ▶ obronę przed bronią masowego rażenia;
- ▶ obronę cywilną;
- ▶ środki nuklearne;
- ▶ informację publiczną;
- ▶ logistykę.

Obszary te w znacznej części dotyczą funkcjonowania sfery militarnej państwa. W ramach nich opracowane zostały zestawy przedsięwzięć, podnoszących gotowość do użycia sił zbrojnych i ich wybranych komponentów, stosownie do możliwego rozwoju sytuacji militarnej. Szereg obszarów tematycznych wchodzi także w zakres działalności sfery cywilnej państwa. Dotyczą one głównie nawiązywania współpracy z administracją lokalną, funkcjonowania i zarządzania systemami łączności, informacji publicznej, marynarki handlowej, meteorologii, oceanografii, geografii i hydrologii, obrony ABC oraz obrony cywilnej. Realizacja zadań i przedsięwzięć wynikających z tych obszarów, wymaga nawiązania szczególnej współpracy z właściwymi resortami sfery cywilnej państwa.

System Reagowania Kryzysowego pozwala urzeczywistnić i elastycznie wprowadzać nowe koncepcje, możliwości i zdolności NATO.

Celem stworzenia Systemu Reagowania Kryzysowego jest zabezpieczenie Sojuszowi zbioru opcji i środków do sprawnego zarządzania i właściwej reakcji na zagrożenia kryzysowe.

Celem Systemu Reagowania Kryzysowego jest zapewnienie wymaganej gotowości i wsparcie działań zmierzających do zapobiegania kryzysom i konfliktom oraz zarządzania kryzysowego w całym zakresie operacji zawartych w art. 5. i spoza tego artykułu. System ten zwiększa możliwości sojuszników, oraz kiedy to konieczne, państw nie należących do NATO, do przygotowania się i reagowania w pełnym zakresie, do działań antykryzysowych, które może

napotkać Sojusz. W tym celu zawiera pełny wachlarz środków umożliwiających Sojuszowi, lub państwu spoza niego, reagowanie we właściwym czasie w skoordynowany sposób odpowiednio do rodzaju zagrożenia lub kryzysu.

System Reagowania Kryzysowego składa się z pięciu uzupełniających się składników, które nie są związane z żadnymi z góry ustalonymi kolejno po sobie wydarzeniami (przedsięwzięciami).

Działania Prewencyjne – są szeroko zorientowanymi kierunkami działań do rozważenia przez Komitety NATO z podkreślonymi na wypadek zarządzania kryzysowego kompetencjami i aprobatą Rady Północnoatlantyckiej.

Środki Reagowania Kryzysowego – to szczególne sposoby działań, możliwe do natychmiastowego zastosowania na poszczególnych szczeblach. Działania te są przygotowane z odpowiednim wyprzedzeniem.

Przedsięwzięcia Zapobiegania Zaskoczeniu – zawierają obronne, cywilne i wojskowe działania, które muszą być powzięte szybko w celu zapewnienia bezpieczeństwa sił zbrojnych, ludności lub kluczowym obiektom wojskowym i cywilnym, w przypadku ataku lub zbliżającego się ataku w warunkach ograniczonego czasu ostrzegania. Ich celem jest zapewnienie SZ podległym NATO możliwości do efektywnego wykonywania swoich zadań.

Przedsięwzięcia Przeciwdziałające Agresji – oznaczają one przejście ze stanu przygotowań i rozwoju gotowości do jednego z nakazanych do zaangażowania się sił NATO przeciwko państwom i innym agresorom nie będącymi państwami lub siłom aktywnie wspierającymi agresję przeciwko terytorium NATO lub siłom NATO.

Stany Alarmowe NATO – to działania przeciwko terrorystyczne i przeciwko sabotażowe, które mogą być zastosowane przez dowództwa NATO i państwa członkowskie w celu przeciwdziałania tego typu zagrożeniom. Zarządzanie tymi elementami jest w zakresie Biura Bezpieczeństwa NATO.

Jak stąd wynika, System Reagowania Kryzysowego obejmuje szerszy zakres przedsięwzięć niż System Pogotowia NATO.

Ponadto w stosunku do Systemu Pogotowia NATO istotne zmiany Systemu Reagowania Kryzysowego polegają na:

- zwiększeniu roli cywilnych i politycznych środków zapobiegania konfliktom, czego wyrazem jest stworzenie katalogu możliwych opcji zapobiegania – należących do kategorii narzędzi dyplomatycznych oraz jego włączenie do nowego systemu,
- ściślejszemu powiązaniu Systemu Reagowania Kryzysowego z Wywiadowczym Systemem Ostrzegania w celu skrócenia czasu reagowania w sytuacjach kryzysowych,
- dostosowaniu środków reagowania kryzysowego do obecnego scenariusza potencjalnych zagrożeń oraz uzupełnienie ich m.in. o środki przeciwdziałania atakom terrorystycznym, w tym na sieci informatyczne,
- wprowadzeniu antyterrorystycznego i antysabotażowego systemu alarmowego oraz przedsięwzięć właściwych dla każdego stanu alarmowego,
- uwzględnieniu operacji kryzysowych, które NATO będzie mogło przeprowadzać poza artykułem 5., w tym również operacji prowadzonych pod kierownictwem Rady Bezpieczeństwa ONZ oraz OBWE lub wsparcie działań prowadzonych przez inne organizacje międzynarodowe,
- przewidywaniu możliwości udziału w Systemie Reagowania Kryzysowego krajów nie będących członkami NATO (w ograniczonym zakresie).

Ocenia się, że przyjęte rozwiązania w zakresie gotowości bojowej sił zbrojnych umożliwiają funkcjonowanie ich w wielonarodowych strukturach Sojuszu Północnoatlantyckiego, zapewniają właściwą aktywność w obronie militarnej kraju oraz pozwalają na dostosowanie do obowiązującej strategii NATO. Niemniej jednak zapewnienie właściwej realizacji zadań w ramach Systemu Po-

gotowia NATO wymagać będzie podjęcia szeregu przedsięwzięć organizacyjno-funkcjonalnych, w tym przyspieszających osiąganie gotowości do podjęcia działań w stosunku do normatywów wynikających z kategorii gotowości jednostki wojskowej. Wymagać to będzie dokonania stosownych zmian w systemie mobilizacyjnym, które pozwoliłyby na szybkie przygotowanie do użycia jednostek mobilizowanych lub mobilizacyjnie uzupełnianych oraz dostosowania zadań wykonywanych przez resorty gospodarki narodowej na rzecz sił zbrojnych.

Siły Zbrojne RP w ramach narodowego Systemu Reagowania Kryzysowego realizują następujące zadania:

- ▶ obrona terytorium Polski,
- ▶ zapewnienie nienaruszalności granic,
- ▶ monitorowanie i ocena zagrożeń,
- ▶ ochrona organów państwowych,
- ▶ ochrona ludności,
- ▶ udział w zwalczaniu klęsk żywiołowych,
- ▶ prowadzenie operacji antyterrorystycznych i ratowniczych,
- ▶ współpraca ze strukturami cywilnymi.

Powyższe zadania realizowane są zarówno podczas kryzysu polityczno-militarnego, jak i pozamilitarnego.

W ramach przygotowań operacyjnych siły zbrojne zachowują, wg dyrektywnych zasad, stan stałej gotowości bojowej. Polega on na utrzymywaniu sił w gotowości do osłony granicy państwa, sprawnego przechodzenia wojsk na struktury organizacyjne okresu wojny, sprawnego rozwinięcia strategicznego w okresie zagrożenia bezpieczeństwa państwa lub państw Sojuszu oraz do udziału w misjach pokojowych i akcjach humanitarnych organizacji międzyna-

rodowych, a także do udziału w likwidacji zagrożeń niemilitarnych. W stanie tym we wszystkich jednostkach wojskowych sił zbrojnych prowadzona jest planowa działalność bieżąca, zapewniająca możliwość do mobilizacyjnego rozwijania i przechodzenia jednostek wojskowych na wyższe stany gotowości bojowej. W stałej gotowości bojowej dla części wytypowanych jednostek wojskowych jako siły ratownictwa może być wprowadzona tzw. gotowość alarmowa w celu wzięcia udziału w likwidacji zagrożeń niemilitarnych, takich jak:

- ▶ likwidacja awarii i katastrof;
- ▶ udział w zwalczaniu klęsk żywiołowych i ekologicznych (powodzie, pożary);
- ▶ oczyszczanie terenu z przedmiotów niebezpiecznych grożących wybuchem;
- ▶ niesienie pomocy poszkodowanym w katastrofach;
- ▶ wsparcie sił resortu spraw wewnętrznych i administracji w likwidowaniu skutków sytuacji kryzysowych spowodowanych działalnością grup lub organizacji przestępczych i terrorystycznych.

W sytuacjach bezpośrednich zagrożeń stopnie gotowości alarmowej dla pojedynczych związków taktycznych, oddziałów czy samodzielnych pododdziałów mogą wprowadzać dowódcy tych jednostek lub ich przełożeni.

Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej (art. 17 i 18) podaje, że w zapobieganiu skutkom klęski żywiołowej lub w ich usuwaniu są obowiązane uczestniczyć: Państwowa Straż Pożarna, jednostki ochrony przeciwpożarowej, Policja, Państwowe Ratownictwo Medyczne i jednostki ochrony zdrowia, Straż Graniczna, Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa oraz właściwe w tych sprawach państwowe urzędy, agencje, inspekcje, straże i służby.

W czasie stanu klęski żywiołowej, jeżeli użycie innych sił i środków jest niemożliwe lub niewystarczające, Minister Obrony Narodowej może przekazać do dyspozycji wojewody, na którego obszarze działania występuje klęska żywiołowa, pododdziały lub oddziały Sił Zbrojnych RP wraz ze skierowaniem ich do wykonania zadań związanych z zapobieżeniem skutkom klęski żywiołowej lub ich usunięciem.

W związku z tą delegacją ustawową, wydzielone siły z wojsk będą osiągały gotowość alarmową w celu ich użycia do działań ratowniczych i prewencyjnych.

Gotowość alarmową mogą one osiągać w trzech etapach, w których kolejno będzie się zwiększał ich stan osobowy oraz potencjał środków potrzebnych do użycia w określonych działaniach. Czas osiągania gotowości alarmowej nie powinien przekroczyć kilkunastu godzin do dwóch dni.

Wydzielane jednostki wojskowe z sił zbrojnych będą realizowały zadania określone przez wojewodę pod dowództwem swoich przełożonych służbowych.

W celu uzyskania ciągłości dowodzenia i szybkiego przekazywania sygnałów alarmowych, we wszystkich ogniwach dowodzenia utrzymuje się elementy systemu dowodzenia takie jak: dyżurne służby operacyjne oraz służby dyżurne w gotowości do przekazywania sygnałów związanych z wprowadzeniem gotowości alarmowej lub wyższych stanów gotowości bojowej, a także innych poleceń wynikających z toku pełnienia tej służby.

Ponadto dla zagwarantowania wysokiej sprawności reagowania na zaistniałe sytuacje, utrzymywane są w pełnej dyspozycji systemy alarmowania i przekazywania sygnałów do wszystkich jednostek wojskowych oraz siły dyżuru bojowego, a w tym systemu obrony powietrznej, zintegrowanego systemu rozpoznania SZ RP, systemu poszukiwań i ratownictwa lotniczego, ratownictwa morskiego oraz morskiej działalności operacyjnej. Siły wydzielone do systemu poszukiwań i ratownictwa lotniczego zachowują także gotowość do podejmo-

wania działań w ramach międzynarodowego systemu poszukiwań i ratownictwa (SAR). Ponadto utrzymuje się siły i środki przeznaczone do realizacji zadań związanych z likwidacją skutków powodzi, awarii, katastrof chemicznych oraz gaszenia pożarów. Prowadzony jest również monitoring skażeń, a w jednostkach inżynierskich utrzymywane są patrole minerskie przeznaczone do oczyszczania z materiałów wybuchowych.

Podstawą do wydzielenia sił i środków wojska do akcji likwidowania skutków pozamilitarnych sytuacji kryzysowych jest opracowany „Plan udziału oddziałów i pododdziałów SZ RP w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych”:

Załącznikami do niego są rejestry zagrożeń oraz opracowane zgodnie z nim plany szczegółowe:

1. Plan udziału SZ RP w akcjach ratowniczo-gaśniczych i usuwaniu skutków pożarów przestrzennych
2. Plan udziału SZ RP w akcjach poszukiwawczo-ratowniczych.
3. Plan udziału SZ RP w obronie przed terroryzmem.
4. Plan udziału SZ RP w akcji odśnieżania.
5. Plan udziału SZ RP w oczyszczaniu terenu z przedmiotów wybuchowych i udziału SZ RP w zwalczaniu powodzi i zjawisk lodowych.
6. Plan udziału SZ RP w likwidacji skutków awarii technicznych z TŚP i wypadków radiacyjnych.

5) grupy naziemnego poszukiwania – 124 grupy oraz jednostki ochrony ppch. i transportu naziemnego sił zbrojnych.

W piątym dniu akcji ratowniczych wojska może skierować (zał. 6):

- ok. 14.000 żołnierzy,
- 2.000 samochodów, łodzi i amfibii.

Sily wojskowe wydzielone do likwidacji skutków klęski żywiołowej:

1) 5 a docelowo (8) x brinż.

Dyslokacja brinż.:	wyposażenie brinż.:	
• Krosno Odrz.	- transporter rozp. inż.	- 4 szt.
• Głogów	- transporter pływający PTS	- 18 szt.
• Brzeg	- łódź desantowa ŁD	- 9 szt.
• Dęblin	- łódź pneumatyczna	- 9 szt.
• Nisko	- koparka samoch. KS-K 407c	- 2 szt.
	- spycharka SŁ34, DZ-27S	- 4 szt.
	- kuter holowniczy KH-200	- 1 szt.
	- samochody	- 24 szt.
	- wóz łączności RD-115, R-3	- 4 szt.

po roku 2005:

- Szczecin
- Chełmno
- Kazuń

W pierwszej dobie po 12 godz. jest gotowych 50% sił brinż. (stanowi to ok. 3.600 żołnierzy, 61 PTS, 40 pojazdów). Całość sił jest gotowa do akcji po 48 godz. + czas na przemarsz do rejonu działania

- 2) 3 – 6 x batalionów OT (a w roku 2007 w składzie tych batalionów będą kompanie ratownictwa technicznego).
- 3) 4. pułk chemiczny – Brodnica, 5. batalion chemiczny – Tarnowskie Góry, 30. kchem – Międzyzdroje, 55. kchem – Rozewie.
- 4) dyżurne statki powietrzne i okręty ratownicze – 9 śmigłowców, 1 samolot, 4 okręty ratownicze.
- 5) grupy naziemnego poszukiwania – 124 grupy oraz jednostki ochrony ppoż. i transportu naziemnego sił zbrojnych.

W piątym dniu akcji ratowniczych wojsko może skierować (zał. 6):

- ok. 14.000 żołnierzy,
- 2.000 samochodów, łodzi i amfibii,

- 30 śmigłowców z wojsk lądowych,
- 20 grup minerskich.

Przeznaczenie wojskowych sił ratowniczych

Bataliony Ratownictwa Inżynieryjnego są przeznaczone do wykonywania zadań ratowniczych i likwidacji (powstałych w wyniku kataklizmów) zniszczeń obiektów i urządzeń infrastruktury komunikacyjnej i komunalnej, nierzadko w warunkach dużych deformacji terenu.

W naszych warunkach terenowych i klimatycznych wykorzystanie tych pododdziałów ukierunkowane jest na ochronę przed powodzią, czyli bezpośrednio ochronę obiektów, ludzi i mienia zagrożonych skutkami przepływu wysokich wód i spływu lodów, a w szczególności:

- 1) ochronę mostów i budowli hydrotechnicznych poprzez kruszenie lodu, rozbijanie zatorów lodowych, obciążanie mostów itp.;
- 2) ochronę wałów ppoż. poprzez ich doraźne umacnianie;
- 3) usuwanie przeszkód powodujących piętrzenie wód;
- 4) doraźną naprawę dróg i mostów;
- 5) ewakuację ludności i jej mienia z terenów szczególnie zagrożonych i zalanych;
- 6) dowóz żywności, środków medycznych, wody pitnej i paszy do rejonów objętych powodzią;
- 7) przewożenie ludności do pracy i dzieci do szkół z rejonów objętych powodzią.

Głównym przeznaczeniem ChRZA jest rozpoznawanie i usuwanie skutków awarii chemicznych oraz wypadków radiacyjnych w jednostkach wojskowych. Ponadto mogą być użyte w pomocy innym oddziałom ratowniczym w likwidacji skutków awarii obiektów z toksycznymi lub promieniotwórczymi środ-

kami przemysłowymi, w zakładach przemysłowych oraz na szlakach komunikacyjnych na terytorium kraju.

ChRZA są tworzone doraźnie z uprzednio wyznaczonych i odpowiednio przygotowanych, komórek kierowania i pododdziałów wojsk chemicznych, inżynieryjnych, wojskowej służby zdrowia, pododdziałów zabezpieczenia oraz lotnictwa transportowego wojsk lądowych.

Do głównych zadań ChRZA należy:

- rozpoznanie i ocena sytuacji w rejonie awarii,
- prognozowanie skażeń powstałych w wyniku awarii,
- rozpoznanie i określenie rzeczywistych sfer skażeń,
- ograniczenie rozprzestrzeniania się skażeń,
- dekontaminacja sprzętu, budynków, urządzeń oraz terenu w rejonie awarii,
- prowadzenie zabiegów sanitarnych,
- prowadzenie prac ziemnych, obwałowania, wykopy oraz rowy,
- zbieranie oraz transportowanie materiałów skażonych.

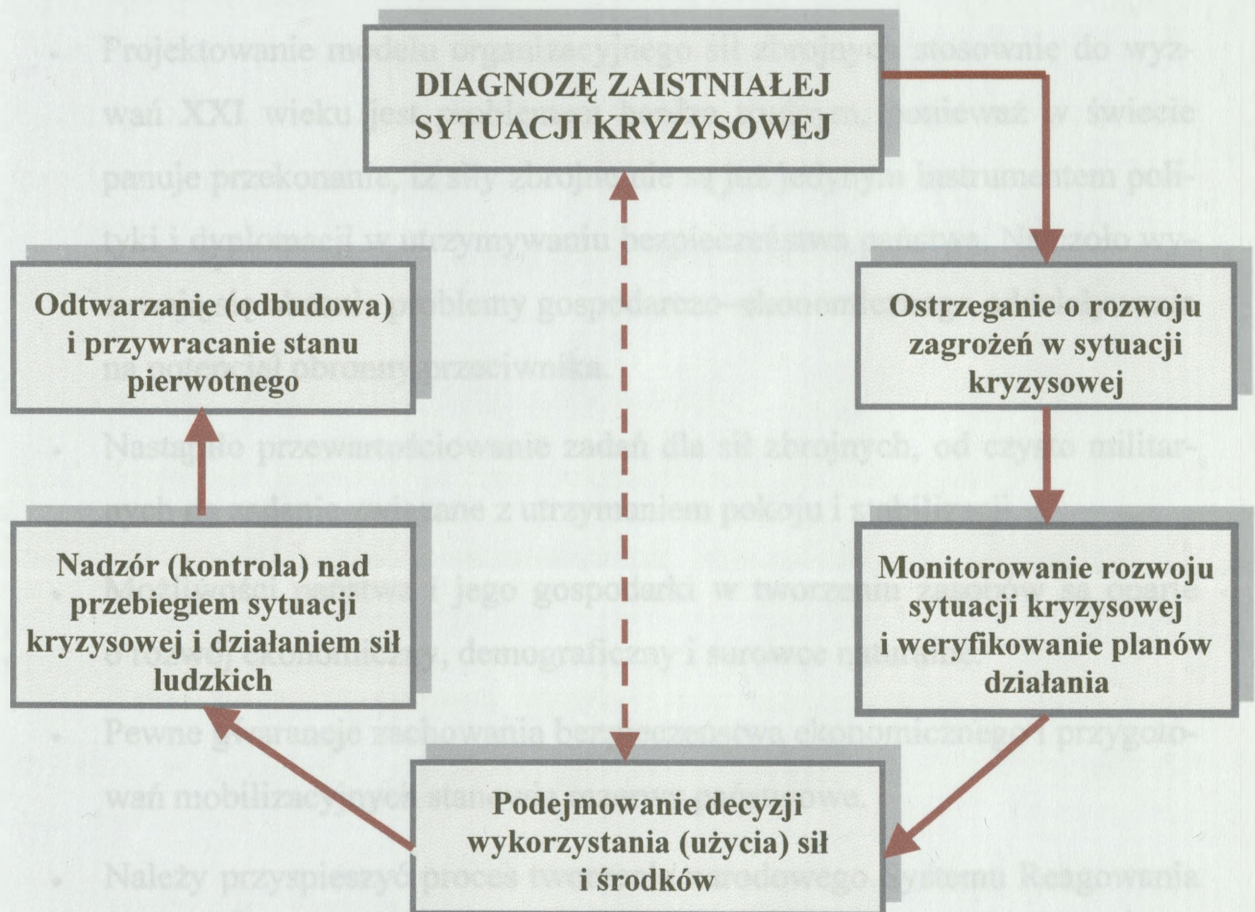
System Poszukiwania i Ratownictwa – Search And Rescue (SAR) obejmuje prowadzenie poszukiwań i organizowanie akcji ratowniczych w razie zaginięcia, wypadku, zagrożenia bezpieczeństwa oraz przymusowego lądowania statku powietrznego poza lotniskiem na obszarze lądowym RP i na Morzu Bałtyckim w granicach polskiego rejonu odpowiedzialności powietrznej FIR Warszawa.

Działaniem systemu objęte są wszystkie statki powietrzne oraz osoby poszkodowane w wypadku statku powietrznego.

Kierowanie reagowaniem kryzysowym stanowi działalność funkcjonujących zespołów reagowania do skoordynowanego wykorzystania będących w ich

dyspozycji oraz przydzielonych (wspierających) sił ludzkich i rzeczy materialnych do przywrócenia sytuacji przedkryzysowej.

Kierowanie to obejmuje:

Rys. 2. Istota kierowania reagowaniem kryzysowym

źródło: opracowanie własne autora

1.5. Wnioski

- Zasoby ludzkie, pomimo iż nastąpił bardzo gwałtowny rozwój środków pola walki, spełniały i nadal będą spełniały zasadniczą rolę w systemie mobilizacyjnym sił zbrojnych.
- Projektowanie modelu organizacyjnego sił zbrojnych stosownie do wyzwań XXI wieku jest problemem bardzo trudnym, ponieważ w świecie panuje przekonanie, iż siły zbrojne nie są już jedynym instrumentem polityki i dyplomacji w utrzymywaniu bezpieczeństwa państwa. Na czoło wysuwają się obecnie problemy gospodarczo-ekonomicznego oddziaływania na potencjał obronny przeciwnika.
- Nastąpiło przewartościowanie zadań dla sił zbrojnych, od czysto militarnych na zadania związane z utrzymaniem pokoju i stabilizacji.
- Możliwości państwa i jego gospodarki w tworzeniu zasobów są oparte o rozwój ekonomiczny, demograficzny i surowce naturalne.
- Pewne gwarancje zachowania bezpieczeństwa ekonomicznego i przygotowań mobilizacyjnych stanowią rezerwy państwowe.
- Należy przyspieszyć proces tworzenia narodowego Systemu Reagowania Kryzysowego, który obejmie swoim zasięgiem działania Siły Zbrojne, inne jednostki uzbrojone i formacje nieuzbrojone oraz organy administracji publicznej.

2. WYZNACZNIKI CYKLICZNEGO ROZWOJU SYSTEMU MOBILIZACYJNEGO SIŁ ZBROJNYCH

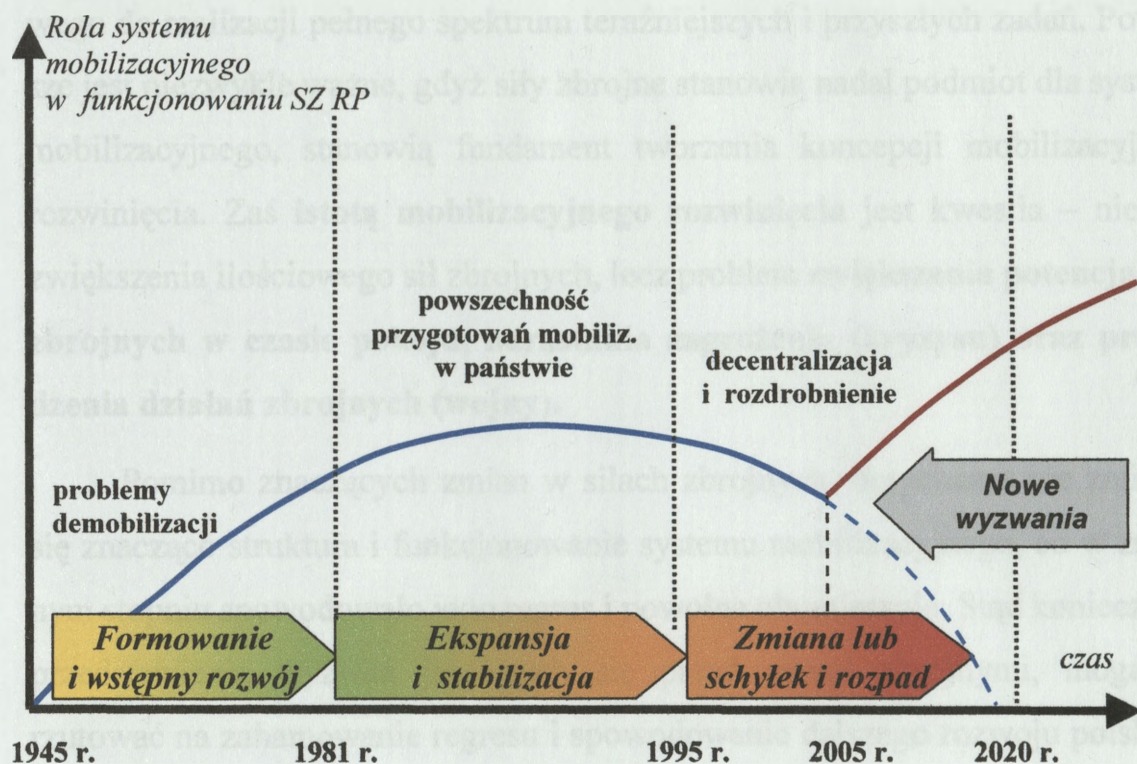
Punktem wyjścia do rozważań w tym rozdziale jest stwierdzenie, że cykl życia każdego systemu, w tym **systemu mobilizacyjnego**, jest analogiczny do cyklu życia człowieka, czy cyklu życia produktu. Cykl ten w odniesieniu do systemów społecznych posiada pewne charakterystyczne założenia:

- zmiany w systemach następują według określonych sekwencji rozwojowych;
- sekwencje te są praktycznie nieodwracalne;
- trudno jest przewidzieć czas trwania poszczególnych etapów;
- sprawność funkcjonowania systemu jest zmienna w poszczególnych fazach jego istnienia.

Takie podejście pozwala wyróżnić trzy zasadnicze fazy cyklu życia systemu, w związku z tym także systemu mobilizacyjnego Sił Zbrojnych RP (rys. 3):

- powstanie i rozwój;
- dojrzałość (stabilizacja i dynamiczna równowaga);
- kryzys (schyłek i rozpad).

Tak więc z kryzysem systemu mamy do czynienia, gdy wyczerpały się możliwości jego dalszego efektywnego funkcjonowania, głównie na skutek znaczących zmian w jego otoczeniu. Kryzys polega właśnie na ujawnieniu się rozbieżności pomiędzy dotychczasową strukturą systemu, a zmienionymi, dynamicznymi warunkami jego funkcjonowania.

Rys. 3. Główne fazy cyklu życia systemu mobilizacyjnego Sił Zbrojnych RP w okresie po II wojnie światowej

źródło: opracowanie własne na podst. M. Czerska, *Organizacja przedsiębiorstw*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1996, s. 9

Skutkiem kryzysu może być kres istnienia systemu. Jednak w odróżnieniu od cyklu życia organizmów, schyłek czy kryzys nie musi prowadzić do „śmierci”, może natomiast stać się czynnikiem dynamizującym działanie systemu, jeśli zostaną wprowadzone odpowiednie zmiany. Stąd konieczność przeprowadzenia zmian, także w funkcjonowaniu i strukturze systemu mobilizacyjnego, mającego sprostać współczesnym wyzwaniom.

Współcześnie, w pierwszej dekadzie XXI wieku, znacząco zmieniły się warunki funkcjonowania systemu mobilizacyjnego Sił Zbrojnych RP, pojawiły się w jego otoczeniu nowe elementy, a inne istotnie zmieniły swoje znaczenie (patrz rozdział pierwszy niniejszej pracy). Pojawiły się nowe wyzwania dla bezpieczeństwa państwa, a przede wszystkim rozpoczął się proces kształtowania modelu sił zbrojnych, adekwatnego dla sprostania tym wyzwaniom oraz goto-

wego do realizacji pełnego spektrum teraźniejszych i przyszłych zadań. Powyższe jest niezwykle ważne, gdyż siły zbrojne stanowią nadal podmiot dla systemu mobilizacyjnego, stanowią fundament tworzenia koncepcji mobilizacyjnego rozwinięcia. Zaś **istotą mobilizacyjnego rozwinięcia** jest kwestia – nie tyle zwiększenia ilościowego sił zbrojnych, lecz problem **zwiększenia potencjału sił zbrojnych w czasie pokoju, narastania zagrożenia (kryzysu) oraz prowadzenia działań zbrojnych (wojny).**

Pomimo znaczących zmian w siłach zbrojnych, dotychczas nie zmieniła się znacząco struktura i funkcjonowanie systemu mobilizacyjnego, co w znacznym stopniu spowodowało jego regres i powolne obumieranie. Stąd konieczność przedstawienia wyzwań jawiących się przed siłami zbrojnymi, mogących rzutować na zahamowanie regresu i spowodowanie dalszego rozwoju polskiego systemu mobilizacyjnego.

2.1 Zagrożenia bezpieczeństwa państwa

W ciągu ostatnich piętnastu lat sytuacja bezpieczeństwa na świecie zmieniła się diametralnie. Po 1999 roku nastąpił koniec świata dwubiegunowego, globalizacja nasiliła występowanie nowych typów zagrożeń militarnych i niemilitarnych. Zastanawiając się nad potencjalnymi zagrożeniami, które mogą wystąpić w Europie lub jej pobliżu, najłatwiej jest zacząć od stwierdzenia, co zagrożeniem nie jest.

Wszyscy są raczej zgodni, że w dającej się przewidzieć przyszłości terytorium Europy, w tym także obszar Polski, nie stoi w obliczu zagrożenia atakiem konwencjonalnym.² Stąd utrzymywanie sił licznych i ciężkich, zdolnych do prowadzenia działań obronnych jedynie w obszarze kraju, wydaje się być

---

² Choć niektóre kraje europejskie, jak Finlandia, dopuszczają w swoich najnowszych doktrynach możliwość wystąpienia „naglego ataku strategicznego”, mającego na celu raczej dezorganizację państwa, a nie okupację terytorium.

marnowaniem cennych środków. Jednak pomimo tych zgodnych opinii, należy się głęboko zastanowić, czy na pewno z areny europejskiej zniknęły klasyczne zagrożenia militarne? Z całą pewnością, nie możemy ich całkowicie wykluczyć w dalszej perspektywie, bo przecież większość znawców problemu jest zgodna, że otoczenie jest zmienne i nieprzewidywalne. Powyższe jawi się jako istotny problem dla sił zbrojnych, które w razie najwyższej konieczności powinny zapewnić sobie możliwość znaczącego powiększenia własnego potencjału, głównie poprzez utrzymywanie sprawnego systemu mobilizacyjnego.

Analiza zmian w środowisku bezpieczeństwa europejskiego wskazuje, że bardziej prawdopodobne, szczególnie w bliższej perspektywie, jest wystąpienie nowych zagrożeń, takich jak: konflikty regionalne charakteryzujące się działaniami asymetrycznymi), terroryzm (w tym cyberterroryzm), proliferacja broni masowego rażenia, zorganizowana przestępczość, katastrofy i klęski żywiołowe, niepokoje społeczne związane z warunkami materialnymi (zał. 7).

Powyższe fakty uświadomiły społeczeństwu, że świat stał się wielkim małym światem, a nikt na świecie nie może czuć się w pełni bezpieczny. Dzisiaj nie można już stwierdzić: „*to nie jest nasz problem*”.

Taka sytuacja, generuje nowe wyzwania dla systemów bezpieczeństwa państw europejskich. Natomiast dla sił zbrojnych, które stanowią podstawowy składnik tych systemów, wyzwania spowodują zagrożenia, ale i nowe możliwości rozwojowe, w związku ze sformułowaniem nowych misji i zadań.

Dziś wszystkie państwa europejskie stoją przed tym samym dylematem, **posiadane przez nie siły zbrojne, utrzymywane znaczącym kosztem, nie są w stanie przeciwstawić się wielu wyzwaniom, stojącym obecnie przed Europą i mogącym się pojawić w przewidywanej przyszłości.** Potwierdzeniem tej tezy była interwencja NATO w Kosowie, gdzie armie europejskie liczące łącznie

² N. Donnelly, *Nowa Technika Wojny*, Nowy kształt europejskiej siły zbrojnej nr 1(2004), s. 27.

prawie dwa miliony żołnierzy, z trudem i dopiero przy wsparciu wojsk amerykańskich, mogły przeprowadzić skuteczne operacje stabilizacyjne³.

Jedno jest jednak pewne, zagrożenia dla bezpieczeństwa narodowego w dzisiejszej i przyszłej Europie przyjmują głównie charakter niemilitarny (nie-wojskowy), na przykład:

- wrogość etniczna, potęgowana przez religię, wywołująca walki wewnętrzne, terroryzm i separatyzm;
- niekontrolowany przepływ ludzi i towarów przez granice, pozwalający na rozwój przestępczości zorganizowanej, nielegalnej imigracji i przemytu, co może powodować napięcia między sąsiednimi krajami;
- destabilizacja wewnątrz krajów na tle politycznym i gospodarczym;
- proliferacja technologii wojskowych lub podwójnego zastosowania oraz broni masowego rażenia;
- ataki na systemy informatyczne.

Przedstawione powyżej przykłady, pokazują, że większość zagrożeń wymaga przeciwstawienia się im metodami innymi niż militarne. Dlatego państwa europejskie zaczęły rozwijać swoje zdolności do zarządzania kryzysowego oraz inwestować w formacje siłowe (policja, straż graniczna, wywiad, organizacje paramilitarne) oraz w siły zbrojne, które zmieniają swój charakter i stają się istotnym ogniwem reagowania kryzysowego. Stąd współczesne siły zbrojne przygotowują się do realizacji zadań humanitarnych, współpracy cywilno-wojskowej, wspierania władz lokalnych w czasie wystąpienia klęsk żywiołowych i katastrof.

Natomiast, jeśli dojdzie do działań zbrojnych, to można założyć, że będą to walki o niskiej i średniej intensywności. Będą to wszelkie sytuacje kryzyso-

---

³ N. Donnelly, Nowa Technika Wojskowa, Nowy kształt europejskich sił zbrojnych nr1/2003, s. 27.

we, od operacji stabilizacyjnych po misje pokojowe i humanitarne. Zatem wojska muszą być przygotowane, nie tylko do prowadzenia działań bojowych, ale nade wszystko wykonywać mnóstwo innych obowiązków, na przykład: rozjemczych, administracyjnych, ratowniczych, policyjnych, dyplomatycznych, humanitarnych, itp. ...). Taka sytuacja wymagać będzie od personelu sił zbrojnych posiadania nowych umiejętności, które do tej pory nie występowały w czasie szkolenia żołnierzy służby czynnej, ani podczas szkolenia w rezerwie.

Stąd zapewnienie bezpieczeństwa dla Europy i Polski jawi się jako proces znacznie bardziej złożony niż do tej pory, kiedy bezpieczeństwo kojarzyło się jedynie z obroną.

Innymi słowy, zostawiliśmy za sobą świat dobrze znanego przeciwnika oraz bezpieczeństwa kojarzonego z bezpieczeństwem militarnym, a jednocześnie stanęliśmy w obliczu czegoś, co jest niespodziewane i nieznanie. Potencjalny przeciwnik może nie mieć twarzy, skomplikowanych struktur, a jednak może zadawać bolesne straty, wykorzystując słabości wszelkich systemów (w tym także obronnych).

2.2. Wyzwania dla Sił Zbrojnych RP rzutujące na przyszły kształt systemu mobilizacyjnego

Przedstawione w poprzednim podrozdziale nowe zagrożenia dla bezpieczeństwa państwa znacząco zmieniają misje oraz wynikające z nich zadania dla sił zbrojnych. Generalnie siły zbrojne większości państw europejskich, w tym Polski, zmieniają swój charakter i strukturę. Oddalenie groźby wybuchu konfliktu w dużej skali spowodowało znaczące redukcje personelu sił zbrojnych, wycofanie z uzbrojenia wielu jednostek sprzętu oraz likwidację zbędnych struktur organizacyjnych.

Z drugiej strony wojska przygotowują się do prowadzenia operacji kryzysowych (o małej i średniej intensywności), często z dala od własnego terytorium, operacji pokojowych (humanitarnych), a także wspierania władz lokalnych w zwalczaniu katastrof i klęsk żywiołowych oraz utrzymywaniu porządku publicznego. Powyższe funkcje sił zbrojnych wymagają nowych struktur organizacyjnych, innego sprzętu i uzbrojenia oraz kształtowania specyficznych umiejętności żołnierzy.

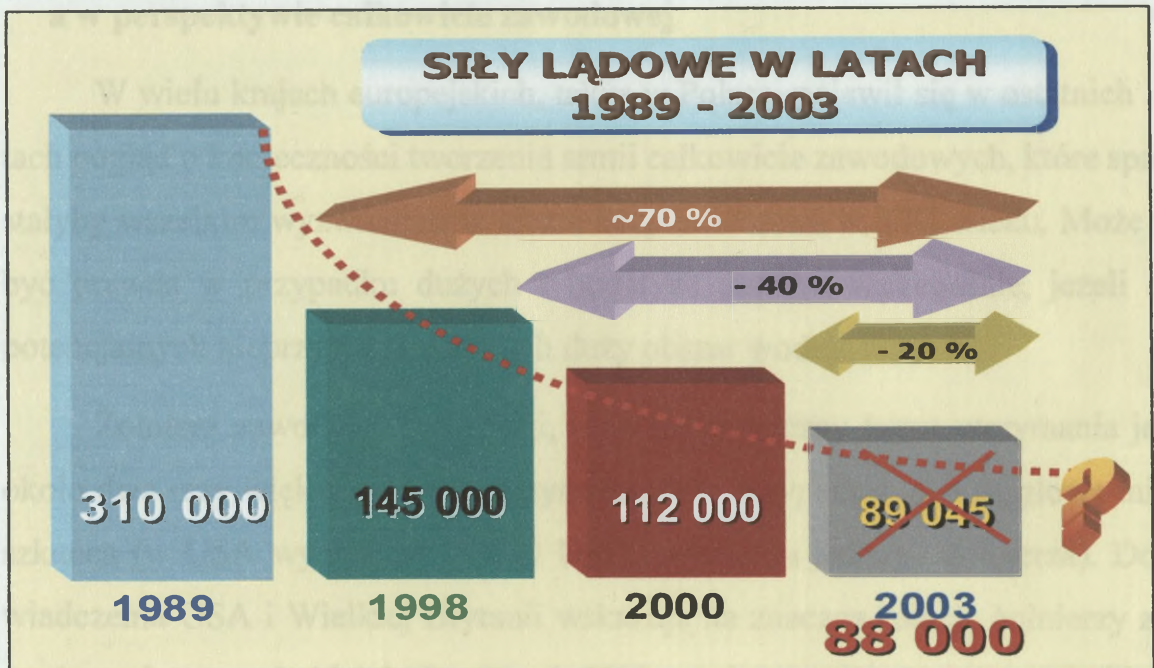
W związku z powyższym Siły Zbrojne RP stanęły również przed szeregiem nowych wyzwań, które są istotne z punktu widzenia kształtowania zmian w strukturze i funkcjonowaniu systemu mobilizacyjnego, a będzie to:

a) Znacząca redukcja personelu sił zbrojnych (szczególnie Wojsk Lądowych)

Od 1989 roku stan liczebny Sił Zbrojnych RP, w tym Wojsk Lądowych, z roku na rok maleje (rys. 4). Jest to ogólnoeuropejska tendencja spowodowana wieloma czynnikami, między innymi ograniczeniami budżetowymi, rozwojem nowych technologii, zmianą skali zagrożeń militarnych, odprężeniem w stosunkach międzynarodowych. Jednak położenie geopolityczne kraju zmusza do refleksji nad możliwościami obronnymi kraju w momencie zaistnienia nieoczekiwanych kryzysów o dużej intensywności.

W celu zachowania potencjału sił lądowych oraz przygotowania sił na nieprzewidywalne scenariusze konieczne wydaje się budowanie jednostek i dowództw szkieletowych (składowanych), a także kształtowanie coraz sprawniejszego systemu mobilizacyjnego. Taką logiką kierują się Niemcy, którzy mimo posiadania znacznie korzystniejszego od Polski położenia geostrategicznego, utrzymują część sił lądowych w stanie zachłtkowym, przygotowując do mobilizacyjnego rozwinięcia, a dokładniej jedną z brygad w dywizji (zał. 8).

b) Kształtowanie się armii w coraz większym stopniu profesjonalnej.

Rys. 4. Zmiany liczebności Wojsk Lądowych SZRP w latach 1989–2003

źródło: oprac. własne

Aktualnie Wojska Lądowe posiadają około 89.000 żołnierzy, jednak możliwości budżetowe będą powodować konieczność przeznaczania większej ilości środków na zakupy oraz modernizację uzbrojenia i sprzętu wojskowego. Możliwości oszczędzania istnieją jedynie w sferze dalszego ograniczania liczebności stanów osobowych, w tym miejscu nie są istotne potrzeby operacyjne.

W celu zachowania potencjału sił lądowych oraz przygotowania sił na nieprzewidywalne scenariusze konieczne wydaje się budowanie jednostek i dowództw szkieletowych (skadrowanych), a także kształtowanie coraz sprawniejszego systemu mobilizacyjnego. Taką logiką kierują się Niemcy, którzy mimo posiadania znacznie korzystniejszego od Polski położenia geostrategicznego, utrzymują część sił lądowych w stanie załączkowym, przygotowanym do mobilizacyjnego rozwinięcia, a dokładniej jedną z brygad w dywizji (zał. 8).

⁸ Na podst. C.N. Dąbalski, Nowy kształt organizacyjny sił zbrojonych w programie XXI w., Nowa Technika Wojskowa 1/2003, s. 31.

b) Kształtowanie się armii w coraz większym stopniu profesjonalnej, a w perspektywie całkowicie zawodowej

W wielu krajach europejskich, także w Polsce, pojawił się w ostatnich latach pogląd o konieczności tworzenia armii całkowicie zawodowych, które sprostałyby wszelkim wyzwaniom w sferze bezpieczeństwa w XXI wieku. Może to być prawda w przypadku dużych i bogatych państw, szczególnie, jeżeli od potencjalnych nieprzyjaciół dzieli ich duży obszar wodny.

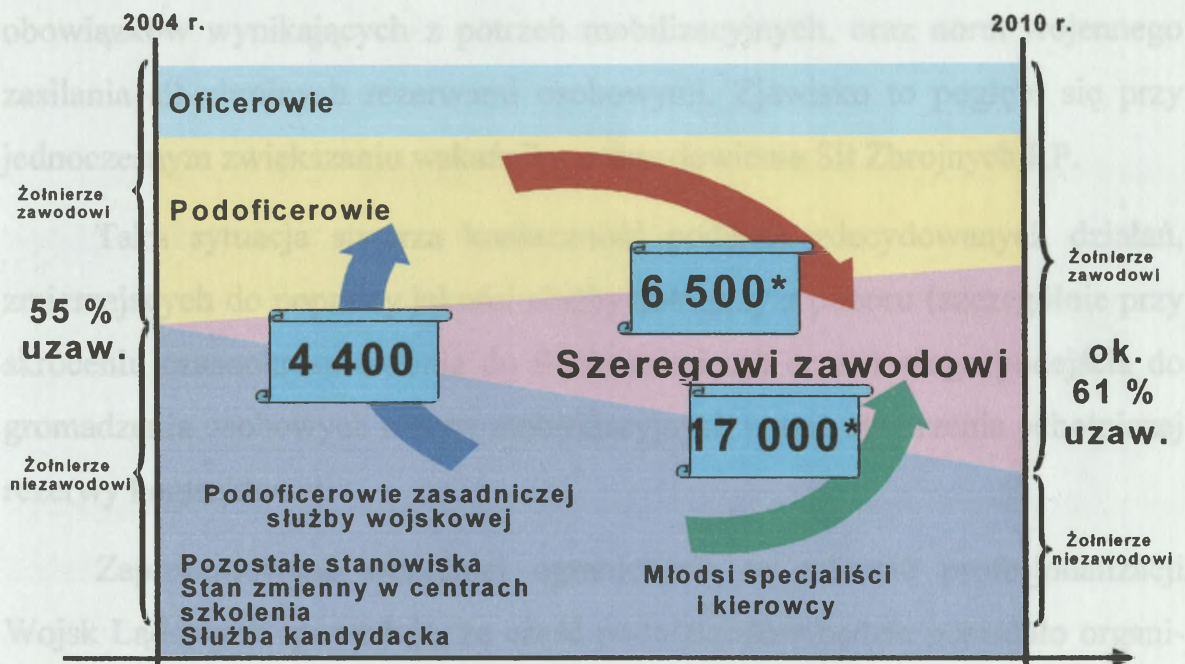
Żołnierz zawodowy jest drogi, jego średni roczny koszt utrzymania jest około dwa razy większy od współczynnika PKB przypadającego na głowę mieszkańca (w USA wynosi on 65.000 USD rocznie na jednego żołnierza). Doświadczenia USA i Wielkiej Brytanii wskazują na znaczną rotację żołnierzy zawodowych w pododdziałach, ponad 50% w ciągu roku (urlopy, szkolenia, koniec kontraktów), co w znaczący sposób obniża wartość bojową poszczególnych jednostek⁴.

Na podstawie przytoczonych danych widać, że Siły Zbrojne RP w najbliższej perspektywie nie stać na armię całkowicie zawodową. Jednak wszelkie działania zmierzają do jak największego stopnia profesjonalizacji, szczególnie w pododdziałach bojowych, przygotowywanych do prowadzenia działań poza obszarem kraju oraz na stanowiskach wpływających na gotowość bojową jednostek.

Zgodnie z „Programem rozwoju SZ RP na lata 2003–2008” oraz dalszymi założeniami perspektywicznymi w Siłach Zbrojnych RP dąży się do uzyskania uzawodowienia na poziomie – 61% w 2010 roku (rys. 5).

---

⁴ Na podst. Ch.N. Donnelly, Nowy kształt europejskich sił zbrojnych u progu XXI w., Nowa Technika Wojskowa 1/2003, s. 31.

Rys. 5. Zmiany w poziomie uzawodowienia Sił Zbrojnych RP
w latach 2004–2010

źródło: Studium gromadzenia rezerw młodszych specjalistów na potrzeby Sił Zbrojnych RP w latach 2005-2010, Generalny Zarząd Zasobów Osobowych P-1, 2003 r.

Powyższe wskazuje, że realnie do 2010 roku nie będzie możliwe przejście sił zbrojnych na armię całkowicie zawodową, czego wymaga prowadzenie przez Siły Zbrojne RP coraz większej liczby operacji poza granicami kraju oraz gruntowna modernizacja techniczna (czołgi, kołowe transportery opancerzone, przeciwpancerne pociski kierowane).

Dążenie ku armii zawodowej i w związku z tym, planowane, etapowe skracanie obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej spowoduje, iż żołnierze w trakcie jej odbywania będą nabywać umiejętności wyłącznie w specjalnościach wojskowych nie wymagających wieloetapowego procesu szkolenia. Skutkowac to będzie w dłuższej perspektywie czasu obniżeniem dopływu do zasobów określonej grupy rezerw osobowych, a ponadto wygaszony zostanie dotychczasowy sposób gromadzenia wyszkolonych zasobów podoficerów oraz

operatorów skomplikowanego sprzętu i uzbrojenia, zdolnych do wykonywania obowiązków wynikających z potrzeb mobilizacyjnych, oraz norm wojennego zasilania sił zbrojnych rezerwami osobowymi. Zjawisko to pogłębi się przy jednoczesnym zwiększaniu wskaźnika uzawodowienia Sił Zbrojnych RP.

Taka sytuacja stwarza konieczność podjęcia zdecydowanych działań, zmierzających do poprawy jakości służby żołnierzy z poboru (szczególnie przy skróceniu czasookresu trwania do 9-ciu miesięcy) oraz nowego podejścia do gromadzenia osobowych rezerw mobilizacyjnych w tym stworzenia ochotniczej rezerwy kontraktowej.

Zaprezentowane wcześniej ograniczenia w zakresie profesjonalizacji Wojsk Lądowych spowodują, że część pododdziałów będzie posiadało organizację skadrowaną lub szkieletową o ograniczonej liczebności (tab. 2), co będzie wymagało utrzymywania sprawnego i nowoczesnego systemu mobilizacyjnego.

Wyszczególnie		bcz	bz	bOW	bzmot	bsp	bdsz	bpd	bkpow	bspec	bGROM
1 DZ	1 BZ	1 R	1U, 1NF								
	21 BSP		1U			3 R					
	3 BZ	1NF	1 R, 1NF								
11 DKPanc	17 BZ				2 R, 1U						
	34 BKPanc	1 U, 1NF	1 R								
	15 BKPanc OSMLSp										
12 DZ	2 BZ	1 R	1 R	1U							
	12 BZ	1NF	1U, 1NF								
	6 BZ	1 R	1 R, 1NF								
16 DZ	15 BZ	1 R	1U, 1 R								
	20 BZ	1NF	1U, 1 R								
	9 BKPanc	1U, 1NF	1 R								
10 BKPanc		2U	1U								
6 BDSz							2U	1U			
25 BKPow									2 R	2U	1U
RAZEM:		U- 4 R- 4 NF- 5	U- 6 R- 7 NF- 4	U- 1	U- 1 R- 2	R- 3	U- 2	U- 1	R- 2	U- 2	U- 1
OGÓŁEM BATALIONÓW:		45 w tym : U - 18; R - 18; NF - 9									

Legenda:
R – rozwinięte
U – uzawodowiony
NF – nowo formowany

Tabela 2. Planowany stopień uzawodowienia batalionów Wojsk Lądowych w latach 2003–2008

źródło: opracowanie własne na podst. danych D-ctwa Wład. z 2003 r.

c) **Zmiana struktury sił zbrojnych czasu „P”, tworzenie mniejszej ilości jednostek, ale w większym stopniu ukompletowanych personelem, uzbrojeniem i sprzętem wojskowym**

Uczestnictwo w Sojuszu NATO powoduje, że dowództwa sojusznicze wymagają, by zadeklarowane jednostki do wspólnych struktur miały ukompletowanie stanem osobowym oraz sprzętem i uzbrojeniem zbliżone do 100% w stosunku do etatu czasu „W” (zał. 9).

Powyższe powoduje, że łączna liczba jednostek istniejących w czasie „P” (szczególnie w Wojskach Lądowych), ze względu na określone możliwości budżetowe, jest drastycznie ograniczana w kolejnych planach rozwojowych sił zbrojnych. Konsolidacja struktur skutkować będzie zmniejszeniem liczby brygad ogólnowojskowych (do około pięciu brygad ogólnowojskowych), z jednoczesną rozbudową ich struktur i zwiększeniem stanu osobowego tak, by stały się one związkami taktycznymi. Natomiast dowództwa dywizji, docelowo w liczbie 2 – 3, przekształcone zostaną w elastyczne elementy dowodzenia operacyjnego, zdolne do przerzutu, bez podległych jednostek.

Taka sytuacja sprawia, że wypełniamy nasze zobowiązania międzynarodowe, lecz nie posiadamy odpowiednich sił dla realizacji wszystkich zadań związanych obroną obszaru kraju. Teoretycznie możliwość wybuchu konfliktu w obszarze i pobliżu Polski jest mało prawdopodobna, lecz nie można go całkowicie wykluczyć, bo przecież sojusze nie są wieczne, a interesy sojusznicze nie są tożsame dla wszystkich członków.

Stąd jawi się problem zachowania części jednostek w stanie szkieletowym (załączkowym), mogącym w razie najwyższej potrzeby, przy wykorzystaniu sprawnie działającego systemu mobilizacyjnego znacząco podnieść potencjał sił zbrojnych.

Ponadto, ze względu na ograniczenie możliwości przydzielania zadań mobilizacyjnych jednostkom operacyjnym, powraca problem tworzenia ośrodków

mobilizacyjnych oraz grup mobilizacyjnych odpowiedzialnych za przygotowanie i przeprowadzenie mobilizacyjnego rozwinięcia jednostek istniejących w czasie „W”.

d) Tworzenie komponentu sił lekkich i średnich o wysokim stopniu ukończenia, kosztem sił ciężkich

Uwzględniając zadania sił zbrojnych oraz możliwości budżetu państwa, można zauważyć, że w planach rozwojowych Sił Zbrojnych RP na lata 2003–2008 oraz 2005–2010, budowane będą jednostki operacyjne, których struktura i wyposażenie odpowiada charakterystyce sił lekkich i średnich. Siły ciężkie, czyli duże związki taktyczne (dywizje) pancerne, zmechanizowane, brygady (pułki) artylerii, czy pontonowo–mostowe przewidywane są głównie w etacie czasu „W”.

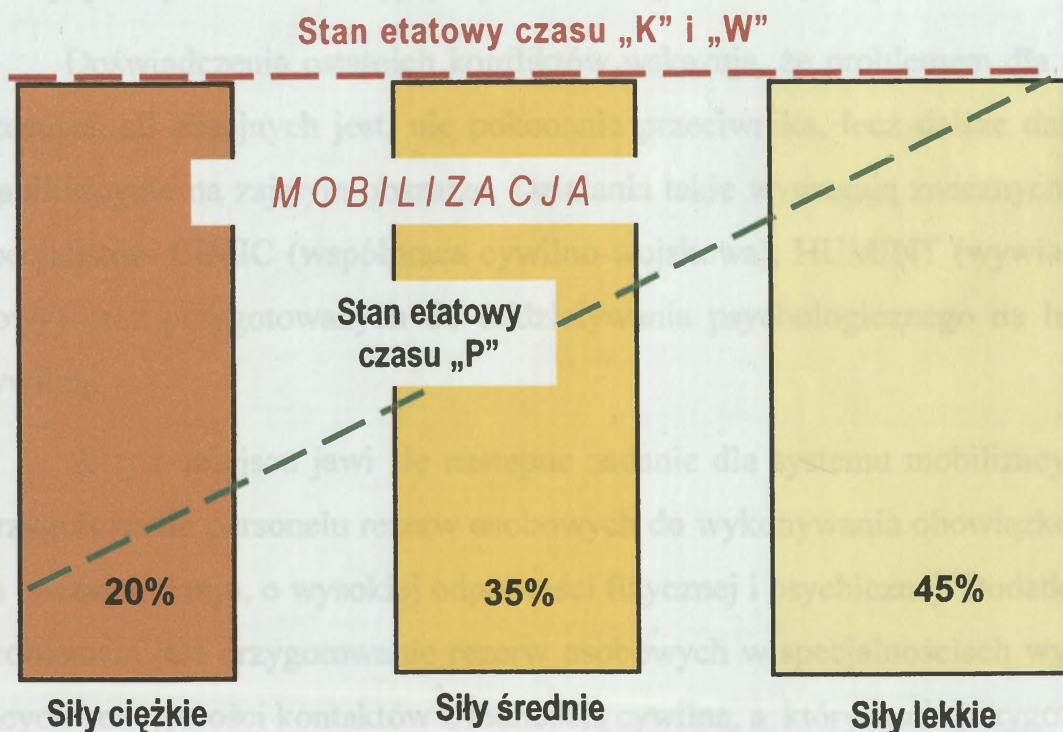
Obecnie, brak jest oficjalnych kryteriów definiujących poszczególne kategorie. Dla celów planistyczno - operacyjnych celowym byłaby ich ujednoliconą charakterystyka:

- **Jednostki lekkie** powinny charakteryzować się pełną podatnością na transport powietrznymi środkami transportowymi oraz zdolnością do samodzielnego funkcjonowania w rejonie operacji do 30 dni. Jednostki te w strukturach brygadowych, powinny być uzawodowione, o ukończeniu w stosunku do etatu cz. „W” zbliżonym do 100% i mieć na swoim wyposażeniu kołowe transportery opancerzone oraz pojazdy pełnej ochrony (*samochody opancerzone*), uzbrojone w zależności od ich przeznaczenia. Jednostki te cechować powinny się wysokim stopniem samodzielności operacyjnej, dużą siłą ognia oraz nasyceniem środków zwalczania broni uderzeniowej przeciwnika.
- **Jednostki średnie** powinny charakteryzować się częściową podatnością na transport powietrznymi środkami transportowymi oraz zdolnością do samodzielnego funkcjonowania w rejonie operacji od 30 do 60 dni. Ich wyposażenie powinny stanowić lekkie (kołowe) transportery opancerzone oraz

samobieżne środki przeciwlotnicze i przeciwpancerne. Jednostki te powinny być w znacznym stopniu uzawodowione, o ukompletowaniu w stosunku do etatu cz. „W” powyżej 80%. Powinny być przewidziane do wzmacniania sił lekkich lub ich rotacji.

- **Jednostki ciężkie** powinny charakteryzować się podatnością głównie na transport lądowy i morski oraz zdolnością do operowania zasadniczo na obszarze kraju. Personel tych sił będą stanowić w dużej części żołnierze rezerwy, wyposażenie to czołgi oraz bojowe wozy piechoty i inne środki walki na podwoziu gąsienicowym (często przechowywane w składnicach).

Na (rys. 6) w sposób obrazowy przedstawiono możliwe udziały procentowe poszczególnych kategorii sił w ogólnej puli Sił Zbrojnych RP oraz filozofię ich mobilizacyjnego rozwinięcia do etatu czasu „W”.

Rys. 6. Udział procentowy poszczególnych kategorii sił w ogólnej puli etatu czasu „P” oraz filozofia ich mobilizacyjnego rozwinięcia

źródło: opracowanie własne na podstawie danych SG WP

W tym miejscu widać, że rozwój systemu mobilizacyjnego zależy od dostosowania go do kształtującej się struktury sił zbrojnych, gdzie główny wysiłek należy skupić na przygotowaniu do mobilizacyjnego rozwinięcia sił ciężkich oraz elastycznego zwiększania potencjału sił średnich w czasie wystąpienia kryzysu.

Problem jawi się również w przygotowaniu rezerw osobowych dla poszczególnych kategorii sił. Z pewnością rysuje się konieczność stworzenia, w trybie pilnym, dla sił średnich i lekkich, mogących brać udział w operacjach reagowania kryzysowego oraz operacjach pokojowych, ochotniczej rezerwy kontraktowej, mogącej z powodzeniem wypełniać zadania poza obszarem kraju.

e) Zmiana priorytetu zadań dla sił Zbrojnych RP na zadania związane z działaniami poza art. 5. Traktatu Waszyngtońskiego (prowadzenie operacji kryzysowych i stabilizacyjnych) oraz z utrzymaniem pokoju.

Doświadczenia ostatnich konfliktów wskazują, że problemem dla nowoczesnych sił zbrojnych jest, nie pokonanie przeciwnika, lecz dalsze działania stabilizacyjne na zajętej obszarze. Działania takie wymagają znacznych ilości specjalistów CIMIC (współpraca cywilno-wojskowa), HUMINT (wywiad osobowy) oraz przygotowanych do oddziaływania psychologicznego na ludność cywilną.

W tym miejscu jawi się następne zadanie dla systemu mobilizacyjnego. Przygotowanie personelu rezerw osobowych do wykonywania obowiązków poza obszarem kraju, o wysokiej odporności fizycznej i psychicznej. Dodatkowym problemem jest przygotowanie rezerw osobowych w specjalnościach wymagających umiejętności kontaktów z ludnością cywilną, a których nie przygotowują sił zbrojne.

f) Realizacja zadań niemilitarnych związanych z wspieraniem władz lokalnych w czasie pokoju

Potrzeby obronne kraju oraz inne wyzwania i zagrożenia wynikające w czasie pokoju (akcje ratownicze, przeciwpowodziowe, likwidacja skutków katastrof, itp.) wymagają posiadania jednostek obrony terytorialnej, rozmieszczonych w miarę równomiernie na obszarze kraju (zał. 10). Skład i struktura wojsk obrony terytorialnej oraz system kierowania nimi powinny być dostosowane do administracyjnego podziału terytorium kraju oraz lokalnych potrzeb, warunków i potencjalnych zagrożeń. Powinny one, na podobieństwo Gwardii Narodowej USA, wspierać lokalne władze w czasie pokoju w realizacji zadań niemilitarnych, takich jak: udział w likwidacji skutków katastrof przemysłowych, klęsk żywiołowych, prowadzenie działań porządkowych i ochronnych oraz być częściowo przez nie finansowane (wyposażenie specjalistyczne). Ich wyposażenie powinno początkowo opierać się na sprzęcie bojowym wycofywanym z jednostek operacyjnych. Docelowo powinny one być wyposażane w sprzęt nowszej generacji, głównie zaś sprzęt specjalistyczny zgodny z ich lokalnym przeznaczeniem. Dodatkowe wyposażenie w środki ochrony i likwidacji skażeń, sprzęt inżynierski, środki i sprzęt medyczny oraz sprzęt ratownictwa technicznego pozwoliłyby tym jednostkom wspierać lokalną obronę cywilną w sytuacjach kryzysowych.

Jednostki te powinny opierać się na poborze, głównie w systemie terytorialnym, co znacznie zmniejszy koszty ich szkolenia i utrzymania żołnierzy oraz prowadzić intensywne szkolenie żołnierzy rezerwy niezależnie od kategorii.

g) Kategoryzacja jednostek wyznaczonych do NATO

Aktywne uczestnictwo w NATO wymaga spełnienia przez Siły Zbrojne RP konkretnych zobowiązań zawartych w pakiecie celów SZ i Wymogów Długoterminowych Edycji 2004. Od Polski oczekuje się wydzielenia mniejszej liczby jednostek, ale w pełni ukompletowanych, zdolnych do przerzutu, gotowych do działania poza obszarem Sojuszu, przygotowanych do działania we

wszystkich warunkach klimatycznych i atmosferycznych, z właściwym wsparciem i zabezpieczeniem.

Dla przyszłego funkcjonowania systemu mobilizacyjnego istotne są nowe kryteria ukończenia jednostek przeznaczonych do NATO (zał. 11), które znacząco podwyższają wymagania dotyczące utrzymywania stanów osobowych, sprzętu i zapasów. Powyższe przy ograniczonych środkach budżetowych będzie zmuszało do zasadniczych zmian w zestawieniu zadań mobilizacyjnych dla jednostek wojskowych oraz nowelizacji Koncepcji mobilizacyjnego rozwinięcia Sił Zbrojnych RP

h) Włączenie Sił Zbrojnych RP do Systemu Pogotowia NATO oraz w perspektywie do systemu reagowania kryzysowego

Zgodnie z założeniami Strategii Obronności RP, Polska będzie podwyższać gotowość obronną państwa, w tym sił zbrojnych, w ramach Systemu Pogotowia NATO, który zapewnia planowe przejście potencjału wojskowo-cywilnego ze stanu pokojowego na wojenny oraz transformacji powrotnej.

System ten składa się z trzech komponentów (zał. 12), a mianowicie:

- środków pogotowia;
- przedsięwzięć przeciw zaskoczeniu;
- przedsięwzięć przeciw agresji.

W zależności od sytuacji (zagrożenia) Rada Północnoatlantycka zaleca państwom członkowskim Sojuszu podjęcie odpowiednich środków lub przedsięwzięć. Państwo wprowadza (lub nie) zalecane środki w zależności od sytuacji na swoim obszarze. Może też, jeśli uzna za stosowne, wprowadzić inne środki i przedsięwzięcia niż te, które są zalecane przez NATO. Ponadto ogłoszenie stanu wojny leży w gestii tylko i wyłącznie danego państwa, zgodnie z obowiązującym prawem. Stosownie do podjętych decyzji, siły zbrojne realizują nakażane zadania przez najwyższe organy państwowe.

Działanie w ramach systemu pogotowia NATO, a w perspektywie w ramach systemu reagowania kryzysowego wymusza tworzenia elastycznego i wielowariantowego systemu podnoszenia gotowości do podjęcia działań sił zbrojnych zarówno w układzie narodowym, jak i sojuszniczym.

i) Zmiana struktury dowodzenia Siłami Zbrojnymi RP szczebla strategicznego i operacyjnego

W najbliższej perspektywie nieuchronna jest przebudowa systemu dowodzenia Sił Zbrojnych RP, której celem jest poprawa jego funkcjonalności oraz efektywności, a zwłaszcza przygotowania organów dowodzenia do ewentualnych działań w ramach misji i operacji realizowanych w czasie „P”, „K” i „W”.

Do końca 2004 roku planuje się utworzenie **Dowództwa Operacji Połączonych**, które stanowiłoby operacyjny organ dowodzenia, o najwyższej gotowości. W dalszej kolejności (po 2008 roku) planuje się sformowanie **Dowództwa Wsparcia Sił Zbrojnych**, które przejąłoby zadania logistyczne, mobilizacyjne oraz kierowania siłami stacjonarnymi i OT.

Po takim przeobrażeniu systemu dowodzenia Sił Zbrojnych RP, z trzech Dowództw RSZ, Sztabu Generalnego WP i Departamentów MON, powstanie jeden organ strategiczny oraz dwa organy operacyjne.

Istotą planowanej przebudowy jest rozdzielenie funkcji operacyjnych od kierowania siłami w układzie terytorialnym. Główne założenia tych innowacji to skomasowanie zadań narodowego wsparcia terytorialnego na poziomie taktycznym oraz utworzenie instytucji zarządzającej na szczeblu centralnym.

Aktualnie w Siłach Zbrojnych RP daje się zauważyć dublowanie funkcji dotyczących wsparcia terytorialnego, realizowanych przez dowództwa na najwyższych szczeblach dowodzenia. Na szczeblu centralnym i rodzajów sił zbrojnych dwanaście komórek organizacyjnych realizuje problematykę wsparcia terytorialnego (kolor niebieski – tab. 3).

Realizowane funkcje	Sztab Gen. WP	D-ctwo WLąd	D-ctwo WLiOP	D-ctwo MW
Planowanie strategiczne	X			
Przygotowanie wojsk do działań (szkolenie)		X	X	X
Dowodzenie operacyjne	X	X	X	X
Planowanie mobilizacyjne	X	X	X	X
Administrowanie zasobami	X	X	X	X
Logistyka mobilna	X	X	X	X
Logistyka stacjonarna	X	X	X	X

Tabela 3. Funkcje realizowane w organach dowodzenia w Siłach Zbrojnych RP na szczeblu centralnym i RSZ

(źródło: opracowanie własne)

Utworzenie Dowództwa Wsparcia Terytorialnego spowoduje przemieszczenie wszystkich sił stacjonarnych, administracji wojskowej oraz jednostek OT poza kompetencje dowódców wojsk operacyjnych oraz Sztabu Generalnego WP. Powyższe zaowocuje zmniejszeniem liczby komórek sztabów realizujących funkcje wsparcia terytorialnego do czterech (tab. 4).

Realizowane funkcje	D-ctwo Wsparcia Terytorial.	Sztab Gen. WP	D-ctwo WLąd	D-ctwo WLiOP	D-ctwo MW
Planowanie strategiczne		X			
Przygotowanie wojsk do działań (szkolenie)			X	X	X
Dowodzenie operacyjne		X	X	X	X
Planowanie mobilizacyjne	X				
Administrowanie zasobami	X				
Logistyka mobilna		X	X	X	X
Logistyka stacjonarna	X				
Zarządzanie infrastrukturą obronną	X				

Tabela 4. Funkcje realizowane w organach dowodzenia w Siłach Zbrojnych RP na szczeblu centralnym i RSZ po utworzeniu Dowództwa Wsparcia Terytorialnego

(źródło: opracowanie własne)

Takie działania reorganizacyjne w systemie dowodzenia na szczeblu strategicznym i operacyjnym, jawią się jako istotne wyzwanie dla systemu mobilizacyjnego, gdyż pojawia się szansa ponownej centralizacji komórek szczebla strategicznego odpowiedzialnych za działalność mobilizacyjną w siłach zbrojnych. Komórki te prowadziłyby działalność w ramach Dowództwa Wsparcia Terytorialnego.

j) Informatyzacja procesu dowodzenia

Konieczność pełnego współdziałania z wojskami Sojuszu wymusiło na systemie dowodzenia Sił Zbrojnych, między innymi, przejście ze sprzętu analogowego na cyfrowy oraz wprowadzanie pełnej automatyzacji procesów dowodzenia (zał. 13). Powyższe zaowocowało w Wojskach Lądowych wprowadzeniem rozległej sieci komputerowej MIL-WAN oraz rozpoczęciem wdrażania nowoczesnych zautomatyzowanych systemów wspomagających procesy dowodzenia, takich jak:

- „Kolorado” na szczeblu związku taktycznego;
- „Łowcza” dla wojsk przeciwlotniczych;
- „Irys” dla wojsk inżynieryjnych;
- „Topaz” dla modułów artylerii.

Planowanie i realizacja przedsięwzięć w zakresie mobilizacyjno-uzupełnieniowym jest istotnym elementem składowym systemu dowodzenia Siłami Zbrojnymi RP. W związku z tym niezbędnym staje się wprowadzenie informatycznego wspomaganie, także do procesów zarządzania systemem mobilizacyjnym. Takie działania umożliwią:

- skrócenie czasu obiegu informacji związanej z problematyką mobilizacyjną;
- zapewnienie ciągłego i efektywnego gospodarowania zasobami mobilizacyjnymi i uzupełnieniowymi;
- efektywnego kierowania procesami związanymi z narastaniem gotowości bojowej oraz mobilizacyjnego rozwijania wojsk.

2.3. Perspektywiczne kierunki rozwoju systemu mobilizacyjnego Sił Zbrojnych RP

W poprzednim podrozdziale zespół autorski wykazał, w jakim stopniu realizowane aktualnie zadania oraz wyzwania stojące przed Siłami Zbrojnymi RP, w bliższej i dalszej perspektywie czasowej, wpływają na funkcjonowanie systemu mobilizacyjnego.

Na tej podstawie w bieżącym podrozdziale rozważano, jakie przyjęć rozwiązania w systemie mobilizacyjnym, które umożliwiłyby jego dalszy rozwój lub w niesprzyjających warunkach jego odbudowę. Oto główne kierunki przyjęte przez autorów:

I. W bliższej perspektywie

Organizacja procesu mobilizacyjnego rozwinięcia

Ograniczenie liczebności jednostek wojskowych czasu pokojowego wpływa negatywnie na możliwości dogodnego wyboru jednostki mobilizującej dla jednostek nowo formowanych. Problem ten pogłębiony jest jeszcze przyjętą zasadą nie obciążania dodatkowymi zadaniami mobilizacyjnymi jednostek o krótkich terminach osiągania gotowości do podjęcia działań i wychodzących jako pierwsze do rejonów operacyjnego przeznaczenia.

Aktualnie brak jest etatów dla rozbudowy lub tworzenia nowych garnizonowych ośrodków mobilizacyjnych (GOM). Zatem należy szukać nowego rozwiązania, które zapewniłoby możliwość realizacji zadań w zakresie formowania w czasie mobilizacji nowych jednostek, angażując do tego celu mniejsze siły. Największy problem w tym względzie stanowią jednostki obrony terytorialnej, których potencjał ma liczyć ponad 70.000 żołnierzy, a większość z nich to jednostki nowo formowane.

Jednym z rozwiązań umożliwiającym realizację tych zadań, może być powołanie grup organizacyjno-mobilizacyjnych, których zadaniem byłoby przygo-

towanie i przeprowadzenie procesu formowania jednostek nowo formowanych w czasie mobilizacji. Grupy powyższe mogłyby liczyć 2–3 osoby do formowania jednostek typu batalion i 6–10 osób dla brygady. Jest to rozwiązanie mniej dogodne niż obecnie, z uwagi na konieczność realizacji większości przedsięwzięć przez oddziały gospodarcze (baza mobilizacyjna) jednostek nowo formowanych.

Ich działalność musiałaby być wspierana przez jednostki gospodarcze, które odpowiadałyby za przygotowanie i utrzymanie zapasów dla tych jednostek. Zapasy przekazywane byłyby jednostkom nowo formowanym dopiero po powołaniu ich mobilizacyjnego rzutu alarmowego. Dalszy proces mobilizacyjny realizowany byłby już siłami jednostki nowo formowanej.

Rozwiązanie powyższe wymagało będzie właściwego przygotowania kadry rezerwy do realizacji przedsięwzięć związanych z mobilizacyjnym rozwinięciem jednostki oraz organizacji na wysokim poziomie szkolenia zgrywającego po zakończeniu mobilizacji.

Sposób powoływania uzupełnień mobilizacyjnych

Dotychczas uzupełnienia mobilizacyjne do jednostek wojskowych powołuje się w następującej kolejności:

- mobilizacyjny rzut alarmowy (MRA);
- uzupełnienie zasadnicze (UZ) jednostek, razem z nim powołuje się grupę zabezpieczenia ukompletowania (GZU), co powoduje powstawanie nadwyżek pomobilizacyjnych (w skali całych sił zbrojnych może ona stanowić do 30% etatowych potrzeb mobilizacyjnych, co stanowi znaczne obciążenie dla gospodarki narodowej);
- kolejna grupa uzupełnień to żołnierze rezerwy wyznaczeni na stanowiska w stanie zmiennym jednostek systemu uzupełniania wojsk w wyniku strat ponoszonych w czasie wojny.

Powyższe ustalenia co do sposobu powołania uzupełnień, w świetle stosunkowo długich terminów mobilizacji należałoby zmodyfikować w kierunku przyjęcia następującego modelu powoływania i włączania do jednostek uzupełnień:

- powołać MRA do rozwinięcia elementów bazy mobilizacyjnej,
- powołać kadre rezerwy, w celu przygotowania jej do udziału w procesie powoływania pozostałego uzupełnienia mobilizacyjnego oraz zorganizowania szkolenia zgrywającego jednostki,
- przeprowadzić z kadrami kurs instruktorsko-metodyczny przygotowujący ją pod względem organizacyjnym do przyjęcia uzupełnień mobilizacyjnych oraz do prowadzenia szkolenia z podległymi żołnierzami,
- powołać uzupełnienie zasadnicze,
- dopiero w ostatnich dniach przeznaczonych na mobilizację powołać żołnierzy rezerwy z GZU, ale tylko tych, którzy są niezbędni z uwagi, że nie stawali się określonymi rezerwiści z uzupełnienia zasadniczego.

Po zrealizowaniu tych przedsięwzięć przejść do szkolenia jednostek (pododdziałów) zgodnie z zawczasu przygotowanymi planami.

Taki sposób realizacji przedsięwzięć mobilizacyjnych dotyczących uzupełnienia w zakresie rezerw osobowych jest korzystniejszy niż dotychczas ponieważ:

- wcześniejsze powołanie i przeszkolenie kadry rezerwy zapewni się warunki do sprawniejszego przyjęcia pozostałych uzupełnień oraz przygotowuje kadre do prowadzenia szkolenia w swoich pododdziałach,
- obniży koszty utrzymania stanów osobowych jednostek z uwagi, że znacząca część uzupełnień przybędzie do jednostki w II fazie mobilizacji,
- powołanie GZU w końcowej fazie mobilizacji spowoduje, że powoła się

tylko tych, którzy są niezbędni, przez co obniży się liczbę powoływanych rezerw, a tym samym ograniczy się wielkość nadwyżek pomobilizacyjnych.

Sposób wykorzystania rezerw osobowych

W kontekście nowych wyzwań stojących przed SZ RP rozważenia wymaga zmiana sposobu wykorzystania rezerw osobowych w czasie pokoju.

Konieczne wydaje się odstępianie od formuły ćwiczeń jako sposobu użycia rezerw do zadań oraz stworzenie możliwości powoływania rezerw do realizacji zadań w czasie pokoju w drodze ustawowego obowiązku, bez ogłaszania mobilizacji.

Obecna sytuacja polityczna na świecie wymusza rozważenie nowych możliwości skierowania żołnierzy rezerwy do służby, w tym także poza granicami kraju.

W aktualnym stanie prawnym brak jest realnych możliwości pełnienia służby przez żołnierzy rezerwy poza granicami państwa na stanowiskach służbowych w przedstawicielstwach wojskowych, czy organizacjach międzynarodowych, na które wyznaczanie żołnierzy następuje w trybie indywidualnym. Ustawa o powszechnym obowiązku obrony RP, nie przewiduje takich możliwości nie tylko w odniesieniu do żołnierzy rezerwy, ale również do innych żołnierzy niezawodowych.

Oczywiście żołnierze rezerwy mogą zgłosić się do pełnienia zawodowej służby wojskowej pełnionej na podstawie kontraktu przez okres do pięciu lat, o ile przemawiają za tym potrzeby Sił Zbrojnych.

Przygotowanie (gromadzenie) zasobów rezerw osobowych

Dążenie do stworzenia maksymalnie profesjonalnych sił zbrojnych, utworzenie korpusu szeregowych zawodowych i w związku z powyższym brak szkolenia w ramach ZSW młodszych specjalistów oraz operatorów skomplikowanego sprzętu bojowego i uzbrojenia, skutkować będzie z biegiem lat niedoborem

młodszych specjalistów (zał. 14). Spodziewać się trzeba w przedziale czasowym ok. 6–9 lat obniżenia dopływu rezerw na zabezpieczenie potrzeb mobilizacyjnych i uzupełnienia wojennego do poziomu niewystarczalności. Wymusi to na organach uzupełnieniowych konieczność uruchomienia dodatkowych źródeł pozyskiwania do zasobów osobowych tej grupy żołnierzy rezerwy.

Obowiązujący obecnie system szkolenia rezerw osobowych pozostających w zasobach, jest stosunkowo kosztowny i przy obowiązujących obecnie długich terminach osiągnięcia przez jednostki wojskowe gotowości do podjęcia działań, niepotrzebnie rozrzutny. Stąd, w aktualnych uwarunkowaniach wynikających z procesu operacyjnego rozwijania sił zbrojnych w szkoleniu rezerw osobowych, można przyjąć nowe rozwiązania.

Należy głównie wziąć pod uwagę różną intensywność i zakres szkolenia w zależności od kategorii jednostki wojskowej:

- w jednostkach o najkrótszych czasach osiągnięcia gotowości realizować pełny cykliczny zakres szkolenia zarówno kadry jak i szeregowych rezerwy,
- w jednostkach o średnich czasach osiągnięcia gotowości, w cyklicznych szkoleniach powinna uczestniczyć kadra rezerwy oraz szeregowi o specjalnościach decydujących o zdolności bojowej pododdziału, czyli młodszy specjaliści (MS) i operatorzy sprzętu,
- natomiast w jednostkach o długich czasach osiągnięcia gotowości tylko kadra rezerwy, bez szkolenia młodszych specjalistów oraz pozostałych szeregowych rezerwy,
- żołnierzy rezerwy przeznaczonych do jednostek, w których dokonano np. wymiany sprzętu na nowy szkolić w ramach specjalnych kursów albo w ośrodkach szkolenia albo w wyznaczonych jednostkach wojskowych. (kursy te organizować stosownie do potrzeb).

Zapasy mobilizacyjne i wojenne

Dążyć należy, aby zapasy mobilizacyjne i wojenne w siłach zbrojnych były utrzymywane w ilościach i asortymencie, który zapewnia możliwość ich rotacji. Celowym byłoby, aby ich wielkość nie przekraczała ilości zużywanych w czasie pokoju, w ciągu okresu ich przydatności do użycia. Z tym, że należy uwzględnić również możliwość ich rotacji poza siłami zbrojnymi, w tym sprzedaż zarówno w kraju jak i za granicą.

Zapasy do pełnych należności normatywnych (na 30 dni działań bojowych) powinny być zgromadzone w nakazanych terminach, w ramach pobierania ich z rezerw utrzymywanych w kraju lub z produkcji uruchamianej w ramach Planu Mobilizacji Gospodarki.

Powyższy sposób gromadzenia i utrzymywania zapasów zapewnia ograniczenie wydatków przeznaczonych na ich utrzymanie i zapobieganie marnotrawstwu, w tym konieczności utylizacji, kiedy skończy się okres ich przydatności.

II. W dalszej perspektywie

Stworzenie systemu motywacyjnego dla osób i podmiotów gospodarczych świadczących powinności na rzecz obronności

Obecnie uwarunkowania społeczno-gospodarcze zmuszają do poszukiwania nowych skutecznych metod zachęcania żołnierzy rezerwy do przebywania na przydziałach mobilizacyjnych. Obowiązująca zasada „dużo obowiązków – mało korzyści” zamiast rynkowej zasady „koszt – efekt” powoduje, że obywatele – żołnierze rezerwy wszelkimi możliwymi sposobami unikają wypełniania obowiązków obronnych w czasie przebywania w rezerwie, w tym odbywania ćwiczeń wojskowych. Również część pracodawców, traktuje przebywanie pracowników na przydziale mobilizacyjnym jako przejaw braku dyspozycyjności.

Powyższe skłania do rozważenia znacznego ograniczenia czasu przeszkalaniania żołnierzy rezerwy w ramach ćwiczeń, zwiększając jednocześnie ich intensywność i prowadząc większość ćwiczeń w dni wolne od pracy.

Koniecznym jest więc wprowadzenie nowych regulacji prawnych, finansowych i organizacyjnych. Powinny one zachęcać żołnierzy rezerwy do podejmowania obowiązków wynikających z posiadania przydziału mobilizacyjnego, odbywania ćwiczeń wojskowych w dni wolne od pracy z częstotliwością niezbędną dla podtrzymania nawyków i umiejętności wymaganych na stanowisku określonym przydziałem mobilizacyjnym, jak również odbywania ćwiczeń związanych z przekwalifikowaniem lub przygotowaniem do pełnienia obowiązków na wyższym stanowisku. Efektywność prowadzonego szkolenia (podnoszenie kwalifikacji oraz nawyki żołnierzy rezerwy) powinna być zauważalna i doceniana przez pracodawców. W efekcie końcowym status żołnierza rezerwy powinien świadczyć o jego predyspozycjach i być brany przez pracodawców pod uwagę przy zatrudnianiu pracownika.

Powyższe problemy dotyczą również motywacji dla osób fizycznych i podmiotów gospodarczych przygotowujących i wydzielających środki transportowe maszyny na potrzeby Sił Zbrojnych RP.

Przygotowanie zasobów rezerw osobowych

Nowe zadania realizowane przez siły zbrojne, przede wszystkim prowadzenie operacji poza obszarem RP, wymaga innych rozwiązań w procesie przygotowania rezerw osobowych na potrzeby Sił Zbrojnych tj. ochotniczej działalności żołnierzy rezerwy.

Narodowe i Ochotnicze Siły Rezerwowe należałoby traktować jako najlepiej wyszkolone zasoby rezerw osobowych będące w dyspozycji państwa (sił zbrojnych), które w każdej chwili mogą być użyte do obrony kraju, zapobiegania i zwalczania skutków klęsk żywiołowych, przeciwdziałania i walki z terro-

ryzmem oraz realizacji zadań wynikających ze zobowiązań sojuszniczych, w tym również poza granicami kraju.

Biorąc pod uwagę, że we wszystkich państwach członkowskich NATO nie wyłączając Polski, istnieje ogólna tendencja do zmniejszania regularnych sił zbrojnych, zakłada się, że Narodowe Siły Rezerwowe będą odgrywać coraz większą rolę tym bardziej, że utrzymanie i szkolenie rezerw w porównaniu do sił regularnych jest zdecydowanie tańsze. Fakt ten już dawno został zauważony przez większość naszych sojuszników.

Ochotnicza służba w rezerwie, jako „forma służby wojskowej” mająca umocowanie w aktach prawnych byłaby podstawą do budowania przyszłych struktur Narodowych Sił Rezerwowych w Polsce.

Ten rodzaj służby dotyczyłby żołnierzy rezerwy posiadających deficytowe specjalności lub umiejętności przydatne dla armii w celu wykonywania konkretnych, często nietypowych zadań. Żołnierze ci mogliby zawierać z wojskiem swojego rodzaju dobrowolny, kilkuletni (z możliwością przedłużania) kontrakt. Kontrakt ten, z jednej strony zobowiązywałby ochotnika między innymi do pozostawania w dyspozycji armii, obowiązkowego szkolenia doskonalącego w określonej jednostce wojskowej, a także w razie potrzeby, do czynnego pełnienia służby na określonym stanowisku w kraju i za granicą (zgoda żołnierza na służbę poza granicami kraju umieszczana byłaby w kontrakcie), z drugiej strony państwo gwarantowałoby takiemu rezerwiście pewne prawa czy też przywileje.

Żołnierze rezerwy – ochotnicy w pierwszej kolejności otrzymywaliby przydziały mobilizacyjne do jednostek o najkrótszych czasach osiągnięcia gotowości oraz do jednostek:

- biorących udział lub przewidzianych w pierwszej kolejności do brania udziału w operacjach i konfliktach zbrojnych w kraju i poza jego granicami.

- cami wynikających z postanowień Art. 5. Traktatu Waszyngtońskiego oraz poza wspomnianym artykułem;
- biorących udział lub przewidzianych do wzięcia udziału w misjach pokojowych, w akcjach humanitarnych lub poszukiwawczych;

Ostatecznym rezultatem tworzenia warunków dla ochotniczej działalności żołnierzy rezerwy powinno być wypracowanie takiego systemu preferencji, ulg i gwarancji prawnych, aby obywatele sami podejmowali starania o przydział mobilizacyjny, ponieważ będzie to opłacalne i społecznie nobilitujące.

2.4. Wnioski

Zgodnie z rozważaniami prowadzonymi przez zespół autorski w poprzednich podrozdziałach wynika, że zarządzanie systemem mobilizacyjnym wymaga dostosowania obecnego systemu do nowych wyzwań stojących przed Siłami Zbrojnymi RP, poprzez:

- stworzenie funkcjonalnego systemu obiegu informacji i sprawozdawczości o rezerwach mobilizacyjnych,
- wypracowanie nowego podziału rezerw osobowych ze względu na potrzeby obronne i przydatność dla Sił Zbrojnych,
- wypracowanie koncepcji gromadzenia wyszkolonych rezerw osobowych, zwłaszcza w perspektywie wzrastającego uzawodowienia Sił Zbrojnych,
- utworzenie korpusu ochotniczej rezerwy w związku ze znaczącym ograniczeniem szkolenia żołnierzy ZSW, powstaniem korpusu szeregowych zawodowych oraz zmiany w przygotowaniu zasobów kadr rezerwy,
- określenie i uregulowanie prawne sposobu wykorzystania rezerw osobowych w czasie pokoju, gwarantujące sprawne reagowanie na narastające zagrożenie,

- dostosowanie przyjęcia uzupełnień mobilizacyjnych do długich terminów mobilizacji,
- powierzanie mobilizacyjnego rozwijania jednostek nowo formowanych jednostkom szkolnym, logistycznym o charakterze stacjonarnym oraz jednostkom o długich terminach osiągania gotowości do podjęcia działań, tam gdzie jest to niemożliwe oraz tworzenie Garnizonowych Ośrodków Mobilizacyjnych lub Grup Organizacyjno-Mobilizacyjnych,
- dostosowanie intensywności szkolenia żołnierzy rezerwy w stosunku do kategorii jednostki wojskowej, wyjątek mogą stanowić specjaliści przewidziani do powołania w razie potrzeby przeciwdziałania klęskom żywiołowym i zwalczania ich skutków,
- nowe zdefiniowanie potrzeb mobilizacyjnych w kontekście przebywania dużej liczby żołnierzy poza obszarem RP,
- przechowywanie w zapasach mobilizacyjnych i wojennych w siłach zbrojnych tylko takiej ilości, która zapewni możliwość ich rotacji w okresie ich przydatności do użycia. Zapasy do pełnych należności normatywnych tworzyć dopiero w okresie narastania zagrożenia, w ramach pobierania ich z rezerw utrzymywanych w kraju lub z produkcji uruchamianej w ramach PMG.
- wypracowanie systemu motywacji i zachęt dla osób i podmiotów świadczących na rzecz obronności.

Do analizy szeroko pojętego otoczenia należy zliczyć następujące czynniki:

- położenie geopolityczne Polski w Europie, a jednocześnie państwa granicznego Sojuszu NATO.

3. KONCEPCJA ZARZĄDZANIA SYSTEMEM MOBILIZACYJNYM SIŁ ZBROJNYCH

Koncepcja jako obmyślony plan działania albo istota rozwiązania problemu na drodze działań celowych i racjonalnych, powinna obejmować takie zasadnicze problemy jak:

- zdefiniowanie problemu i utworzenie logicznego algorytmu;
- powiązanie zasadniczego celu z zamiarem przewidywanych działań;
- wykorzystanie instrumentów realizacyjnych i wszelkich dostępnych możliwości do celowego postępowania;
- wykorzystanie sposobów postępowania zgodnie z obowiązującymi normami i prawidłowościami przy realizacji głównego zadania.

Powyższe podejście do tworzenia koncepcji zarządzania systemem mobilizacyjnym sił zbrojnych jest podejściem prakseologicznym, które pozwoli na racjonalne wykorzystanie sił i środków w wypadku zarządzania mobilizacji.

3.1. Kryteria do tworzenia koncepcji zarządzania mobilizacją sił zbrojnych

Tworząc koncepcję zarządzania mobilizacją sił zbrojnych należy przeanalizować, ogólnie mówiąc, otoczenie bliższe i dalsze oraz jego wpływ na planowanie, organizowanie i zabezpieczenie systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych.

Do analizy szeroko pojętego otoczenia należy zaliczyć następujące czynniki:

- ▶ położenie geopolityczne Polski w Europie, a jednocześnie państwa granicznego Sojuszu NATO.

Polska leży w centralnej części Europy, sytuując się w środkowej części jednego z czterech regionów geostrategicznych, nazywanego Europą Środkową. Przez obszar Polski przebiegają naturalne szlaki komunikacyjne w układzie równoleżnikowym Wschód – Zachód. To położenie wskazuje na główny kierunek strategiczny w Europie Centralnej i sąsiaduje z dwoma partnerami o znaczeniu strategicznym, jakimi są Rosja i Ukraina. Utrzymywanie dobrych stosunków z tymi sąsiadami może gwarantować aktywny udział Polski w kształtowaniu polityki bezpieczeństwa. Ponadto bliskie sąsiedztwo z państwami nadbałtyckimi oraz Słowacją wyznacza szczególną rolę dla Polski wobec tych państw.

Póki co, Polska jest państwem granicznym Sojuszu NATO i w tym obszarze koncentrują się wysiłki Sojuszu w zakresie obrony wspólnej.

Analiza mogących zaistnieć zagrożeń podpowiada, iż najmniej bezpieczne będą państwa graniczne, położone we wschodniej i południowo-wschodniej części euroobszaru NATO. Polska zatem tworzy siłą rzeczy pierwszy rzut strategiczny na wypadek kryzysu i wojny.

Ponadto państwo graniczne musi borykać się z takimi problemami w czasie pokoju, jak dobrze zorganizowane zabezpieczenie granic przed niekontrolowaną migracją ludności i przestępczością zorganizowaną, przewozami transportowymi ładunków niebezpiecznych itp. Graniczne położenie Polski nie jest ani wygodne, ani bezpieczne, dlatego też w naszym interesie jest, aby nastąpiło dalsze rozszerzanie Sojuszu NATO o najbliższe państwa sąsiedzkie np. o Ukrainę oraz można zabiegać o doposażenie naszych sił zbrojnych broniących granicy NATO⁵.

---

⁵ W dniu 29.03.2004 r. Sojusz NATO poszerzony został o dalsze siedem państw m.in. o Litwę.

- ▶ Stan i perspektywy rozwoju infrastruktury ekonomicznej i społecznej oraz perspektywa rozwoju demograficznego państwa zostały omówione w rozdziale pierwszym opracowania.
- ▶ Możliwy rozwój zagrożeń kryzysowych i wojennych.

Każda społeczność, państwo ma dane szanse do rozwoju i może je wykorzystać lub nie. Nie wykorzystane szanse lub źle wykorzystane mogą się przerodzić w zagrożenia, których następstwem będzie sytuacja kryzysowa. Każda nacja pragnie czuć się i rozwijać bezpiecznie. W rozważaniach nad bezpieczeństwem należy uwzględniać jego aspekty wewnętrzne, jak i zewnętrzne. Potrzeba bezpieczeństwa wynika z wewnętrznej struktury społeczeństwa oraz funkcjonowania i ewolucji środowiska międzynarodowego, w których powstają zagrożenia i wyzwania dla tegoż społeczeństwa i państwa.

Zagrożenia kryzysowe są następstwem kryzysu polityczno-militarnego w otoczeniu państwa, czyli sytuacji, w której nie występuje groźba bezpośredniej agresji na dane państwo, ale która stwarza zagrożenie pośrednie o różnorodnym charakterze.

Rozpatrując możliwy kryzys polityczno-militarny w otoczeniu Polski pod kątem zagrożenia bezpieczeństwa państwa, należy mieć na uwadze potencjalne niebezpieczeństwo konfliktów narodowościowych i terytorialnych w Europie Środkowo-Wschodniej. Mogą to być spory i roszczenia terytorialne oraz konflikty dotyczące mniejszości narodowych.

Zagrożenia kryzysowe na tle polityczno-militarnym mogą pojawiać się w formie zagrożeń bezpośrednich dla Polski w sąsiedztwie otaczających nas państw, głównie z kierunku południowo-wschodniego i zagrożenia pośrednie w dalszym otoczeniu strategicznym Polski, które zagrażają bezpieczeństwu międzynarodowemu.

Potencjalne zagrożenie dla bezpieczeństwa stwarzają państwa lub organizacje międzynarodowe, posiadające wrogie zamiary lub liczący się potencjał wojskowy, często przekraczający ich racjonalne potrzeby obronne oraz grupy państw w obrębie obszarów politycznie niestabilnych.

▲ Liczebność i struktura organizacyjna tworzonych sił zbrojnych czasu pokojowego.

Powoli, lecz permanentnie kończą się czasy liczebnie dużych sił zbrojnych z poboru, których nie można będzie skutecznie wykorzystać. Obecnie należy budować siły zbrojne, wychodząc z założenia, jakie zadania będą one wykonywały w bliższej i dalszej przyszłości. Aktualne konflikty zbrojne wskazują na precyzję działań nielicznych wojsk, dobrze i nowocześnie wyposażonych.

Zakłada się, iż nasze siły zbrojne mają spełniać następujące misje:

- zapewnić obronę i bezpieczeństwo Polski w czasie pokoju,
- prowadzić dialog związany z obroną państwa i współpracę ze wszystkimi sąsiadami,
- wspierać przedsięwzięcia organizowane w ramach porządku międzynarodowego;
- podjąć i prowadzić działania obronne na wypadek konfliktów lokalnych i regionalnych,
- prowadzić działalność prewencyjną i wziąć udział w działaniach antyterrorystycznych,
- wraz ze wspólnotą sojusznicznych państw odeprzeć agresję przeciwnika na dużą skalę przez działania osłonowe zabezpieczające rozwinięcie głównych zgrupowań wojsk, zatrzymanie działań ofensywnych agresora i przez prowadzenie lokalnej samoobrony militarnej oraz organizowaniu oporu i dywersji na terenach zajętych przez przeciwnika.

Problem dotyczący liczebności naszych sił zbrojnych budzi wśród polityków i wojskowych szereg kontrowersji. Jednak wydaje się, iż należy zmierzać do profesjonalizacji wojsk, tworząc jednostki ekspedycyjne w ramach sił (wojsk) specjalnych, które będą realizowały misję utrzymania i wymuszania pokoju w sojuszniczej polityce obronnej.

Natomiast struktury organizacyjne naszych wojsk są zbyt rozbudowane w zakresie organów dowodzenia, głównie szczebla operacyjnego. Ten trend należy przewartościować na rzecz tworzenia stabilnych struktur jednostek wojskowych szczebla taktycznego.

- ▲ Przydzielone limity poborowych przeznaczonych corocznie do odbycia zasadniczej służby wojskowej oraz żołnierzy kontraktowych pełniących w cyklach służbę wojskową, a także żołnierzy rezerwy do odbycia ćwiczeń wojskowych.

Analizując przydzielone limity poborowych do odbycia służby wojskowej przez Prezesa Rady Ministrów, daje się zauważyć ciągły spadek ich liczby. Na przestrzeni ostatnich pięciu lat nastąpiło obniżenie tego limitu o prawie 27% (w roku 2000 przeznaczonych do wcielenia było 93 tys. poborowych, a w roku 2004 tylko 68 tys., docelowo wskaźnik ten ma wynosić ok. 41 tysięcy poborowych wcielanych do jednostek wojskowych w celu odbycia zasadniczej służby wojskowej). W skali roku limit ten był obniżany o ponad 5%. Świadczy to z jednej strony o sukcesywnym zmniejszaniu liczebności sił zbrojnych w czasie pokoju, a z drugiej strony o uzawodowieniu armii.

Należy stwierdzić, iż nie jest najlepiej ze stanem zdrowotności poborowych oraz ich wykształceniem. W ostatnich dwóch latach (2002–2003) ponad 22% poborowych 19-latków komisje uznały za niezdolnych do odbycia służby wojskowej (kat. B, D, E), a za trwale niezdolnych uznano 4,3% tj. 14.600 poborowych. Procentowy rozkład schorzeń poborowych pozostaje bez zmian od kilku lat. Na czoło wysuwają się choroby narządu wzroku, układu nerwo-

wego i kończyn dolnych, a ostatnio dały znać o sobie choroby układu oddechowego, których przyczyną są astma i alergie.

Wykształcenie poborowych utrzymuje się na dotychczasowym poziomie. Najwięcej poborowych – 58,4% posiada wykształcenie niepełne średnie, zasadnicze zawodowe – 33%. Niewiele, ale ciągle na tym samym poziomie – 1,4% posiada wykształcenie niepełne podstawowe (5 tys. poborowych).

Limity na coroczne przeszkolenia żołnierzy rezerwy utrzymują się na niskim poziomie odpowiadającym liczbie 1.700–2.000 żołnierzy. Natomiast dotychczasowe potrzeby kształtują się na poziomie 8–10.000 żołnierzy rezerwy w cyklu rocznym. To stwierdzenie nie wymaga komentarza. Należy opracować inny mechanizm przygotowania rezerw osobowych na potrzeby sił zbrojnych.

3.2. Założenia do budowy koncepcji zarządzania systemem mobilizacyjnym sił zbrojnych

Założenia są rozumiane jako niezbędne wskaźniki możliwości funkcjonowania systemu mobilizacyjnego, a jednocześnie tworzące jego istotny kościół. Do najważniejszych założeń należy zaliczyć:

1. Doświadczenia z funkcjonowania systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych w przeszłości.
2. Małe, częściowo uzawodowione siły zbrojne, zdążające do pełnej ich profesjonalizacji.
3. Wymóg zasadniczy systemu mobilizacyjnego, to pełne zaspokojenie potrzeb operacyjnych sił zbrojnych.
4. Racjonalne wykorzystanie zasobów gospodarki narodowej i jednostek organizacyjnych administracji publicznej w zabezpieczeniu procesu mobilizacyjnego, przy minimalnym „zamrożeniu” sił i środków w wojskach.

5. Zapewnienie utrzymania gotowości mobilizacyjnej i bojowej we wszystkich jednostkach wojskowych sił zbrojnych.
6. Możliwości przeprowadzania mobilizacyjnego rozwinięcia całości lub części sił zbrojnych w różnych zaistniałych warunkach polityczno-militarnych.

Ze względu na podział jednostek wojskowych sił zbrojnych na jedenaście kategorii gotowości do podjęcia działań musi być opracowany zróżnicowany zakres i intensywność przeszkalania rezerw osobowych.

W jednostkach zaliczanych do sił wysokiej gotowości kadra rezerwy powinna być przeszkalana corocznie na krótkotrwałych ćwiczeniach od 2 do 10 dni. Natomiast pozostałych żołnierzy rezerwy tych jednostek należy przeszkalać 2–3 razy na 5 lat i utrzymywać ich na przydziałach mobilizacyjnych przez okres 6–ciu lat, a następnie przenieść ich przydział do jednostki wojskowej o niższej kategorii gotowości do działań. Wymiar tego szkolenia można by różnicować w zależności od charakteru i roli jednostki wojskowej.

Siły niższej gotowości do działań (kat. 9 i 10) powinny organizować szkolenie dla żołnierzy rezerwy, głównie kadry, w ramach ćwiczeń krótkotrwałych trwających 2–10 dni w cyklu 5–letnim do 2 razy.

Wspomniane zabiegi dotyczące przygotowania poborowych do odbycia służby wojskowej jako jedno istotne źródło gromadzenia zasobów osobowych na potrzeby mobilizacyjne (obronne) powinno się opierać o zorganizowane uzupełnianie jednostek wojskowych poborowymi, a w przyszłości żołnierzami rezerwy.

- ▲ Stan i przygotowanie zasobów mobilizacyjnych w gospodarce narodowej (żołnierzy rezerwy, środki transportu i maszyny, urządzenia) częściowo zostały te problemy opisane w rozdziale pierwszym. Należy jednak zwrócić uwagę na kilka szczególnych uwarunkowań w tym zakresie.

Tworzone siły zbrojne muszą posiadać odpowiednią liczbę przygotowanych profesjonalnie żołnierzy rezerwy, których będzie można użyć do udziału w misjach stabilizacyjnych oraz w akcjach po wprowadzeniu stanów nadzwyczajnych w państwie. Mam tu na myśli żołnierzy rezerwy – ochotników do udziału w misjach poza granicami kraju oraz specjalistów–operatorów maszyn i urządzeń, a także kompletne obsługi (załogi) do użycia w czasie klęski żywiołowej, czy stanu wyjątkowego.

Mimo poczynionych dotychczas zabiegów prawnych i organizacyjnych w stosunku do żołnierzy rezerwy i ich liczebności występują na dzień dzisiejszy trudności uzupełnieniowe, wynikające z nienadążaniem z gromadzeniem rezerw osobowych za zmianami dyslokacyjnymi i organizacyjnymi jednostek wojskowych.

Główną przyczyną powstawania niedoborów żołnierzy rezerwy jest złe dostosowanie zasobów rezerw osobowych do wymogów etatowych jednostek wojskowych. Przewiduje się, iż do roku 2006 stan zasobów żołnierzy rezerwy wystarczy na zaspokojenie potrzeb mobilizacyjnych, a w dalszych latach musi nastąpić głęboka zmiana w zarządzaniu zasobami osobowymi na cele obronne, w tym na potrzeby mobilizacyjne i wojenne sił zbrojnych.

▲ Organizacja i funkcjonowanie organów administracji wojskowej (OW, WSzW, WKU).

Terenowymi organami wykonawczymi Ministra ON w sprawach operacyjno–obronnych i urzędowej administracji niezespolonej są:

- dowódcy okręgów wojskowych;
- szefowie WSzW;
- wojskowi komendanci uzupełnień:

(art. 111 ustawy o powszechnym obowiązku obrony RP)

Administracja wojskowa jako element administracji publicznej obejmuje planowanie, organizowanie i realizację procesów wchodzących w zakres wszechstronnego zabezpieczenia potrzeb naszych Sił Zbrojnych (środków niezbędnych do życia i walki) oraz wojsk sojuszniczych w ramach realizowanych zadań „państwa – gospodarza” (HNS).

W zakresie uzupełniania sił zbrojnych istotną rolę spełnia okręg wojskowy (obecnie mamy dwa okręgi – Pomorski i Śląski Okręg Wojskowy) jako „gospodarz” zasobów ludzkich i materialnych na administrowanym obszarze.

Do głównych zadań dowództwa, sztabu i logistyki okręgu wojskowego należy:

- zarządzanie zasobami rezerw osobowych;
- zabezpieczenie wojsk dyslokowanych na terenie okręgu wojskowego i innych jednostek wojskowych w zakresie pokojowego i wojennego uzupełniania wojsk;
- organizacja współpracy wojskowo–cywilnej z administracją rządową i samorządową w problemie bezpieczeństwa i obronności państwa;
- zapewnienie warunków do przyjęcia i zabezpieczenia działań wojsk sojuszniczych na obszarze odpowiedzialności okręgu w ramach wykonywania funkcji państwa gospodarza;
- zabezpieczenie logistyczne wojsk;
- zarządzanie zasobami infrastruktury wojskowej;
- zabezpieczenie mobilizacyjnego rozwinięcia jednostek wojskowych stacjonujących na terenie okręgu;
- kierowanie mobilizacyjnym i operacyjnym rozwinięciem jednostek wojskowych podległych pod okręg wojskowy.

Okręg wojskowy w czterech pionach jego struktur organizacyjnych odpowiada za problematykę mobilizacyjno–uzupełnieniową (zał. 15).

W pionie uzupełnień i spraw personalnych:

- ▶ planowanie, organizowanie i kierowanie zabezpieczeniem mobilizacyjnego rozwinięcia w zakresie uzupełniania podoficerami i szeregowymi rezerwy oraz środkami transportowymi (maszynami) z gospodarki narodowej;
- ▶ planowanie, organizowanie i przygotowanie do rozwinięcia systemu uzupełniania wojsk w wyniku strat ponoszonych w czasie wojny;
- ▶ wydawanie szczegółowych wytycznych w zakresie uzupełniania zasobami ludzkimi i materiałowymi jednostek wojskowych;
- ▶ kierowanie działalnością organów administracji wojskowej w zabezpieczeniu mobilizacyjnego rozwijania jednostek wojskowych;
- ▶ prowadzenie bilansów stanu zasobów osobowych, środków transportowych za teren okręgu wojskowego;
- ▶ prowadzenie ewidencji i sprawozdawczości z zakresu gromadzenia rezerw osobowych i środków transportowych oraz uzupełniania potrzeb mobilizacyjnych jednostek wojskowych;
- ▶ planowanie, organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie uzupełniania potrzeb mobilizacyjnych;
- ▶ organizowanie i prowadzenie szkolenia doskonalącego dla kadry dowództwa i sztabu okręgu w zakresie uzupełniania potrzeb mobilizacyjnych rezerwami osobowymi oraz środkami transportowymi z gospodarki narodowej.

W pionie operacyjnym okręgu:

- ▶ wydawanie szczegółowych wytycznych w sprawach gotowości bojowej i mobilizacyjnego rozwinięcia;

- ▶ opracowanie i utrzymanie w stałej aktualności „Planu mobilizacyjnego okręgu” oraz pomocniczej dokumentacji mobilizacyjnej;
- ▶ kierowanie przebiegiem mobilizacyjnego rozwinięcia podległych i podporządkowanych okręgowi wojskowemu jednostek określonych w zadaniach mobilizacyjnych;
- ▶ kierowanie powołaniem na przeszkalanie rezerw osobowych w ramach ćwiczeń wojskowych;
- ▶ prowadzenie analiz wielkości i właściwości wykorzystania przez związki taktyczne i oddziały (pododdziały) przydzielonych limitów osobowych i rzeczowych przewidzianych do zabezpieczenia mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk;
- ▶ prowadzenie studiów i analiz oraz opracowania wniosków i propozycji w zakresie usprawnienia systemu osiągania wyższych stanów gotowości bojowej i mobilizacyjnego rozwinięcia oraz uzupełnienia jednostek wojskowych;
- ▶ współdziałanie z organami i instytucjami zabezpieczającymi mobilizacyjne rozwijanie wojsk.

W pionie logistyki okręgu:

- ▶ opracowanie dokumentacji planistycznej uwzględniającej optymalne warianty logistycznego zabezpieczenia potrzeb mobilizacyjnych wojsk okręgu;
- ▶ zgromadzenie w składnicach, bazach i jednostkach normatywnych zapasów uzbrojenia i sprzętu wojskowego, środków bojowych i materiałowych oraz zapewnienie warunków należytego utrzymania tych zapasów w pełnej sprawności technicznej, należytej konserwacji, rotacji, obsługi i remontów;

- ▶ wykonywanie niezbędnych prac przygotowawczych umożliwiających szybkie i sprawne wydawanie zapasów zgodnie z ich przeznaczeniem, załadowaniem na transport i wyprowadzeniem z miejsc stałej dyslokacji;
- ▶ opracowanie i zdeponowanie na odpowiednich szczeblach organizacyjnych (zaopatrywania) dokumentów dotyczących wydzielenia, przekazania, przerzutu i ewakuacji sprzętu, środków bojowych, materiałów, jak również wszelkiego rodzaju zaopatrzenia niezbędnego na czas wojny;
- ▶ organizowanie i prowadzenie szkolenia doskonalącego dla kadry dowództwa i sztabu z zakresu zabezpieczenia logistycznego mobilizacji.

Dowództwo okręgu wojskowego w szerokim znaczeniu tego pojęcia jest zarządcą na swoim terenie odpowiedzialności w zakresie gromadzenia i wykorzystania zasobów rezerw ludzkich oraz materialnych, a także jest kompetentnym do wyznaczania rejonów alarmowych dla poszczególnych jednostek wojskowych bez względu na ich podległość operacyjną.

Kolejnym organem, administracji wojskowej jest Wojewódzki Sztab Wojskowy (WSzW) (zał. 16).

Szefowie wojewódzkich sztabów wojskowych jako organ administracji rządowej niezespólonej wyższego stopnia ponoszą odpowiedzialność za⁶:

- ▶ przedsięwzięcia związane z zapewnieniem operacyjnego i mobilizacyjnego rozwinięcia jednostek wojskowych;
- ▶ koordynację użycia pododdziałów i oddziałów wojskowych w zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, akcji poszukiwawczych oraz ratowania życia ludzkiego;

---

⁶ Art. 14.3. Ustawy o powszechnym obowiązku obrony RP (DzU nr 210 poz. 2036).

- ▶ gromadzenie informacji na potrzeby realizacji przedsięwzięć wykonawczych w ramach obowiązków państwa – gospodarza;
- ▶ uzupełnianie potrzeb osobowych jednostek wojskowych;
- ▶ planowanie wykorzystania sił układu pozamilitarnego na potrzeby obronne;
- ▶ administrowanie zasobami rezerw osobowych i świadczeń na rzecz obrony;
- ▶ udział w planowaniu przestrzennego zagospodarowania terenu WSzW, ze względu na potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa;
- ▶ współpracę z innymi organami i podmiotami w sprawach związanych z obronnością państwa (zał. 17).

Ostatnim, ale bardzo ważnym z punktu widzenia wykonawczego, organem administracji wojskowej jest Wojskowa Komenda Uzupełnień (zał. 18). Wojskowa Komenda Uzupełnień jako organ wykonawczy w zakresie zabezpieczenia potrzeb mobilizacyjnych jednostek wojskowych realizuje poniżej określone zadania przy ścisłym współdziałaniu z jednostkami wojskowymi z jednej strony, i z drugiej strony przez uzgodnienia z organami samorządu terytorialnego oraz z podmiotami gospodarczymi. Do zadań tych należą:

- ▶ planowanie i nadzór nad jakościowym zabezpieczeniem uzupełnianych jednostek wojskowych stanem osobowym, środkami transportowymi i maszynami pobieranymi z zasobów gospodarki narodowej;
- ▶ utrzymywanie w stałej aktualności planu terytorialnego gromadzenia rezerw na administrowanym terenie, głównie rezerw osobowych, bo na nich ma wpływ szef Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego;
- ▶ nadzorowanie realizacji prac mobilizacyjnych w jednostkach organizacyjnych gospodarki narodowej i administracji publicznej;

- ▶ opracowanie planu powiadamiania o zarządzeniu mobilizacyjnego rozwinięcia jednostek wojskowych w zakresie dotyczącym terenowych organów administracji;
- ▶ prowadzenie postępowań reklamacyjnych dla żołnierzy rezerwy i zwalnianie ich od odbywania obowiązku służby wojskowej w czasie wojny;
- ▶ nadawanie przydziałów mobilizacyjnych żołnierzom rezerwy;
- ▶ przekazywanie sygnałów organom administracji i podmiotom gospodarczym o uruchomieniu mobilizacji w siłach zbrojnych;
- ▶ doręczanie kart mobilizacyjnych i kart powołania żołnierzom rezerwy;
- ▶ deponowanie bonów paliwowych i ich rozdysponowanie w czasie mobilizacji sił zbrojnych;
- ▶ wnioskowanie o nałożenie świadczeń na podmioty gospodarcze i obywateli przez wójta, burmistrza, prezydenta miasta;
- ▶ przygotowanie wypłat pieniężnych dla członków rodzin żołnierzy rezerwy zamieszkałych na terenie administrowanym przez WKU;
- ▶ zbieranie informacji o doręczeniu dokumentów powołania w ramach akcji kurierskich.

3.3. Koncepcja zarządzania systemem mobilizacyjnym sił zbrojnych

W opracowaniu przyjęto następujący układ koncepcji zarządzania systemem mobilizacyjnym sił zbrojnych (zał. 19).

1. Podstawy zarządzania systemem mobilizacyjnym sił zbrojnych.
2. Standardy systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych.
3. Otoczenie systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych wpływające na jego zarządzanie.

4. Możliwości przekształcenia struktur sił zbrojnych na czas wojny.
5. Kierowanie systemem mobilizacyjnym w czasie pokoju i kryzysu.

Punktem wyjścia do tworzenia koncepcji zarządzania systemem mobilizacyjnym sił zbrojnych jest pojęcie i cel mobilizacji, stanowiące zasadniczą podstawę do dalszych rozważań.

3.3.1. Podstawy zarządzania systemem mobilizacyjnym sił zbrojnych

Prowadzenie analizy zachowań systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych pozwalają uzmysłwić sobie, iż podmiotem badań jest termin **p o w i ę k s z e - n i a** – o ile i jak powiększyć siły zbrojne na czas wojny.

Zatem pojęcie systemu mobilizacyjnego SZ można zdefiniować jako proces zamierzonego **p o w i ę k s z e n i a** pokojowego stanu osobowego wojsk, stosownie do **p o t r z e b i m o ż l i w o ś c i** państwa na wypadek kryzysu i wojny. Bardzo istotne są w tej definicji terminy „potrzeby” i „możliwości”, które determinują system mobilizacyjny. Obliczone potrzeby powiększenia sił zbrojnych na czas wojny, dwu, trzy i więcej –krotnie zawsze będą zależały od możliwości. Głównie możliwości zabezpieczenia tak liczebnie dużej armii i możliwości funkcjonowania gospodarki oraz administracji publicznej przez zabranie kilkunastu roczników do wojska. Te dwie podstawowe zależności wzajemnie się wykluczają, ale zawsze powinna zwyciężyć racja wynikająca z możliwości, a nie z potrzeb operacyjnych.

Na podstawie potrzeb i możliwości określamy cel mobilizacji sił zbrojnych, który powinien przyjąć dwie postacie:

- ▶ celu poznawczego,
- ▶ celu pragmatycznego.

Cel poznawczy odnosi się do możliwości powiększenia (z wielokrotnienia) stanu pokojowego sił zbrojnych do stanów na czas wojny przez:

- dopełnienie poszczególnych jednostek wojskowych do ich etatów wojennych;
- przekształcenie pokojowych struktur organizacyjnych jednostek wojskowych na struktury wojenne;
- sformowanie nowych jednostek wojskowych w oparciu o wydzielone załączki mobilizacyjne, przygotowaną bazę mobilizacyjną i nagromadzone zasoby – ludzkie oraz materialne.

Cel pragmatyczny określa sposób przechodzenia sił zbrojnych czasu pokojowego ze struktur organizacyjnych i ukompletowania na etaty wojenne. Cel ten może być realizowany w sposób **nakazowy**, który oznacza mobilizacyjne ich rozwijanie, stosownie do narastającego zagrożenia grupami jednostek wojskowych, modułami wojsk lub też całego związku operacyjnego. Drugi sposób osiągania tego celu to mobilizacyjne rozwijanie w trybie **alarmowym**, czyli jednoczesne rozwijanie części lub całości sił zbrojnych w ramach osiągania wyższych stanów gotowości.

Zatem istota zarządzania systemem mobilizacyjnym sprowadza się do takiego przygotowania sił zbrojnych w czasie pokoju, które będą posiadały następujące cechy jakościowe, organizacyjne i ilościowe.

Jakość wyrażona w sprawnym dowodzeniu i kierowaniu całością i poszczególnymi modułami sił zbrojnych przez dobrze funkcjonujący mechanizm monitoringu zagrożeń, głównie militarnych, alarmowania i powiadamiania z dostępem do najniższego szczebla dowodzenia (pododdziału); utrzymanego w sprawności technicznej uzbrojenia i wyposażenia wojsk oraz dobrze przygotowanej bazy mobilizacyjnej i zasobów rezerw osobowych.

Cecha organizacyjna powinna przejawiać się w dobrze ustawionych etatach (pokojowym i wojennym) każdej jednostki wojskowej; tabelach i normach należności na czas pokoju i wojny oraz w pragmatycznym ujęciu problematyki mobilizacyjnej w dokumentach planowania.

Ilość, to cecha polegająca na możliwościach włączenia do struktur pokojowych sił zbrojnych dużej liczby żołnierzy rezerwy, środków transportowych, maszyn inżynieryjnych, statków powietrznych, jednostek taboru pływającego i kolejowego w określonym czasie. Dająca możliwość znacznego zwielokrotnienia liczebności i potencjału bojowego sił zbrojnych na czas wojny.

Jedną z ważnych podstaw zarządzania systemem mobilizacyjnym jest możliwość jego uruchomienia.

Ustawa konstytucyjna z dnia 26 kwietnia 1997 roku w art. 136 posiada następujący zapis: „*W razie bezpośredniego, zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa Prezydent Rzeczypospolitej, na wniosek prezesa Rady Ministrów, zarządza powszechną lub częściową mobilizację i użycie Sił Zbrojnych do obrony Rzeczypospolitej Polskiej*”. Powyższy zapis nie obejmuje zobowiązań sojuszniczych zawartych w art. 5. Traktatu Północnoatlantyckiego: „*Strony zgadzają się, że zbrojna napaść na jedną lub więcej z nich w Europie lub Ameryce Północnej będzie uznana za napaść przeciwko nim wszystkim i dlatego zgadzają się, że jeżeli taka zbrojna napaść nastąpi, to każda z nich w ramach wykonywania prawa do indywidualnej lub zbiorowej samoobrony, uznanego na mocy artykułu 51. Karty Narodów Zjednoczonych, udzieli pomocy Stronie lub Stronom napadniętym, podejmując niezwłocznie, samodzielnie, jak i w porozumieniu z innymi Stronami, działania, jakie uzna za konieczne, łącznie z użyciem siły zbrojnej w celu przywrócenia i utrzymania bezpieczeństwa obszaru północnoatlantyckiego*”.

Również w ustawie o stanie wojennym oraz kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom

RP, w art. 2.1. jest zamieszczony zapis: „*W razie zewnętrznego zagrożenia państwa, w tym spowodowanego działaniami terrorystycznymi, zbrojnej napaści na terytorium RP lub, gdy z umowy międzynarodowej wynika zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji. Prezydent RP może, na wniosek Rady Ministrów, wprowadzić stan wojenny na części lub cały terytorium państwa*”. Zapis tej ustawy uwzględnia zobowiązania sojusznicze. Stan wojenny obok stanu wyjątkowego i stanu klęski żywiołowej są w myśl Konstytucji (art. 228) stanami nadzwyczajnymi w państwie. W wypadku wprowadzenia stanu nadzwyczajnego podejmowane są decyzje „z urzędu” o zarządzeniu mobilizacji w siłach zbrojnych, stosownie do zaistniałej sytuacji stanów nadzwyczajnych.

Wspomniałem, że w tych przedsięwzięciach muszą być podjęte decyzje polityczne, które z uwagi na ratyfikowane przez Polskę umowy i konwencje międzynarodowe muszą być przedkładane do wiadomości, z odpowiednim uzasadnieniem dotyczącym przyczyn zarządzenia mobilizacji w siłach zbrojnych, do Organizacji Narodów Zjednoczonych i do Rady Europy.

Procedura zarządzania i uruchomienia mobilizacji w siłach zbrojnych wynika z Narodowego Systemu Pogotowia Obronnego i obejmuje (zał. 20) ocenę zagrożenia bezpieczeństwa państwa na podstawie której szef Sztabu Generalnego składa propozycję wniosku o zarządzenie mobilizacji w siłach zbrojnych do Prezesa Rady Ministrów. Ten zaś wnioskuje do Prezydenta RP. Prezydent RP podejmuje decyzję w formie rozporządzenia o zarządzeniu mobilizacji dla określonych sił lub ich całości. Decyzja prezydenta w czasie 48 godzin jest przedstawiana pod obrady Sejmu RP, który wydaje uchwałę o zarządzeniu mobilizacji i na tym kończy się etap zarządzania mobilizacji przez czynniki polityczne.

Drugi etap to uruchomienie mobilizacji przez organy wojskowe. Uruchomienie mobilizacji może nastąpić dwutorowo w zależności od przyjętego sposobu i jej zasięgu. Otóż szef Sztabu Generalnego WP wydaje rozkaz o uruchomie-

niu mobilizacji w siłach zbrojnych, który przekazywany jest przez dyżurną służbę operacyjną sił zbrojnych do wykonawców. Rozkaz ten może być przekazany za pomocą poczty specjalnej lub w systemie łączności utajnionej albo w systemie informatycznym, może być dublowany przez upoważnionych kurierów i doręczany do jednostek wojskowych.

Jeśli zarządzona jest mobilizacja powszechna w państwie to Minister Obrony Narodowej za pomocą przygotowanych obwieszczeń zarządza jej uruchomienie. Obwieszczenia są rozplakatowane przez organy administracji publicznej. Ponadto w mediach (radio, tv, prasa, rozgłośnie i radiowęzły lokalne) będą emitowane (publikowane) komunikaty o zarządzeniu mobilizacji powszechnej.

W wyniku analiz funkcjonowania wybranych systemów mobilizacyjnych państw europejskich daje się zauważyć wiele cech wspólnych. Jednak wiele zagadnień i rozwiązań systemowych jest na znacznie wyższym poziomie niż w naszych siłach zbrojnych.

Dokonując rekonstrukcji naszego systemu mobilizacyjnego oraz planu mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk (sił zbrojnych) powinniśmy kierować się następującymi ustaleniami:

- 1) dostosować warunki prawne i finansowe do realnej sytuacji gospodarki rynkowej oraz oprzeć rozwiązania o zasadę koszt – efekt;
- 2) wspierać informatycznie proces planowania i kierowania mobilizacją w oparciu o zbudowany system, w tym utrzymywaną bazę danych o wyszkolonych rezerwach i środkach transportowych (maszynach) pobieranych z gospodarki narodowej;
- 3) przygotować warunki do odbycia służby wojskowej i szkolenia rezerw osobowych (w szczególności dla wojsk OT) w oparciu o zasady rejonizacji i te-

- rytorialności, co pozwoli na lepsze wykorzystanie wyszkolonych rezerw osobowych na potrzeby mobilizacji;
- 4) zwiększyć i dostosować struktury jednostek do zadań mobilizacyjnych, w tym przeszkalanie rezerw osobowych przez ośrodki mobilizacyjne (garnizonowe ośrodki mobilizacyjne GOM);
  - 5) wprowadzić motywacje finansowe, ulgi podatkowe i wcześniejsze emerytury dla żołnierzy rezerwy będących na przydziałach mobilizacyjnych i dobrze wykonujących swe zadania w tym zakresie (dla właścicieli pojazdów i maszyn ulga podatkowa dla osób prawnych);
  - 6) mobilizować jednostki nowo formowane w systemie podziału „bliźniaczego”, co umożliwi szybkie osiągnięcie pełnej gotowości bojowej przez obie jednostki.

Planując zmiany w dotychczasowym systemie mobilizacyjnym nie można postępować pochopnie. Decyzje powinny być poparte badaniami naukowymi oraz sprawdzone w całym systemie problemów, co pozwoli na uniknięcie wielu błędów oraz wysokich kosztów chybionych rozwiązań.

Mobilizacja jest początkową fazą przejścia sił zbrojnych do działalności czasu wojny. Musi być ona kompatybilna z planem operacyjnym i planem mobilizacji gospodarki narodowej. Pozwoli to na zapewnienie prawidłowego funkcjonowania systemu obronności Państwa.

System i plan mobilizacyjny Sił Zbrojnych RP musi sprostać wyzwaniom, jakie postawiły przed nami standardy Sojuszu, wytyczając cele w zakresie interoperacyjności i kompatybilności.

3.3.2. Standardy⁷ systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych

Konsekwencją polskiej strategii uwzględniającej cel, jakim jest pełna integracja z NATO, jest podjęcie działań zmierzających do zbudowania sił zbrojnych wyróżniających się wysoką mobilnością, sprawnością systemów dowodzenia oraz logistyki i nowoczesnym uzbrojeniem.

Ważnym elementem tych poczynań jest szybkie osiągnięcie gotowości do działań, które umożliwią wspólne działania operacyjne i taktyczne w ramach Sojuszu. Nie zapominając o dwóch głównych standardach Sił Zbrojnych Sojuszu, jakimi są kompatybilność i interoperacyjność.

Do standardów, które określają powyższą problematykę można zaliczyć standardy ilościowe i jakościowe. Standardy ilościowe odnoszą się do liczebności sił, środków, terminów na przygotowanie i przeprowadzenie mobilizacji.

Natomiast standardy jakościowe powinny dotyczyć profesjonalizacji całości sił zbrojnych, jak i poszczególnych jednostek wojskowych w zakresie jakości planowania i organizacji mobilizacyjnego rozwijania; stanu wiedzy mobilizacyjnej przez dowódców i zespoły (osoby) funkcyjne uczestniczące w procesie mobilizacyjnego rozwijania wojsk (jednostek wojskowych); przygotowania żołnierzy rezerwy będących na przydziałach mobilizacyjnych oraz jakości problemów logistycznego zabezpieczenia mobilizacji sił zbrojnych.

Zatem klasyfikację standardów można przedstawić w dziesięciu następujących wymiarach:

1. Priorytet potrzeb mobilizacyjnych:

- 1) Liczebność sił zbrojnych czasu „W” oraz właściwe (pożądane) relacje sił zbrojnych czasu „P” i „W”.

---

⁷ Standard – przeciętna norma, przeciętny typ, model; wyrób odpowiadający określonym wymogom, wzorzec.

- 2) Stany gotowości sił zbrojnych oraz terminy zakończenia mobilizacji poszczególnych jednostek wojskowych.
  - 3) Kolejność rozwinięcia jednostek wojskowych (zestawy jednostek wojskowych).
  - 4) Miejsce mobilizowania jednostek wojskowych na terenie kraju (garnizonu).
  - 5) Rodzaje jednostek wojskowych czasu „P” według stopnia ich rozwinięcia.
  - 6) Synchronizacja planowania mobilizacyjnego i operacyjnego.
  - 7) Organizacja kierowania mobilizacją sił zbrojnych.
2. Elastyczność i niezawodność procesów mobilizacyjnych:
- 1) Różne warianty uruchamiania i prowadzenia mobilizacji.
  - 2) Zvariantowane planowanie mobilizacji.
  - 3) Możliwość skutecznego reagowania na zakłócenia.
3. Zabezpieczenie potrzeb mobilizacyjnych sił zbrojnych:
- 1) Siły i środki pobierane z gospodarki narodowej.
  - 2) Siły i środki wydzielane w siłach zbrojnych.
  - 3) Świadczenia obywateli.
  - 4) Sprzyjające regulacje (podstawy) prawne.
  - 5) Nakłady finansowe na przygotowania mobilizacyjne.
4. Kondycja i dyspozycyjność rezerw osobowych:
- 1) Sposób nadawania przydziałów mobilizacyjnych.
  - 2) Gromadzenie wyszkolonych rezerw osobowych.
  - 3) Przeszkalanie rezerw osobowych.

- 4) Przygotowanie oficerów rezerwy do dowodzenia w polu.
  - 5) System powołania (pobrania) rezerw.
5. Szkolenie mobilizacyjne i doskonalenie procesów mobilizacyjnych:
- 1) Szkolenie mobilizacyjne kadry zawodowej.
  - 2) Szkolenie pracowników administracji rządowej (samorządowej).
  - 3) Prowadzenie prac badawczych.
  - 4) Wymiana doświadczeń.
6. Racjonalność wykorzystania sił i środków:
- 1) Działalność kontrolna i rozliczeniowa.
  - 2) Analizy finansowe i materiałowo–techniczne.
  - 3) Analizy stanu wyszkolenia rezerw osobowych.
7. Stosowanie środków motywacyjnych:
- 1) Motywacja kadry zawodowej.
  - 2) Motywacja kadry rezerwy.
  - 3) Motywacja pracowników wojska.
  - 4) Motywacja pozostałych żołnierzy.
  - 5) Motywacja pracowników administracji rządowej (samorządowej).
  - 6) Motywacja obywateli (świadczeniodawców).
8. Systemowe wykorzystanie środków informatyki:
- 1) System dowodzenia siłami zbrojnymi.
  - 2) Terenowe organy administracji wojskowej (WSzW, WKU) wykorzystujące: PESEL, CEPiK, KRK.
  - 3) Sztab Generalny WP (pion zarządzania zasobami, operacyjny i logistyczny).

9. Uzupełnianie wojsk w wyniku ponoszonych strat w działaniach bojowych:

- 1) Mobilizacyjne rozwijanie sił zbrojnych.
- 2) Operacyjne rozwinięcie wojsk.
- 3) Prowadzenie działań bojowych.

10. Zachowanie tajemnicy prac mobilizacyjnych:

- 1) Planowanie mobilizacyjne na wszystkich szczeblach dowodzenia.
- 2) Działalność mobilizacyjna w czasie pokoju, kryzysu i wojny.

Wyżej wymienione standardy określają szczegółowo dziedziny prac mobilizacyjnych, którym można przypisać dwa poziomy ich wykorzystania, a mianowicie:

- standardy podstawowe – uwzględniające specyfikę w całych siłach zbrojnych;
- standardy szczegółowe (częstkowe) – uwzględniające specyfikę poszczególnych RSZ, wojsk i jednostek wojskowych.

Z punktu widzenia ich zasięgu (obszaru) dzieli się je na trzy grupy:

- standardy dotyczące sił zbrojnych;
- standardy dotyczące sił zbrojnych i gospodarki narodowej;
- standardy dotyczące sił zbrojnych i Sojuszu NATO.

W naszym systemie mobilizacyjnym obok standardów występuje kilka reguł praktycznego postępowania, które nazywamy zasadami (patrz „Instrukcja mobilizacyjna Sił Zbrojnych RP”, sygn. Sztab Gen. 1511/99).

3.3.3. Otoczenie systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych wpływające na jego zarządzanie

Siły Zbrojne RP należy przygotować do wykonania zadań wynikających z narodowych potrzeb obronnych oraz z zobowiązań sojuszniczych. Wynika to z przyjętego w NATO podziału sił zbrojnych wg zadeklarowanego przeznaczenia:

- Siły pod dowództwem NATO, które zostały przekazane pod operacyjne dowodzenie lub operacyjną kontrolę;
- Siły wydzielone do NATO, są to siły i dowództwa planowane do przekazania pod operacyjne dowodzenie lub operacyjną kontrolę;
- Siły zarezerwowane dla NATO, są to siły i dowództwa, które zamierza się przekazać pod operacyjne dowodzenie lub operacyjną kontrolę w bliżej nieokreślonej przyszłości.

Pełną interoperacyjność w pierwszej kolejności osiągają siły o wysokiej gotowości i jednostki wydzielane do składu sił wielonarodowych, w tym przeznaczonych do udziału w misjach pokojowych (Korpus „Północny–Wschód”, bataliony polsko–litewski i polsko–ukraiński).

Powszechnie oczekiwaną w działalności sił zbrojnych jest konieczność zbliżenia się do standardów obowiązujących w NATO. Podstawowym warunkiem wykonania tego zadania jest zwiększenie nakładów na określone dziedziny działalności sił zbrojnych, a przede wszystkim na modernizację techniczną podstawowego uzbrojenia (samoloty, śmigłowce, artyleria, środki dowodzenia, środki transportu).

Wspólną cechą wszystkich tych rozwiązań jest szersze niż u nas uwzględnianie czynników jakościowych. Jednocześnie wieloletnie tradycje i specyfika naszego społeczeństwa i wojska, a przede wszystkim potrzeba oraz wymóg zachowania odrębności narodowej, nie pozwalają na bezkrytyczne przyjmowanie

wszystkich wzorców zachodnich. Podstawowe kryterium w tym względzie powinno odnosić się do możliwości osiągnięcia liczących się korzyści w zakresie gotowości bojowej i mobilizacyjnej wojsk, racjonalności wykorzystania sił i środków oraz podniesienia potencjału bojowego wojsk w okresie pokoju i wojny.

Zasadnicze znaczenie dla procesu mobilizacji sił zbrojnych mają uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne. Najważniejsze spośród tych pierwszych to wielkości potrzeb mobilizacyjnych sił zbrojnych w stosunku do:

- ukompletowania jednostek wojskowych stanem osobowym w czasie pokoju;
- posiadanego uzbrojenia i wyposażenia wojsk;
- zgromadzonych zapasów logistycznych w garnizonach oraz w Rejonowych Bazach Materiałowych;
- dyslokacja jednostek wojskowych w stosunku do źródeł zasobów mobilizacyjnych.

Faktyczne zaspokojenie potrzeb mobilizacyjnych sił zbrojnych uzależnione jest od możliwości gospodarczych oraz rozwoju potencjału demograficznego Polski.

Blżej otoczenie zewnętrzne i wewnętrzne systemu mobilizacyjnego Sił Zbrojnych RP opracowane i przedstawione jest w materiale z 2003 r. pt.: „Zarządzanie systemem mobilizacyjnym Sił Zbrojnych RP”, rozdział 2, str. 71–84.

3.3.4. Możliwości przekształcenia struktur organizacyjnych sił zbrojnych na czas wojny (zasadniczy element koncepcji)

Mobilizacyjne rozwinięcie sił zbrojnych powinno być dostosowane do składu organizacyjnego oraz planowanego obciążenia zadaniami w wyniku

czego w ramach zachowania proporcji pomiędzy stanem liczebnym sił zbrojnych czasu „P” do „W” można określić stosunkiem np. jak: 1 : 3. Stosunek ten wynika z potrzeby uzupełniania wojsk w czasie wojny do zasilania sił zbrojnych w czasie działań bojowych.

Liczbowo wielkość zasobów mobilizacyjnych Sił zbrojnych RP powinna osiągnąć wartość wynikającą z potrzeb operacyjnych oraz możliwości gospodarki narodowej w ich zabezpieczeniu na czas wojny.

Na czas wojny siły zbrojne powinny dysponować takim poziomem rezerw osobowych w poszczególnych rodzajach sił zbrojnych, aby uzupełnić jednostki wojskowe:

- mobilizacyjnymi rzutami alarmowymi (MRA);
- uzupełnieniem zasadniczym (UZ);
- grupami zabezpieczenia uzupełnienia (GZU);
- pododdziałami zapasowymi w czasie wojny (tzw. stanem zmiennym).

Osiągnięcie tych niezbędnych wielkości rezerw osobowych powinno obejmować:

- ciągłe prowadzenie badań nad zasobami kadrowymi (oficerowie służby stałej i rezerwy);
- prognozowanie potrzeb kadrowych;
- gromadzenie wyszkolonych rezerw kadrowych;
- przygotowanie odpowiedniej ilości kadry niezbędnej do formowania nowych jednostek;
- organizowanie szkolenia kadry w zakresie wykonywania zadań na stanowiskach przewidzianych w czasie wojny;
- utrzymanie ścisłej współpracy komórek kadrowych z komórkami mobilizacyjnymi;

- analizowanie rozwiązań stosowanych w armiach innych państw.

Zasadniczą formą oraz metodą uzupełniania stanu osobowego sił zbrojnych do wielkości określonych etatami czasu wojennego będzie mobilizacyjne rozwinięcie. Zwiększenie (zwielokrotnienie) stanów osobowych jednostek wojskowych oraz sformowanie nowych, realizowane będzie przede wszystkim w odniesieniu do sił operacyjnych w przypadku mobilizacji powszechnej.

Rozwinięcie mobilizacyjne może być realizowane przez stopniowe rozwijanie sił zbrojnych w trybie nakazowym lub rozwijanie ich w trybie alarmowym.

W przypadku mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych jednostki będą uzupełniane do etatów czasu „W” w oparciu o wcześniej opracowane plany mobilizacyjnego rozwinięcia, zgodnie z którymi nastąpi dopełnienie jednostek w precyzyjnie określonej ilości rzutów mobilizacyjnych (w zależności od kategorii gotowości bojowej danej jednostki). W ten sam sposób będą formowane nowe jednostki wojskowe, z tą jednak różnicą, że zasadniczy człon dowodzenia oraz uruchamiania procesu formowania jednostki będą stanowić przygotowane zawczasu załóżki osobowe ze służby stałej.

W czasie pokoju dodatkowymi elementami zwiększania potencjału obronnego poszczególnych jednostek będzie zatrzymanie w tych jednostkach żołnierzy po odbyciu zasadniczej służby wojskowej oraz powołanie, żołnierzy stanowiących faktyczne rezerwy osobowe, na ćwiczenia wojskowe.

W trakcie tych ćwiczeń powinien być realizowany zasadniczy element szkolenia specjalistycznego zakończony zgrywaniem bojowym.

Już teraz należy tworzyć podstawy prawne dotyczące kontraktowych żołnierzy rezerwy, jeśli poważnie myślimy o profesjonalizacji naszych Sił Zbrojnych.

- ▶ Przed ukończeniem zasadniczej służby wojskowej (najpóźniej trzy miesiące po jej ukończeniu) przedstawia się kandydatowi na żołnierza rezer-

wy propozycję kontraktu. Podpisanie tego kontraktu jest dobrowolne, lecz w określonej sytuacji potrzeb, może wiązać się z ustawowym nakazem przyjęcia obowiązków rezerwisty.

- ▶ Po podpisaniu kontraktu na określony czas (5 ÷ 10 lat) rezerwista otrzymuje przydział do jednostki wojskowej, podstawowe wyposażenie i umundurowanie oraz dokumenty:
  - książeczkę przebiegu służby rezerwisty,
  - kopię kontraktu z wykazem obowiązków,
  - pokwitowanie pobranego wyposażenia,
  - talony na korzystanie ze środków transportowych (państwowych lub prywatnych).
- ▶ Terenowy organ administracji wojskowej (TOAW) organizuje system powiadamiania (w domu lub zakładzie pracy) przez środki łączności. Akcja kurierska nie występuje, a może być ona jedynie w postaci szczątkowej, gdy chodzi o zachowanie tajemnicy i w odniesieniu do określonych osób.
- ▶ Na podstawie posiadanych dokumentów pracodawca wpisuje żołnierza rezerwy do odpowiedniego rejestru, będącego dla niego podstawą do motywacyjnych działań finansowych i kadrowych.
- ▶ W razie ogłoszenia mobilizacji żołnierz realizuje nakazane kontraktem czynności wykorzystując przysługujące mu w tym momencie określone środki i przywileje poparte unormowaniami prawnymi.
- ▶ Za czas wykonywania obowiązków wojskowych, pracodawca rezerwisty wypłaca mu pełne wynagrodzenie bez względu na jego czasową nieobecność w zakładzie. Koszty poniesione przez pracodawcę refunduje TOAW. Takie samo rozwiązanie dotyczy żołnierza prowadzącego własną działalność gospodarczą (przeliczenie kosztów własnych) lub zobligowanego do dostarczenia pojazdu albo maszyny jako świadczenia rzeczowego.

Warunkiem skuteczności i powodzenia proponowanego rozwiązania jest przede wszystkim ścisłe przestrzeganie rejonizacji i terytorialności, a szczególnie w odniesieniu do żołnierzy rezerwy posiadających przydziały do jednostek obrony terytorialnej.

Na takiej lub podobnej zasadzie działają systemy uzupełniania sił zbrojnych w innych armiach NATO. Odstąpienie od nakazowości, a przejście na dobrowolny i jednocześnie korzystny system kontraktowy, połączony z zaufaniem państwa do żołnierza pozwoli Siłom Zbrojnym RP podnieść gotowość bojową i prestiż w oczach sojuszników.

W celu sprawnego osiągnięcia gotowości do podjęcia działań oraz unormowania potrzeb wynikających z planów operacyjnych, jednostki wojskowe powinny odpowiednio zaplanować mobilizacyjne rozwinięcie.

Mobilizacja, zgodnie z wcześniej przytoczoną definicją, może być częściowa lub powszechna. Różne natomiast mogą być formy określające samą akcję powiadamiania żołnierzy rezerwy o obowiązku stawienia się w macierzystej jednostce. Opieranie się na procesie uzupełniania jednostek za pośrednictwem akcji kurierskiej, do której angażuje się osoby cywilne (w ramach świadczeń rzeczowych) i żołnierzy służby czynnej jest obecnie co najmniej anachronizmem. Dzisiejszy system powiadamiania powinien się opierać na wielowariantowym (z uwzględnieniem ewentualnych zakłóceń) użyciu technicznych środków typu telefon przewodowy, telefon komórkowy, bipper (pager), radio, telewizja lub internet z wszelkimi możliwymi kombinacjami tych środków.

W chwili obecnej należy zrezygnować z realizacji powołania rezerw osobowych metodą „akcji kurierskiej jednostki wojskowej” jako zasadniczego sposobu realizacji tego przedsięwzięcia. Metoda ta nie może na pewno dotyczyć jednostek operacyjnych o wysokim stopniu gotowości i wydzielonych do najważniejszego komponentu, jakim są Siły wydzielone do Sojuszu NATO. Uzu-

pełnianie tych jednostek żołnierzami rezerwy musi się odbywać przy udziale innych jednostek celowo do tego wydzielonych.

Biorąc za wzorzec rozwiązania innych armii natowskich, jednostki operacyjne istniejące w czasie pokoju nie powinny posiadać dodatkowych zadań oprócz własnych. Natomiast zadania te powinny być realizowane przez garnizonowe ośrodki (centra) mobilizacyjne, ośrodki szkolenia (centra) lub też pułki szkolno-mobilizacyjne.

Biorąc pod uwagę wszystkie wymienione propozycje i uwagi do obecnie funkcjonującego stanu przygotowań mobilizacyjnych, ogólna koncepcja proponowanego modelu systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych powinna być oparta o następujące elementy składowe:

- ▶ znaczące wzmocnienie struktur w podstawach organizacyjnych mobilizacji sił zbrojnych tj:
  - Centrum Przygotowań Mobilizacyjnych;
  - Zarząd Mobilizacji Sztabu Generalnego WP;
  - organy zabezpieczenia mobilizacji;
  - WSzW, WKU;
  - jednostki mobilizujące;
- ▶ stworzenie sprzyjających podstaw prawnych, finansowych i społecznych przygotowań mobilizacyjnych w gospodarce narodowej i w siłach zbrojnych;
- ▶ objęcie szkoleniem mobilizacyjnym całości kadry oficerskiej oraz kierowniczej kadry administracji rządowej (samorządowej);
- ▶ zapewnienie dokładnej synchronizacji działalności mobilizacyjnej z operacyjną na wszystkich szczeblach dowodzenia;

- ▶ wprowadzenie środków motywujących obywateli, w tym żołnierzy rezerwy do świadczeń obronnych (mobilizacyjnych).

Do zasadniczych przedsięwzięć, które powinny być zrealizowane w ramach nowego systemu mobilizacji należy zaliczyć:

- przypisanie bezpośredniej odpowiedzialności za przygotowanie i przeprowadzenie mobilizacji sił zbrojnych I Zastępcy Szefa Sztabu Generalnego;
- wydanie rozporządzenia MON w sprawie kompetencji, zadań i odpowiedzialności organów (osób funkcyjnych) w dziedzinie przygotowań mobilizacyjnych sił zbrojnych;
- wydanie znowelizowanych aktów prawnych w dziedzinie mobilizacji;
- powołanie zarządu Mobilizacji Sztabu Generalnego WP;
- zorganizowanie „Centrum Szkolenia Kadr dla mobilizacyjnego rozwinięcia” z zadaniem profesjonalnego przygotowania kadr dla sił zbrojnych oraz administracji rządowej (samorządowej) np. na bazie AON;
- opracowanie nowych instrukcji mobilizacyjnych będących w pełni spójnymi z instrukcjami gotowości bojowej, przy założeniu pełnej standaryzacji wymogów NATO w zakresie osiągania pełnej gotowości do działań;
- opracowanie i wdrożenie środków motywujących świadczenia obronne obywateli (w tym żołnierzy rezerwy);
- opracowanie nowych zasad gromadzenia wyszkolonych rezerw osobowych na potrzeby mobilizacyjne i wojenne sił zbrojnych;
- doskonalenie etatów i tabel należności jednostek wojskowych z punktu widzenia gotowości mobilizacyjnej, a w tym gromadzenia wyszkolonych rezerw osobowych oraz standaryzacji i ujednoczenia materiałowych potrzeb mobilizacyjnych szczególnie w odniesieniu do środków transportowych;

- dążenie do tworzenia wyspecjalizowanych garnizonowych jednostek stanowiących bezpośrednio zaplecze logistyczne i organizacyjne na czas mobilizacji (np. GOM, baza materiałowa–techniczna itp.);
- opracowanie nowego planu mobilizacyjnego sił zbrojnych na miarę potrzeb XXI wieku.

3.3.5. Zarządzanie systemem mobilizacyjnym w czasie pokoju i kryzysu

W czasie pokoju zarządzanie tym systemem obejmuje:

- ▲ Planowanie, którego istotą jest zapewnienie warunków do sprawnego rozwinięcia części lub całości sił zbrojnych i osiągnięcie przez nich w ustalonych terminach gotowości do działań i obejmuje ono:
  - określenie kolejności rozwijania wojsk (jednostek wojskowych);
  - wyznaczenie terminów rozpoczęcia i zakończenia mobilizacji;
  - opracowanie zakresu i sposobów współdziałania jednostek wojskowych z organami administracji wojskowej i rządowej (samorządowej);
  - przedstawienie i uzgodnienie przedsięwzięć zabezpieczających proces mobilizacyjnego rozwijania.

Planowanie mobilizacyjne jest ściśle zsynchronizowane z planem operacyjnego użycia sił zbrojnych i stanowi jego integralną część. Zależy ono od zadań operacyjnych wojsk, struktury organizacyjno–etatowej czasu pokojowego, stopnia rozwinięcia sił zbrojnych, stanu przygotowania sił i zasobów materiałowych oraz infrastruktury obszaru kraju.

Po zaplanowaniu przedsięwzięć mobilizacyjnych następuje etap organizacji, kiedy należy im nadać wymiar materialny oraz funkcjonalny, z uwzględnieniem wszystkich aspektów czasowych i przestrzennych. Zabiegi orga-

nizacyjne mają na celu sprawdzenie poprawności i realności przyjętych założeń planistycznych, wypracowanych w sferze teorii i praktyki. Zakres planowania mobilizacji sił zbrojnych wynika ze wspomnianych już potrzeb operacyjnych, struktur organizacyjnych wojsk w czasie pokoju i założonych na okres wojny.

W wyniku planowania mobilizacyjnego określa się:

- wymogi i potrzeby operacyjne w zakresie rozwijania sił zbrojnych (warianty rozwinięcia, terminy, miejsca),
- główne elementy organizacyjne prowadzenia mobilizacji,
- skład sił zbrojnych na okres wojny,
- wielkości potrzeb mobilizacyjnych w zakresie żołnierzy rezerwy, środków transportowych, maszyn inżynieryjnych i zabezpieczenia materiałowo-technicznego,
- zestawy jednostek wojskowych i terminy mobilizacyjnego ich rozwinięcia,
- stan zasobów rezerw w gospodarce narodowej oraz sprzętu i materiałów niezbędnych do zabezpieczenia procesu mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych.

Planowanie mobilizacyjne powinno charakteryzować się maksymalnym dążeniem do spełniania potrzeb operacyjnych, w tym wielowariantowością rozwiązań w stosunku do prognozowanych zagrożeń militarnych obszaru kraju.

▲ Zarządzanie zasobami ludzkimi i materialnymi.

Jednym z istotnych celów funkcjonowania sił zbrojnych w czasie pokoju jest przygotowanie przez nich i dla nich zasobów osobowych – żołnierzy

rezerwy na potrzeby mobilizacyjne i ich uzupełnianie w okresie wojny w obliczu ponoszonych strat w toku prowadzonych działań bojowych.

Problem gromadzenia zasobów rezerw osobowych należy postrzegać w sensie ilościowym, jak i jakościowym. Czynnikiem ilościowym dotyczy niezbędnej liczby (kilkaset tysięcy) żołnierzy rezerwy na uzupełnienie sił zbrojnych w czasie mobilizacji i wojny. Natomiast czynnikiem jakościowym to określony stan specjalistycznego przygotowania żołnierzy rezerwy do pełnienia różnych funkcji w strukturach organizacyjnych sił zbrojnych na okres wojny. Dobre przygotowanie jakościowe żołnierzy rezerwy będzie decydowało o zdolności bojowej jednostki wojskowej i całych sił zbrojnych. Dotychczas, a być może w najbliższej przyszłości również, podstawowym źródłem gromadzenia zasobów osobowych będą żołnierze kontraktowi i ochotnicy.

Zarządzanie zasobami osobowymi na potrzeby mobilizacyjne sił zbrojnych obejmuje:

- nadawanie przydziałów mobilizacyjnych żołnierzom rezerwy,
- typowanie żołnierzy do mobilizacyjnego rzutu alarmowego oraz na załączki i świadczenia osobiste,
- cykliczne szkolenie żołnierzy rezerwy będących na przydziałach mobilizacyjnych w jednostkach wojskowych,
- przerzuty żołnierzy rezerwy na eksterytorialne uzupełnianie wojsk,
- dobór szkolenia i szkolenie stanu zmiennego pododdziałów zapasowych.

Natomiast zarządzanie zasobami materialnymi obejmuje:

- ustalenie potrzeb mobilizacyjnych dla sił zbrojnych w zakresie środków transportowych i maszyn inżynieryjnych,
- gromadzenie zapasów materiałowych.

▲ Szkolenie mobilizacyjne.

W działalności mobilizacyjnej istotną rolę odgrywa szkolenie mobilizacyjne, którego tematyka powinna wynikać z założeń operacyjnych. Funkcję szkoleniową w działalności mobilizacyjnej muszą realizować uczelnie wojskowe i ośrodki szkoleniowe, dające podstawy teoretyczne do działalności mobilizacyjnej w siłach zbrojnych. Natomiast dowództwa i sztaby operacyjne (taktyczne) powinny prowadzić szkolenie mobilizacyjne, dostosowane do praktycznej działalności mobilizacyjnej w zespołach dowódczo-sztabowych. Szkolenie mobilizacyjne w stosunku do poszczególnych osób funkcyjnych należy realizować w ramach szkolenia taktyczno-operacyjnego oraz w tzw. dni gotowości bojowej i mobilizacyjnej organizowane w jednostkach wojskowych.

Efektem szkolenia mobilizacyjnego ma być znajomość zasad funkcjonowania systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych oraz jego elementów składowych na kolejnych szczeblach dowodzenia, do pojedynczej jednostki wojskowej realizującej tego typu zadania.

Na weryfikację i zbadanie realności oraz skuteczności planowania mobilizacyjnego będą miały wpływ organizowane różnego rodzaju odprawy, narady, konferencje i sympozja, a także ćwiczenia mobilizacyjne, których celem powinno być sprawdzenie założeń teoretycznych w praktyce mobilizacyjnej z uwzględnieniem obiektywnie istniejących uwarunkowań.

▲ Kierowanie systemem mobilizacyjnym sił zbrojnych.

Kierowanie systemem mobilizacyjnym sił zbrojnych jest definiowane jako codzienna działalność dowództw i sztabów będących w dyspozycji do zamierzonego wykorzystania sił i środków w celu zorganizowanego przejścia wojsk ze struktur pokojowych na struktury wojenne i obejmuje:

- diagnozowanie możliwości mobilizacyjnych sił zbrojnych, wojsk, jednostek wojskowych,
- monitorowanie rozwoju zagrożeń i ich wpływu na proces mobilizacyjny,
- uaktualnienie, weryfikowanie planów mobilizacyjnych i osiąganie wyższych stanów gotowości bojowej,
- podejmowanie decyzji wykorzystania posiadanych sił i środków w procesie mobilizacyjnego rozwijania,
- nadzór służbowy i funkcjonalny przełożonych nad organizacją i przebiegiem mobilizacyjnego rozwijania wojsk,
- stwarzanie możliwości do likwidacji zakłóceń w procesie mobilizacyjnego rozwijania wojsk (jednostek wojskowych).

Filozofia proponowanych zmian w systemie mobilizacyjnym powinna polegać na zabezpieczeniu mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych stosownie do struktur wojennych w sposób najbardziej efektywny przy jednocześnie najmniejszym nakładzie finansowym i odpowiednio niedużym zaangażowaniu stałego stanu osobowego.

Zatem współczesny system mobilizacyjny sił zbrojnych powinien zapewnić:

- elastyczność rozwijania wojsk, rozumianą jako zdolność do sprawnego, pełnego i terminowego uzupełnienia jednostek wojskowych w każdym wariantcie i warunkach prowadzenia mobilizacji. W pojęciu tym zawiera się też potrzeba zagwarantowania możliwości przerwania mobilizacji, w dowolnym momencie jej trwania i powrotu do sytuacji wyjściowej,

- niezawodność mobilizacyjnego rozwijania wojsk, rozumiana jako zdolność do pełnego i terminowego uzupełnienia jednostek wojskowych w warunkach wystąpienia różnego rodzaju zakłóceń,
- synchronizację mobilizacyjnego rozwijania wojsk z osiągnięciem przez nie gotowości do działań oraz przegrupowaniem do rejonów wyjściowych (ześrodkowania),
- właściwą (operacyjnie uzasadnioną) geografie zadań mobilizacyjnych na obszarze kraju,
- mobilizacyjne rozwijanie jednostek wojskowych w określonych terminach i miejscach,
- możliwość przeniesienia mobilizacji jednostek wojskowych do dodatkowo wyznaczonych zapasowych rejonów mobilizacji,
- dopełnienie jednostek wojskowych w miejscach czasowego pobytu (np. poligony i place ćwiczeń).

Sprawne i niezawodne funkcjonowanie systemu mobilizacyjnego Sił Zbrojnych RP wymaga aktywnego udziału nie tylko ze strony sił zbrojnych, lecz przede wszystkim całej gospodarki narodowej, organów administracji publicznej (rządowej i samorządowej) oraz podmiotów gospodarczych i społeczeństwa.

Wszystko to sprawia, iż mobilizacja ma wszystkie cechy systemu narodowego. Przedsięwzięcia, które zapewniają sprawne rozwijanie sił zbrojnych w ramach dokonywania zmian w systemie mobilizacyjnym to:

- bieżąca ocena efektywności funkcjonowania WKU w celu określenia ich właściwości miejscowych, stosownie do radykalnie zmienionych zadań, a także korekt w podziale administracyjnym państwa,
- dokonana zamiana na czas „P” części stanowisk wojskowych w terenowych organach administracji wojskowej (TOAW) na stanowiska pracowników wojska,

- dostosowanie rozwiązań organizacyjno-etatowych do możliwości państwa w zakresie uzupełnienia potrzeb mobilizacyjnych środkami transportowymi, szczególnie samochodami ciężarowo-terenowymi,
- przeszkalanie studentów i absolwentów wyższych uczelni cywilnych w ramach przysposobienia obronnego,
- zapewnienie możliwości przeszkalania żołnierzy rezerwy w ramach ćwiczeń wojskowych w ilości około 2 tys. średniorocznie, a docelowo do poziomu około 4,5 tys. średniorocznie,
- sformowanie w strukturach organizacyjnych korpusów, dywizji i brygad Wojsk Lądowych organicznych jednostek systemu uzupełniania wojsk w czasie wojny oraz przeformowanie tych jednostek w MW i SP,
- dostosowanie systemu szkolenia rezerw osobowych do wymogów wynikających z podziału jednostek wojskowych na kategorie gotowości do działań,
- dostosowanie struktury i zasad funkcjonowania Biura Strat Bezpowrotnych WP (BSP WP) do zmian w zasadach prowadzenia ewidencji osób biorących udział w konflikcie zbrojnym oraz ewidencji strat bezpowrotnych i warunkowych.

W wyniku przeprowadzonych zmian organizacyjnych w systemie mobilizacyjnym powinny być osiągnięte między innymi następujące rezultaty:

- wykreowanie w Siłach Zbrojnych RP jednolitego, przejrzystego i funkcjonalnego systemu mobilizacyjnego,
- stworzenie podstaw prawnych do realizacji zadań mobilizacyjnego uzupełnienia jednostek wojskowych stanem osobowym oraz środkami transportowymi i maszynami w ramach przedsięwzięć reagowania kryzysowego w systemie NATO.

Koncepcja zarządzania systemem mobilizacyjnym określa spójne kierunki funkcjonowania mobilizacji sił zbrojnych. Zmiany w liczebności wojsk, w wyposażeniu oraz planie ich użycia będą powodowały występowanie nowych problemów, które muszą być uwzględniane w założeniach koncepcyjnych.

Wszystkim nam wiadomo, iż ciągle stajemy przed nowymi wyzwaniem, które stwarzają nam szansę do rozwoju, ale też mogą powodować zagrożenia. Aktualne wyzwania, które przejawiają się w tym zakresie to:

- osiągnięcie tożsamości stopnia wojskowego ze stopniem etatowym oraz wprowadzenie szeroko pojętej kadencyjności na stanowiskach służbowych w siłach zbrojnych,
- stopniowe wprowadzanie 9-miesięcznej zasadniczej służby wojskowej,
- pojawienie się specjalisty wojskowego tzw. szeregowego zawodowego,
- przygotowanie koncepcji ochotniczej (kontraktowej) służby żołnierzy rezerwy,
- objęcie studentów – ochotników powszechnym obowiązkiem przysposobienia obronnego w czasie trwania studiów i uregulowanie w ten sposób konstytucyjnego obowiązku odbycia służby wojskowej,
- inne zasady przeszkalania żołnierzy rezerwy będących na przydziałach mobilizacyjnych w jednostkach o różnych kategoriach gotowości do działań,
- kontynuowanie informatyzacji terenowych organów administracji wojskowej,
- rozpatrzenie możliwości generacji sił i środków wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych na czas wojny.

Być może najbliższy okres czas, który będzie się charakteryzował ważnymi wydarzeniami (wstąpienie Polski do Unii Europejskiej, 5-lecie funkcjonowania naszych Sił Zbrojnych w Sojuszu NATO) odsłoni nowe wyzwania i szanse dla sił zbrojnych, a w tym do koncepcji zarządzania systemem mobilizacyjnym.

3.4. Wnioski

1. Koncepcja zarządzania systemem mobilizacyjnym sił zbrojnych powinna ujmować zasadnicze problemy wpływające na zorganizowane podejście do rozpatrywanych zagadnień.
2. Budując koncepcję zarządzania systemem mobilizacyjnym należy wyjść od mogących zaistnieć zagrożeń kryzysowych i wojennych, które niejako wskażą dalszy kierunek postępowania np. priorytety organizacyjne sił zbrojnych, czy limity poborowych potrzebne na przyszłe gromadzenie zasobów rezerw osobowych.
3. Niebagatelną rolę odgrywa penetracja otoczenia przy tworzeniu koncepcji zarządzania systemem mobilizacyjnym sił zbrojnych.
4. W koncepcji zarządzania systemem mobilizacyjnym sił zbrojnych musi być zbadany i opisany proces zarządzania tym systemem w trzech stanach bezpieczeństwa państwa: pokoju, kryzysu i wojny.

ZAKOŃCZENIE

Temat badawczy pt. „Zarządzanie systemem mobilizacyjnym Sił Zbrojnych RP” rozłożony został na cykl dwuletnich dociekań wraz ze zorganizowanym sympozjum na powyższy problem dla potwierdzenia wysuniętych hipotez.

Pierwszy etap badań miał na celu wygenerowanie, zbadanie i opisanie elementów składowych oraz czynników otoczenia systemu mobilizacyjnego w myśl obowiązujących zasad zawartych w teorii zarządzania.

Badania właściwe obejmowały elementy systemu mobilizacyjnego, które stanowiły jego podstawę, a jednocześnie spełniały kryteria zasobów rozumianych jako potrzeby stanu osobowego i środków rzeczowych.

Z oceny merytorycznej opracowania wynika, że poddane zostały analizie istotne dla systemu wyznaczniki tworzące teorię mobilizacji (jak pojęcie systemu, jego elementy, zasoby, składniki i podstawowe elementy zarządzania systemem mobilizacyjnym). Następnie wygenerowane i opisane zostały czynniki otoczenia zewnętrznego i wewnętrznego systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych.

W końcowym rozdziale przeprowadzona została diagnoza funkcjonowania istniejącego systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych. W wyniku tej diagnozy wypracowane zostały wyzwania, szanse i zagrożenia dla tego systemu. Rozdział ten wieńczy dwa elementy zarządzania systemami tj. wizja i misja, które dla systemu mobilizacyjnego są bardzo istotne, ponieważ wskazują kierunki jego dalszego rozwoju.

W drugim etapie badań zespół autorski skupił swoją uwagę na nowych elementach dotyczących budowanych sił zbrojnych, takich jak: liczebność na czas pokoju, uzawodowienie, nowe zadania zawarte w strategiach (bezpieczeństwa narodowego i wojskowej) oraz na zarysowanych nowych misjach sił zbrojnych działających w ramach Sojuszu NATO.

Zasadniczym jednak problemem do rozwiązania była koncepcja zarządzania systemem mobilizacyjnym sił zbrojnych. Udało się zastosować podejście pragmatyczne do wypracowania kryteriów i założeń owej koncepcji.

Z wszelkich, prowadzonych analiz wynika, iż system mobilizacyjny jest organizmem żywym, którego istotę stanowi wielokrotne powiększenie sił zbrojnych na czas wojny. Inaczej rozumując jest to domena czynnika ilościowego, która zawiera się w przedmiocie badań, lecz współcześnie na pierwszy plan jawi się czynnik jakości dla sił zbrojnych. Zatem nie chodzi już o rozwijanie masowych armii, które nie będą mogły wykonać współcześnie stawianych przed nimi zadań, lecz musi wkroczyć profesjonalizm, poczynając od najniższego szczebla dowodzenia (drużyny, zespołu, czy modułu).

Zatem jawią się nowe elementy systemowe, które w najbliższej przyszłości należy zbadać i wprowadzić do koncepcji zarządzania systemem mobilizacyjnym Sił Zbrojnych RP.

Koźmiński A. K., Piórowski W., Zarządzanie, teoria i praktyka, Wiedza Powszechna, Warszawa 1983.

Koźmiński A. K., Piórowski W., Zarządzanie, teoria i praktyka, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.

Koźmiński A. K., Piórowski W., Zarządzanie, Teoria i praktyka, PWN.

Krzyżtofek K., Wyzwania cywilizacyjne XXI wieku a zewnętrzna funkcja państwa polskiego, Warszawa 1994.

Kuźma T., Aspekty organizacyjne i prawne realizacji zadań gospodarczo-obrotowych przez TOARz, S i podmioty gospodarcze, AON, Warszawa 2001.

Lambert T., w przekładzie Luczkiewicz G., Problemy zarządzania -- 50 praktycznych modeli zarządzania, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2000.

Pelka B., Zarządzanie przedsiębiorstwami i menedżeryzacja, wyd. Organaz, Warszawa 1996.

Pierścionek Z., Strategie rozwoju firmy, PAN, Warszawa 1997.

Pocztowski A., Zarządzanie zasobami ludzkimi, Antykwa, Kraków 1998.

Raport o stanie planowanych i zrealizowanych woieleń poborowych do ZSW w 2002 r. SOWP (GZZO), Warszawa 2002.

Regulamin działań wojsk lądowych, AON, Warszawa 1998.

BIBLIOGRAFIA

- Chauvet A., przekład Egeman M., Metody zarządzania, Poltext, Warszawa 1997.
- Czerska M., Organizacja przedsiębiorstw, Wyd. Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1996.
- Daniluk M., Gospodarka pokojowa a wojna, MON, Warszawa 1984.
- Daniluk M., Wojsko w gospodarce rynkowej, Bellona, Warszawa 1994.
- Donnelly CH. N, Nowy kształt europejskich sił zbrojnych u progu XXI wieku, Nowa Technika Wojskowa, nr 1/2003.
- Griffin R., przekład Rusiński M., Podstawy zarządzania organizacjami, PWN, Warszawa 2000.
- Instrukcja Mobilizacyjna SZ RP, Sztab Gen. WP, Warszawa 1999.
- Kieżun W., Sprawne zarządzanie organizacją, SGH, Warszawa 1997.
- Kisielnicki J., Zarządzanie organizacją, Wyższa Szkoła Handlu i Prawa, Warszawa 1999.
- Kopaliński W., Słownik Wyrazów Obcych i Zwrotów Obcojęzycznych, Wiedza Powszechna, Warszawa 1983.
- Koźmiński A. K., Piotrowski W., Zarządzanie, teoria i praktyka, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- Koźmiński A. K., Piotrowski W., Zarządzanie. Teoria i praktyka, PWN.
- Krzysztofek K., Wyzwania cywilizacyjne XXI wieku a zewnętrzna funkcja państwa polskiego, Warszawa 1994.
- Kuźma T. Aspekty organizacyjne i prawne realizacji zadań gospodarczo-obronnych przez TOARz, S i podmioty gospodarcze, AON, Warszawa 2001.
- Lambert T., w przekładzie Łuczkiwicz G., Problemy zarządzania – 50 praktycznych modeli zarządzania, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2000.
- Pełka B., Zarządzanie przedsiębiorstwami i menedżeryzm, wyd. Orgmasz, Warszawa 1996.
- Pierścionek Z., Strategie rozwoju firmy, PAN, Warszawa 1997.
- Pocztowski A., Zarządzanie zasobami ludzkimi, Antykwa, Kraków 1998.
- Raport o stanie planowanych i zrealizowanych wcieleń poborowych do ZSW w 2002 r. SGWP (GZZO), Warszawa 2002.
- Regulamin działań wojsk lądowych, AON, Warszawa 1998.

- Sienkiewicz P., Podstawy teorii systemów, AON, Warszawa 1993.
- Słownik Wyrazów Obcych, pod red. I. Kamiński-Szałaj, Wydawnictwa Europa, Warszawa 2001.
- Studium gromadzenia rezerw młodszych specjalistów na potrzeby Sił Zbrojnych RP w latach 2005–2010, Generalny Zarząd Zasobów osobowych P-1, 2003.
- Ustawa o powszechnym obowiązku obrony RP (DzU nr 210 poz. 2036 z 29.11.2003).
- Ustawa o organizowaniu zadań na rzecz obronności państwa z dnia 28.08.2002 r. (DzU nr 112, poz. 1320).
- Wojnarowski J., Mobilizacja Sił Zbrojnych RP, Bellona, Warszawa 2000.
- Wojnarowski J., Perspektywiczny model systemu militarnej obrony RP pk. „Kierunki”, AON, 1994.
- Wojnarowski J., Siły Zbrojne – zasadnicze ogniwo utrzymania gotowości obronnej państwa „GOP-2002”, AON, Warszawa 2002.
- Wojnarowski J., Sposoby mobilizacji Sił Zbrojnych RP „SMOB-2002”, AON, Warszawa 2002.
- Wojnarowski J., Założenia systemu mobilizacyjnego SZ RP, AON, Warszawa 1993.
- Wróblewski R., Elementy metodologii badań w strategii wojskowej, AON, Warszawa 1993.
- Wróblewski R., Elementy teoretyczne planowania strategicznego obrony narodowej, AON, Warszawa 1992.

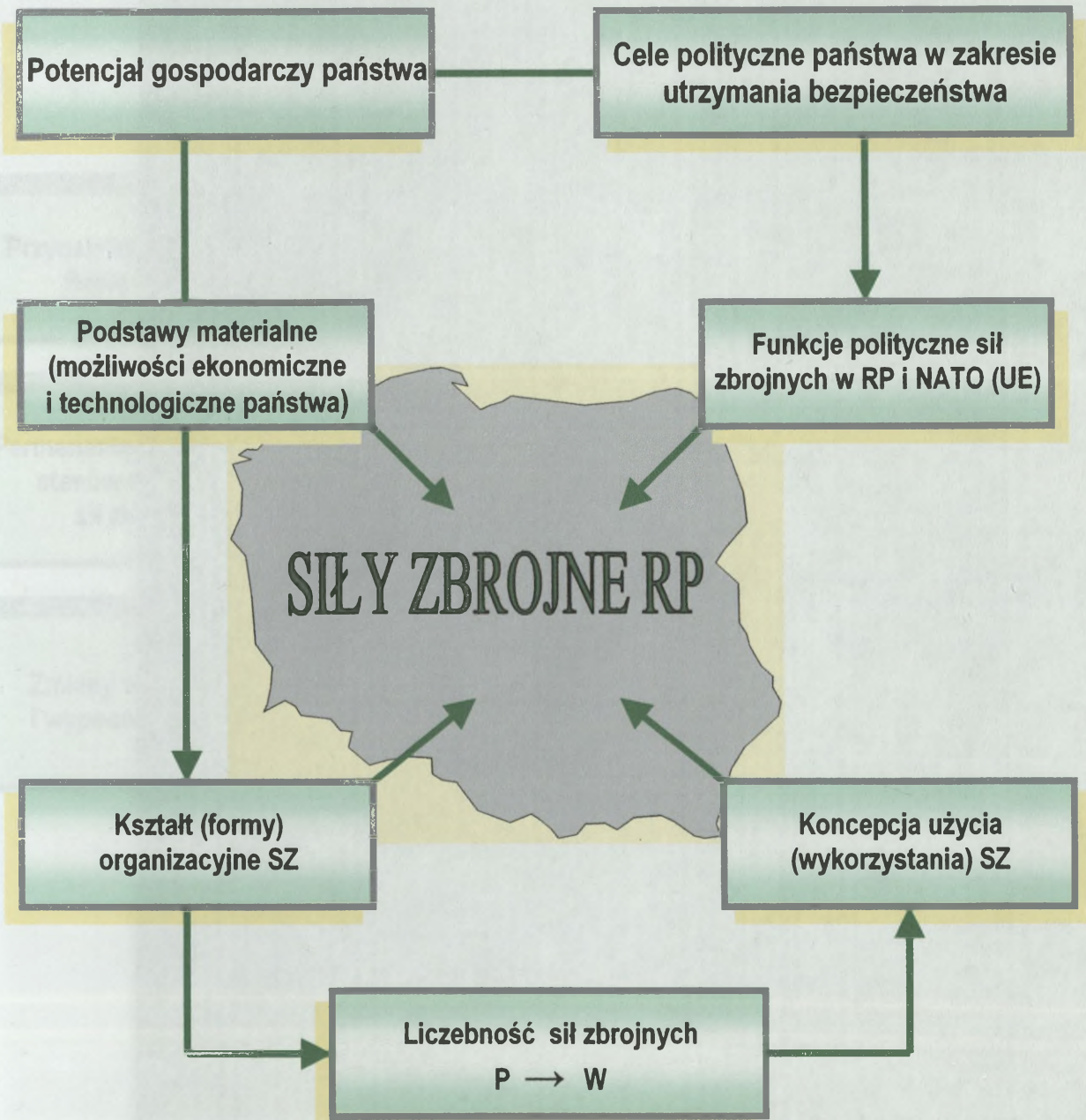
CZYNNIKI WPLYWAJĄCE NA ROZWOJ SIŁ ZBROJNYCH

ZAŁĄCZNIKI

źródło: opracowanie własne Jan Wojnarowski

CZYNNIKI WPLÝWAJĄCE NA ROZWÓJ SIŁ ZBROJNYCH

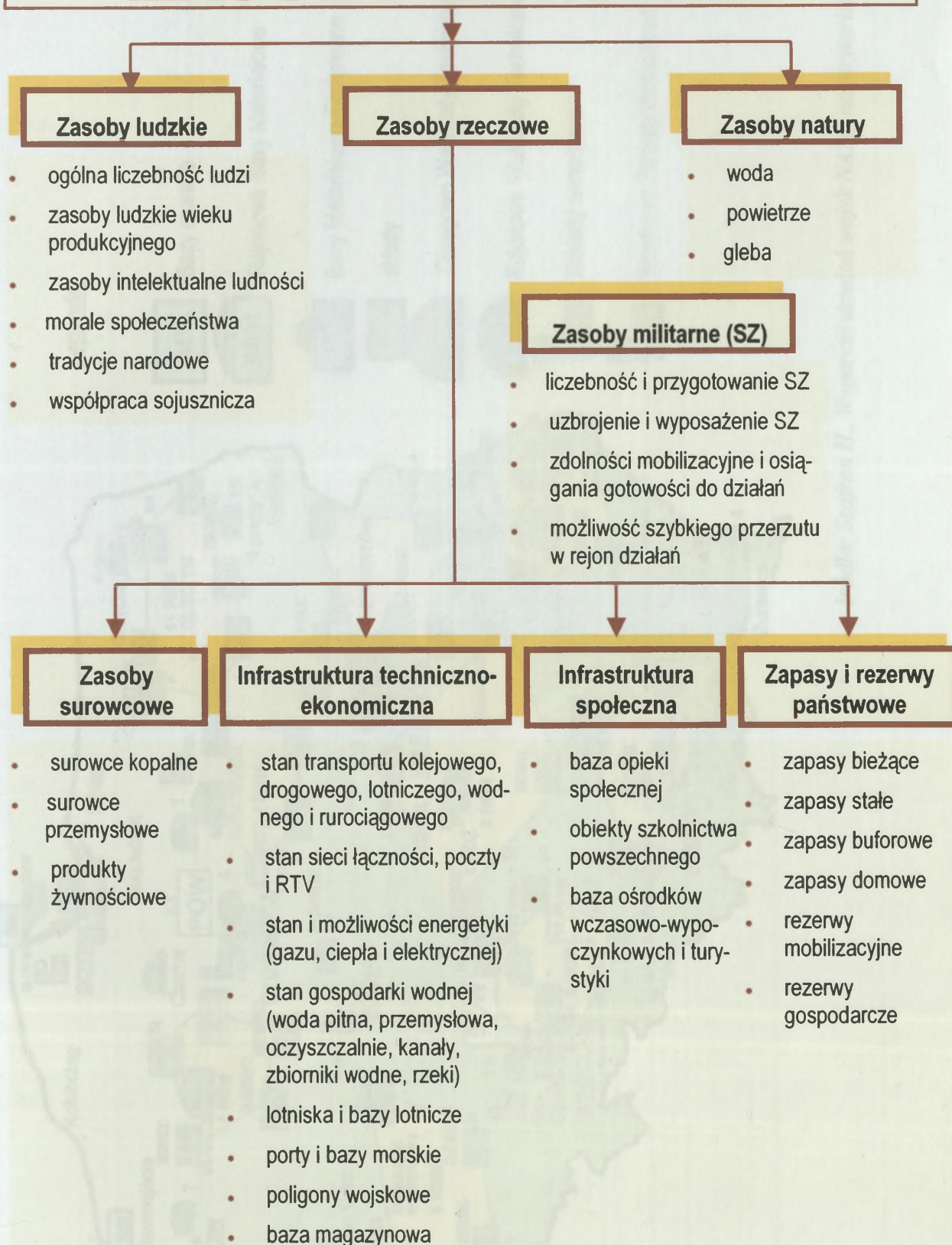

źródło: opracowanie własne Jan Wojnarowski

CZYNNIKI WPŁYWAJĄCE NA ZMIANY ZADAŃ SIŁ ZBROJNYCH RP

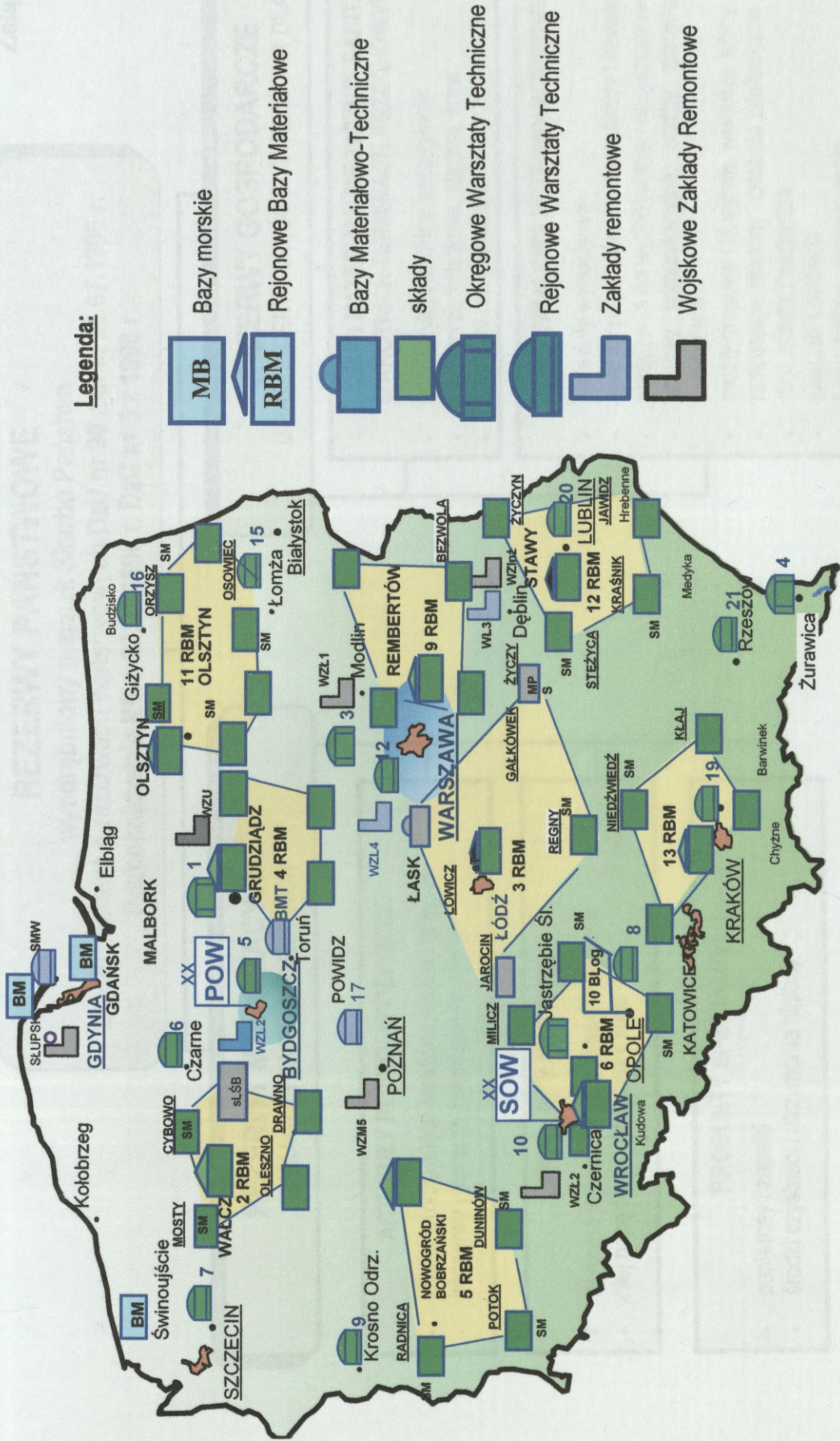

SKŁADNIKI ZASOBÓW OBRONNYCH

ZASOBY OBRONNE

źródło: opracowanie własne Jan Wojnarowski

GŁÓWNE ELEMENTY STACJONARNEJ INFRASTRUKTURY LOGISTYCZNEJ

źródło: Szafran H., Wsparcie działań wojsk NATO na terytorium Polski

REZERWY PAŃSTWOWE

wyodrębniony majątek Skarbu Państwa

źródło: Ustawa o rezerwach państwowych DzU nr 90 z dnia 26.07.1996 r.
Rozporządzenie RM z 26.01.1998 r. DzU nr 5 z 1998 r.

**REZERWY MOBILIZACYJNE
W MAGAZYNACH – AGENCJACH**
ARTYKUŁY ROLNO-SPOŻYWCZE:

- zboża, groch, mięso mrożone, cukier, spirytus
- konserwy, tłuszcze zwierzęce i roślinne

PRODUKTY NAFTOWE:

- benzyna lotnicza, benzyna samochodowa
- olej napędowy, olej i smary stałe

PRODUKTY SPECJALNE:

- papierosy i zapalki
- środki czystości i utrzymania higieny

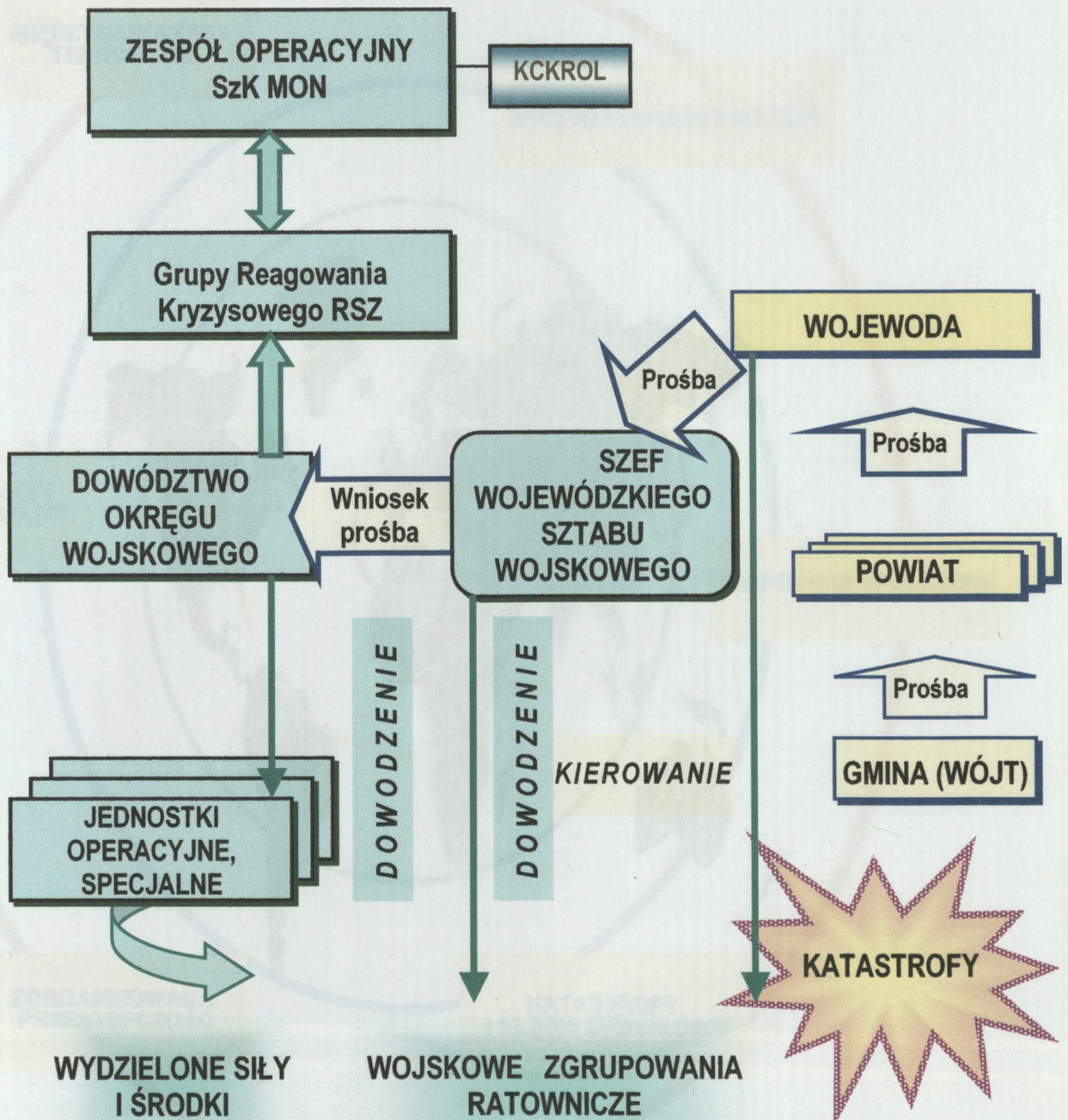
**REZERWY GOSPODARCZE
U PRODUCENTA CZĘŚĆ ZASTRZEŻONA DLA SZ**
**LEKI I MATERIAŁY MEDYCZNO-SANITARNE
O KRÓTKICH TERMINACH PRZECHOWYWANIA:**

- antybiotyki, surowica, szczepionki
- środki przeciwbólowe, plazma, krew
- materiały rentgenowskie

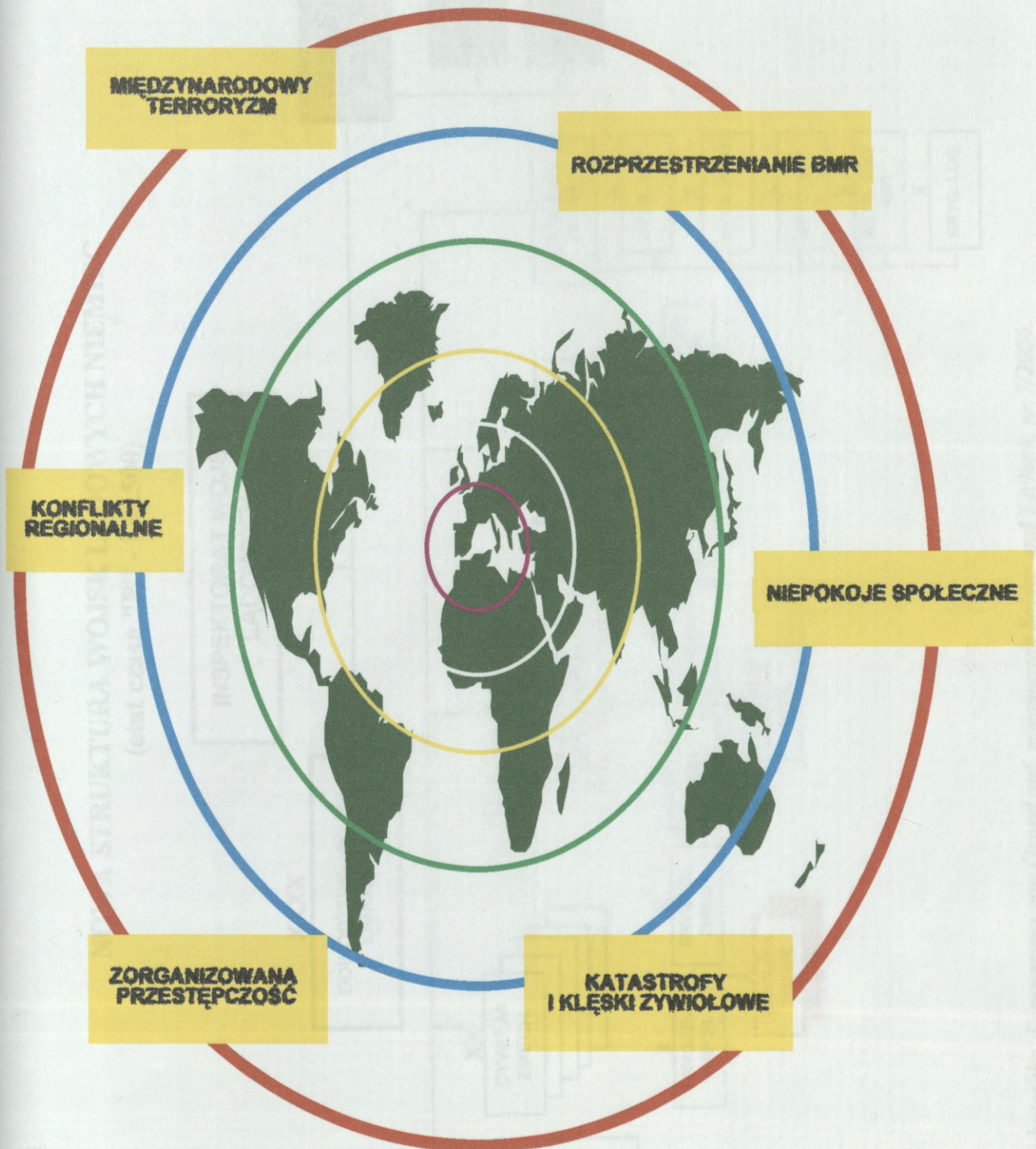
MATERIALOWE REZERWY W PRZEMYSŁE:

- materiały wybuchowe
- aparaty prądotwórcze, akumulatory i baterie
- urządzenia do wydobywania i oczyszczania wody pitnej
- rezerwy komunikacyjne, służby zdrowia, górnictwa i energetyki
- mosty drogowe i kolejowe, wiadukty, szyny
- radiostacje, telefony i centrale telefoniczne
- rury, blachy i narzędzia
- kauczuk i bawełna
- farby, lakiery, cement, cegła
- włókna i tworzywa sztuczne

PODSTAWOWA PROCEDURA DZIAŁANIA ORGANÓW ADMINISTRACJI W CZASIE KRYZYSU

źródło: opracowanie własne Jan Wojnarowski

ZAGROŻENIA DLA SYSTEMU BEZPIECZEŃSTWA POLSKI

TABELA SIŁ NATO 2004 DLA RP
(elementy wydzielane w latach 2005 - 2010)

WOJSKA LADOWE

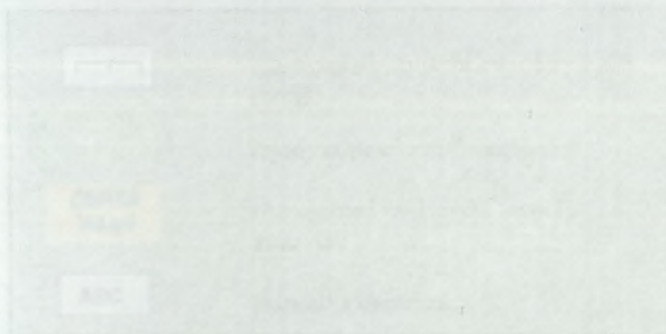
- 19 jednostek i elementów szczebla teatru działań / korpusu
- dowództwo korpusu wielonarodowego w KRAKOWIE z jednostkami wsparcia bojowego i zabezpieczenia (decyzja zostanie podjęta w czerwcu)
- wkład do dowództwa WKP-W w SZCZECINIE z częścią jednostek wsparcia bojowego i zabezpieczenia
- dwa dowództwa dywizji ciężkich z jednostkami wsparcia bojowego i zabezpieczenia
- pięć brygad bojowych

WOJSKA LOTNICZE I OBRONY POWIETRZNEJ

- 22 samoloty F-16 z trzech eskadr lotnictwa taktycznego
- 2 samoloty MiG-29/F-16
- 2 samoloty transportowe CASA C-295 z eskadry lotnictwa transportowego do zabezpieczenia działań sił operacji specjalnych
- 4 pododdziały wsparcia lotnictwa
- drużyna przenośnych zestawów rakietowych

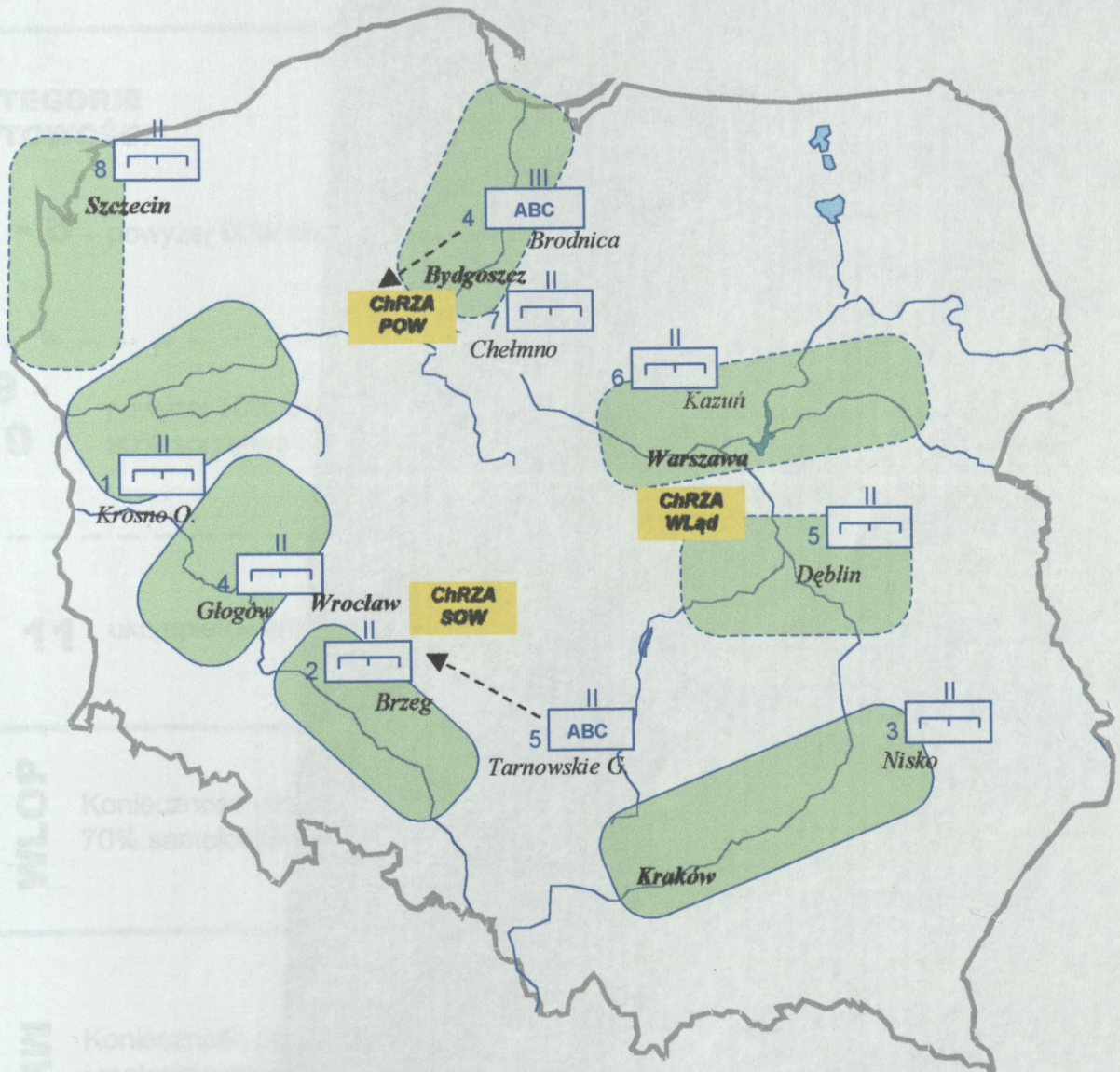
MARYNARKA WOJENNA

- 7 jednostek pływających
- grupa działań specjalnych
- sekcja medycyny podwodnej

Źródło: opracowanie własne na podstawie koncepcji SO WP

Siły i środki ratownictwa inżynierskiego oraz przeznaczone do likwidacji skutków awarii technicznych z TSP i wypadków radiacyjnych Wojsk Lądowych.

	- batalion ratownictwa inżynierskiego (brinż)
	- rejony odpowiedzialności brinż
	- chemiczne i radiacyjne zespoły awaryjne
	- jednostka chemiczna

Źródło: opracowanie własne na podstawie koncepcji SG WP

NOWE KRYTERIA UKOMPLETOWANIA JEDNOSTEK WOJSKOWYCH NATO

KATEGORIE GOTOWOŚCI

1 - 8 powyżej 90% ukończenia stanem osobowym, sprzętem i zapasami

9 - 10 powyżej 70% ukończenia stanem osobowym,
90% sprzętem i zapasami

11 ukończenie stanem osobowym i sprzętem wg ustaleń narodowych

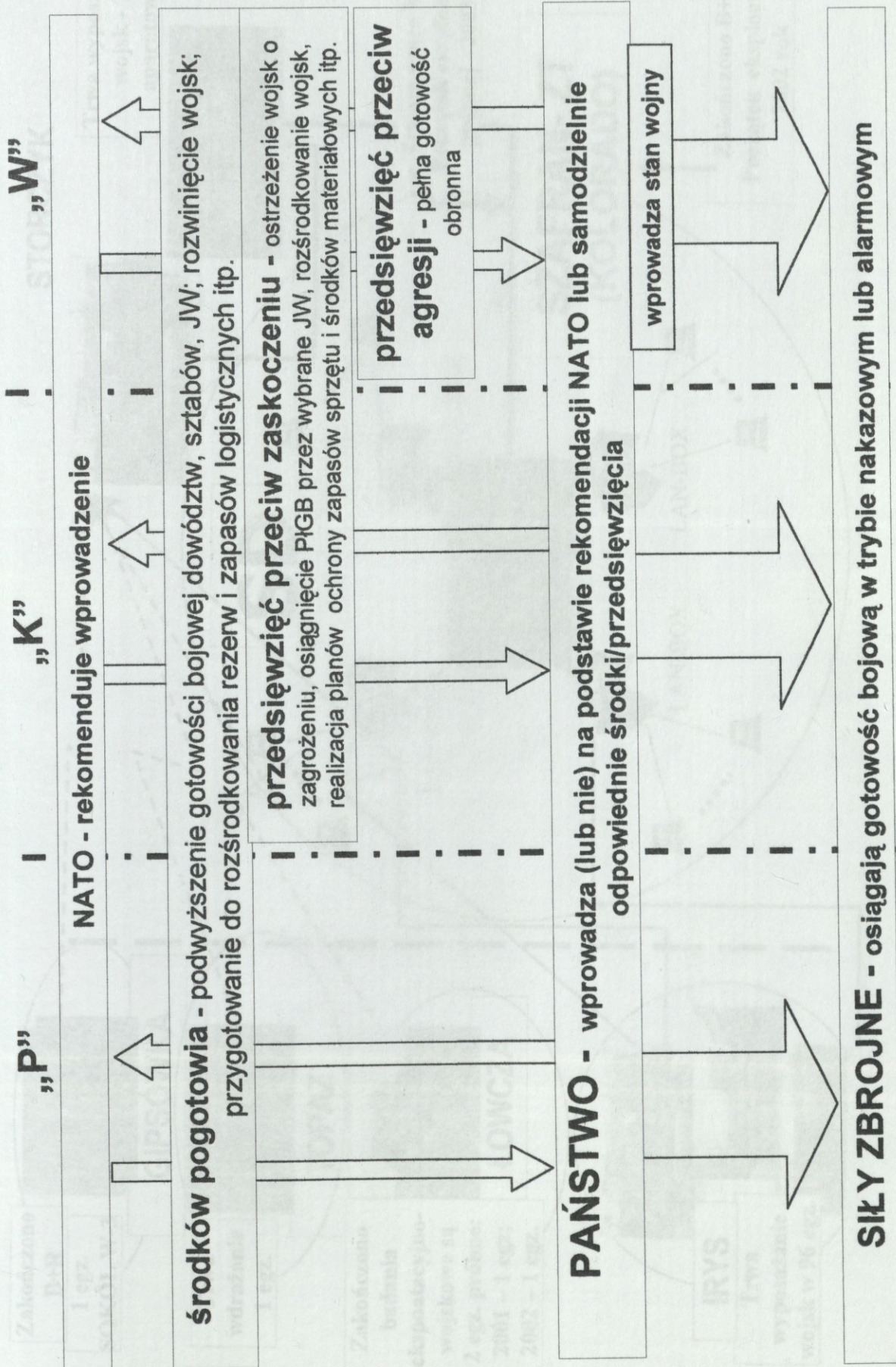
WŁOP

Konieczność utrzymania w gotowości w jednostkach co najmniej
70% samolotów zadeklarowanych do NATO

MW

Konieczność posiadania wymaganych zapasów środków bojowych
i materiałowych na pokładzie okrętów lub w odpowiednim miejscu składowania

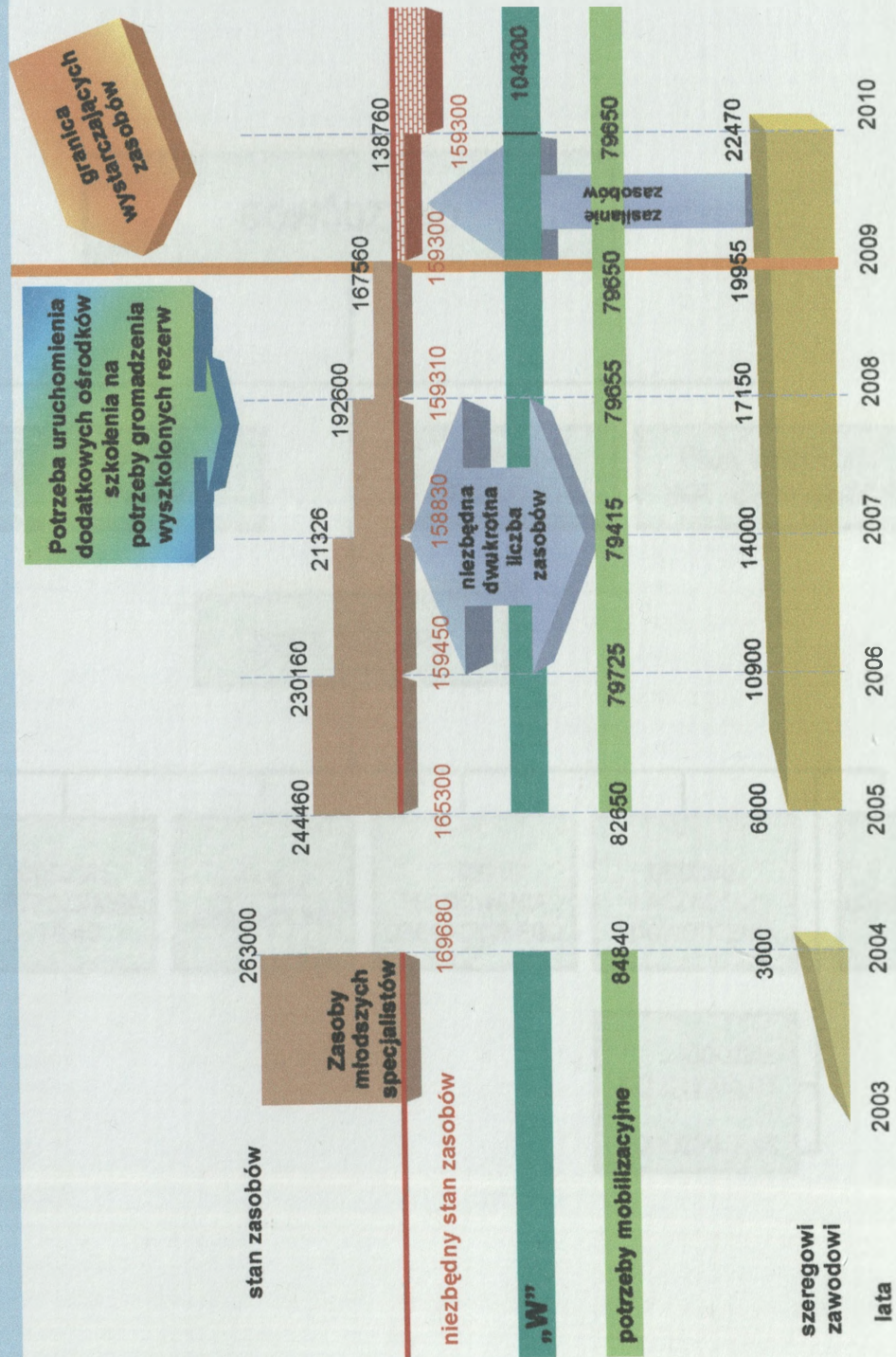
SYSTEM POGOTOWIA NATO

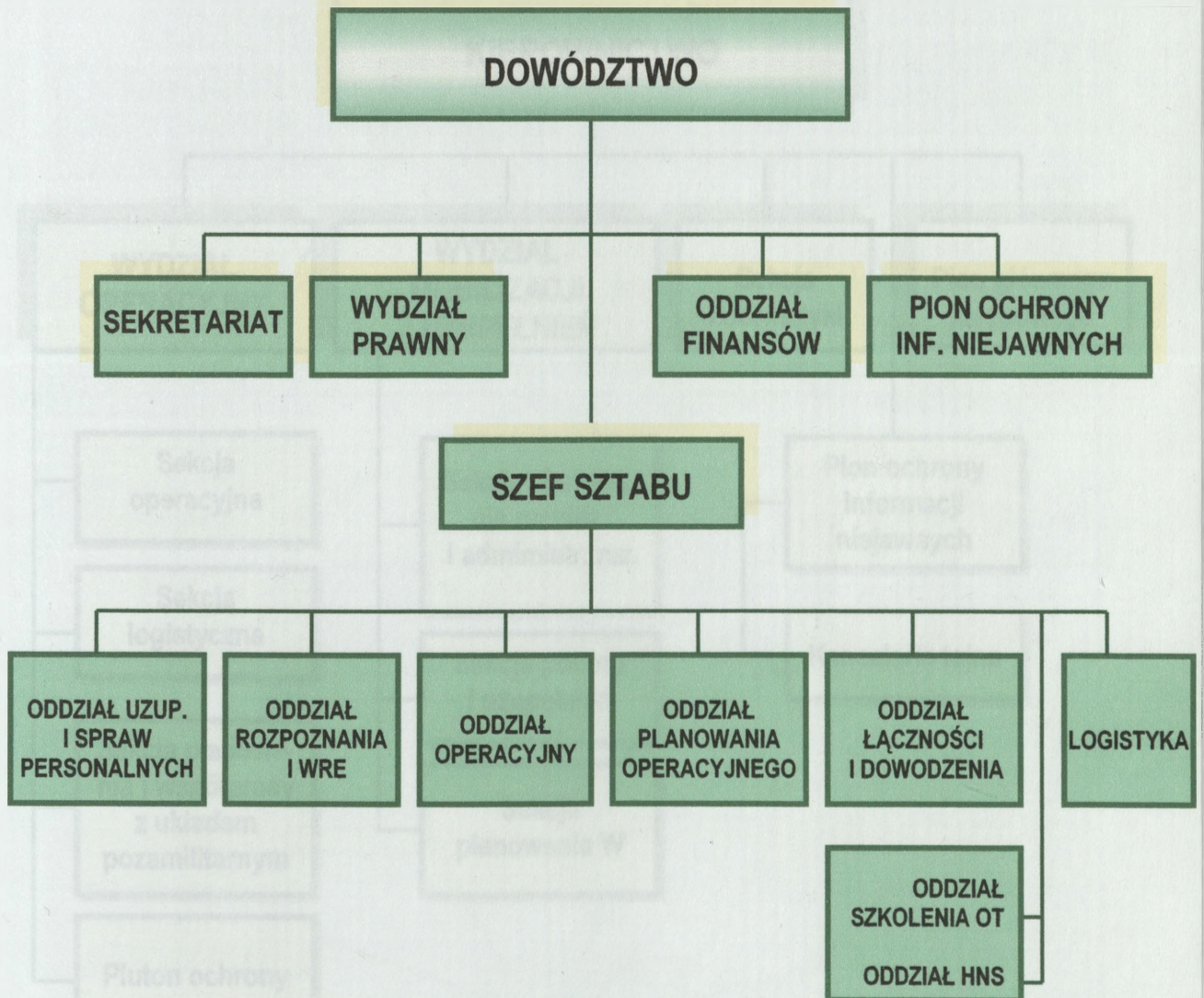

PROGNOZA KSZTAŁTOWANIA SIĘ POTRZEB MŁODSZYCH SPECJALISTÓW I OPERATORÓW W LATACH 2003-2004

PROGNOZA KSZTAŁTOWANIA SIĘ POTRZEB MŁODSZYCH SPECJALISTÓW I OPERATORÓW W LATACH 2003-2004 I 2005-2010

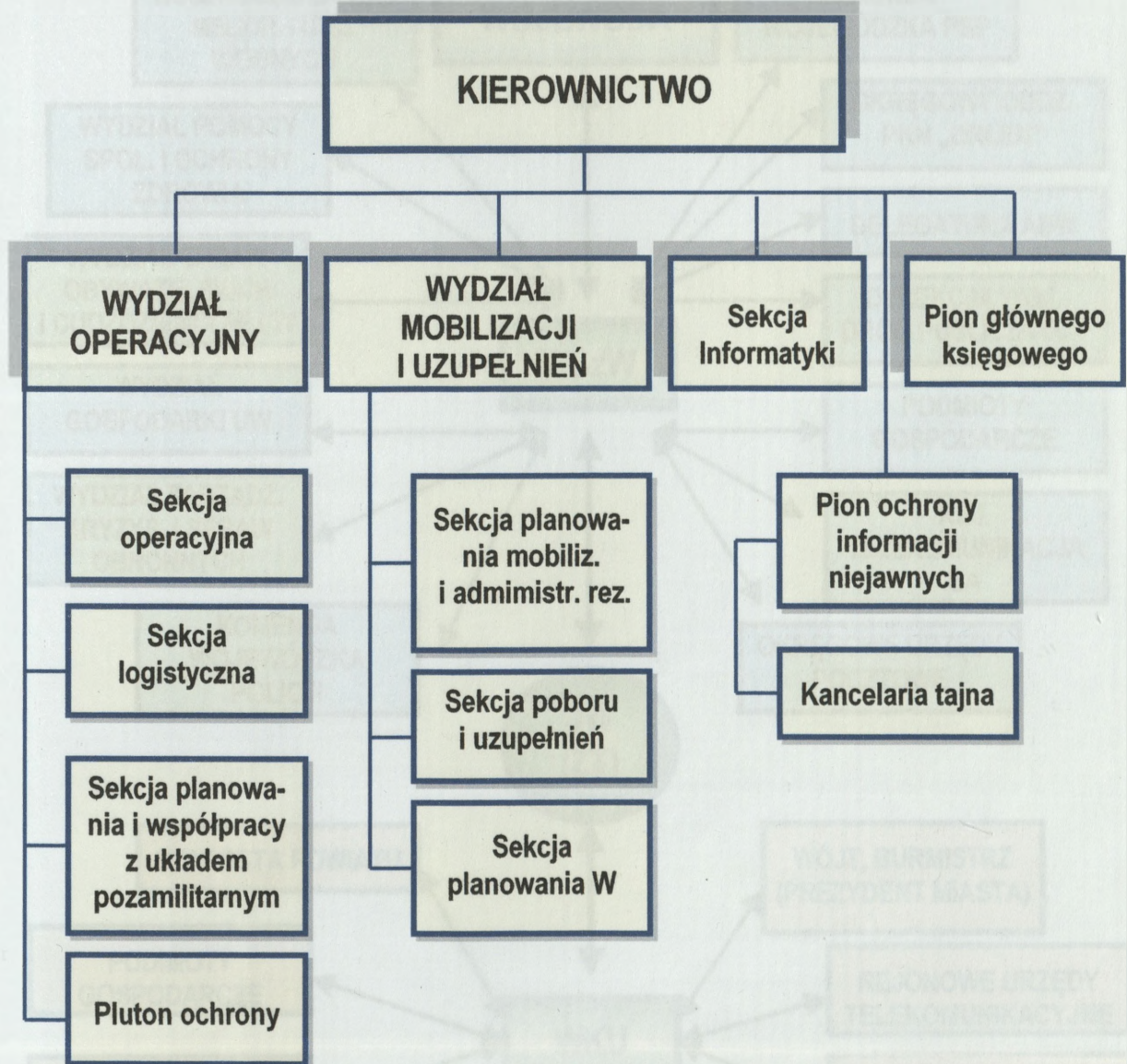

ORGANIZACJA OKRĘGU WOJSKOWEGO (dowództwo i sztab)

źródło: opracowanie własne Jan Wojnarowski

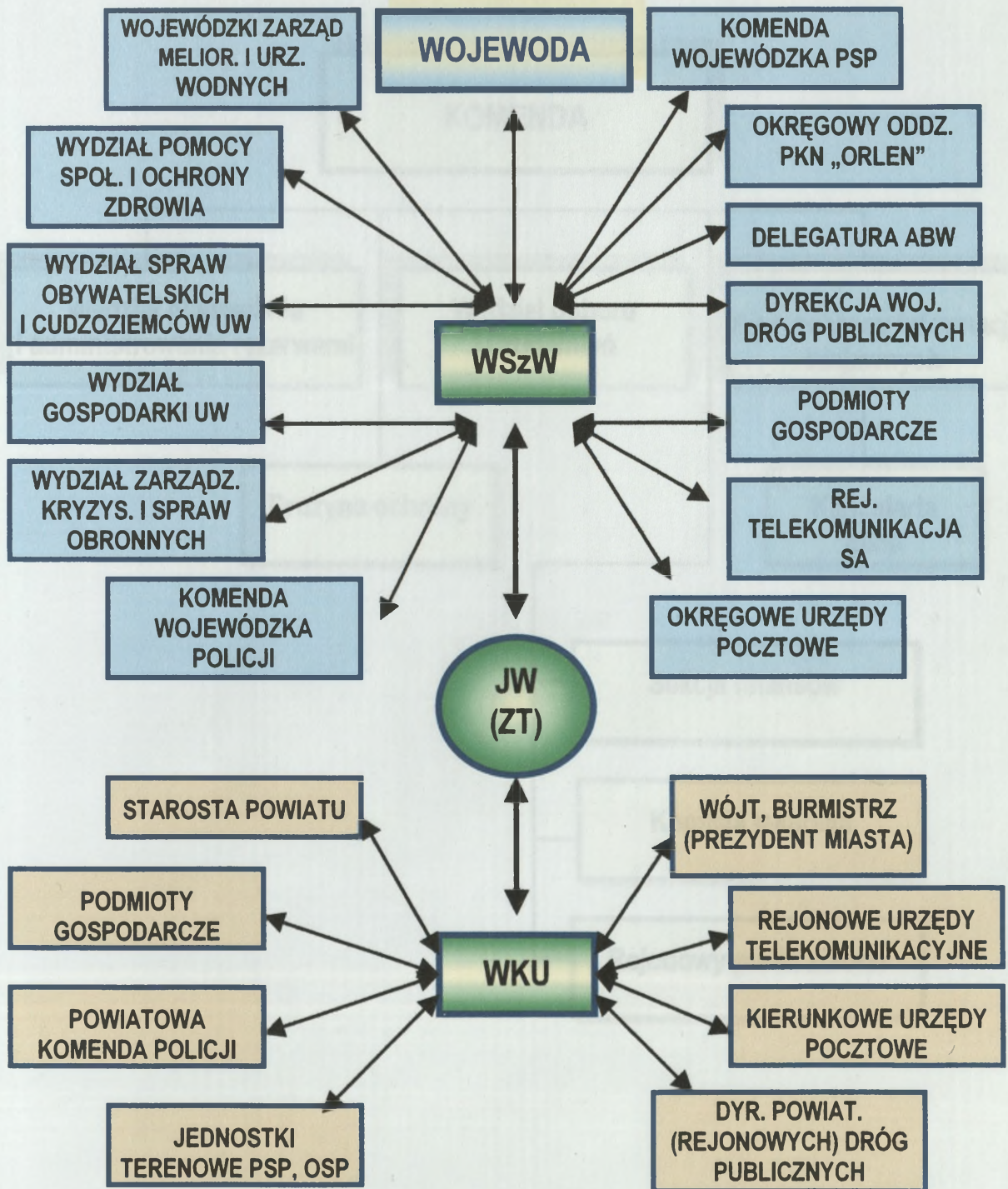
ZAKRES WSPÓŁPRACY ORGANÓW WOJSKOWYCH Z ADMINISTRACJĄ
PUBLICZNĄ, STRUKTURA ORGANIZACYJNA WSzW
GOSPODARCZYMI

źródło: opracowanie K. Dorosz

źródło: opracowanie K. Dorosz

ZAKRES WSPÓŁPRACY ORGANÓW WOJSKOWYCH Z ADMINISTRACJĄ PUBLICZNĄ, ZESPOŁONĄ I NIEZESPOŁONĄ ORAZ Z PODMIOTAMI GOSPODARCZYMI

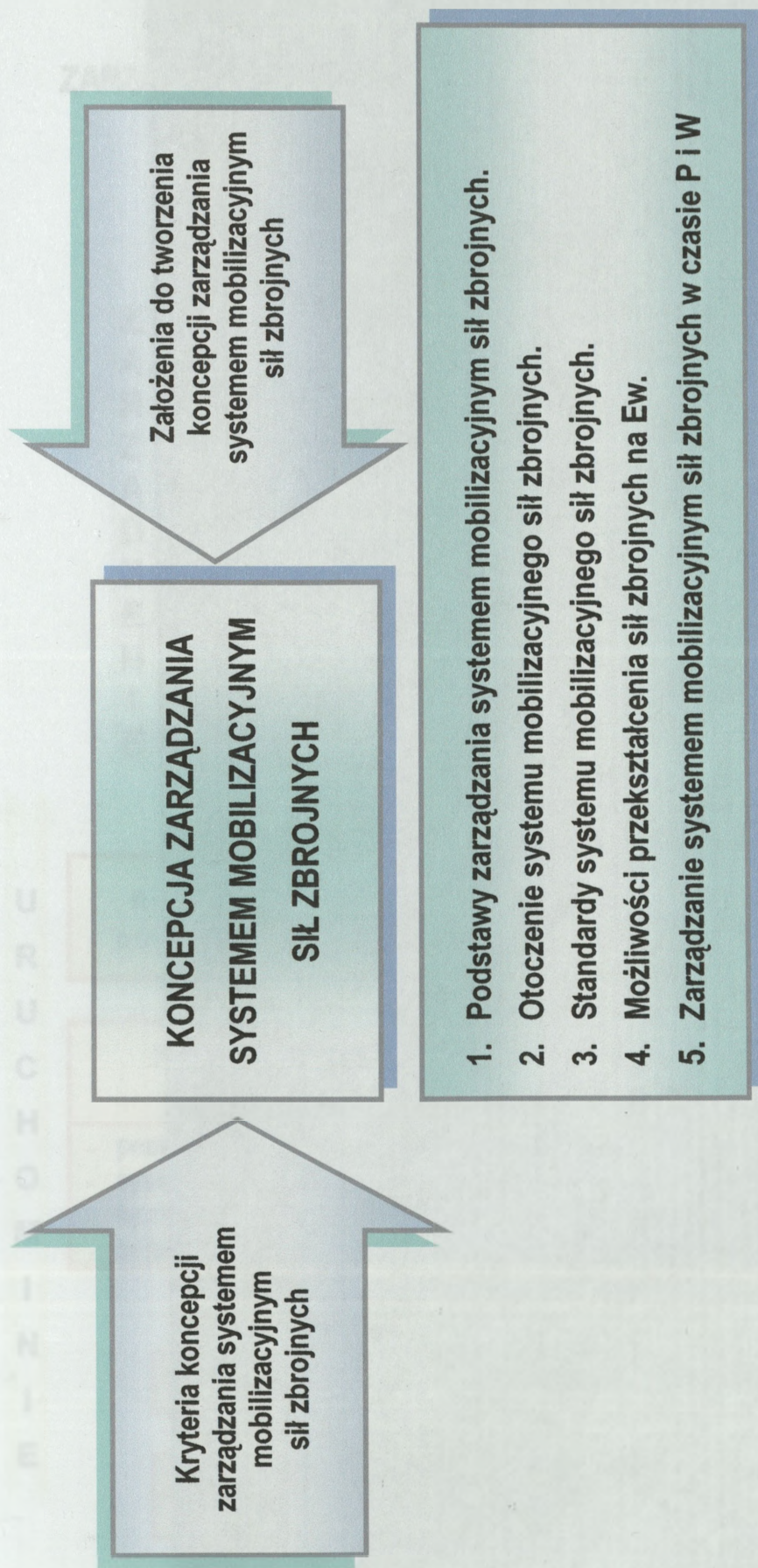

źródło: opracowanie K. Dorosz

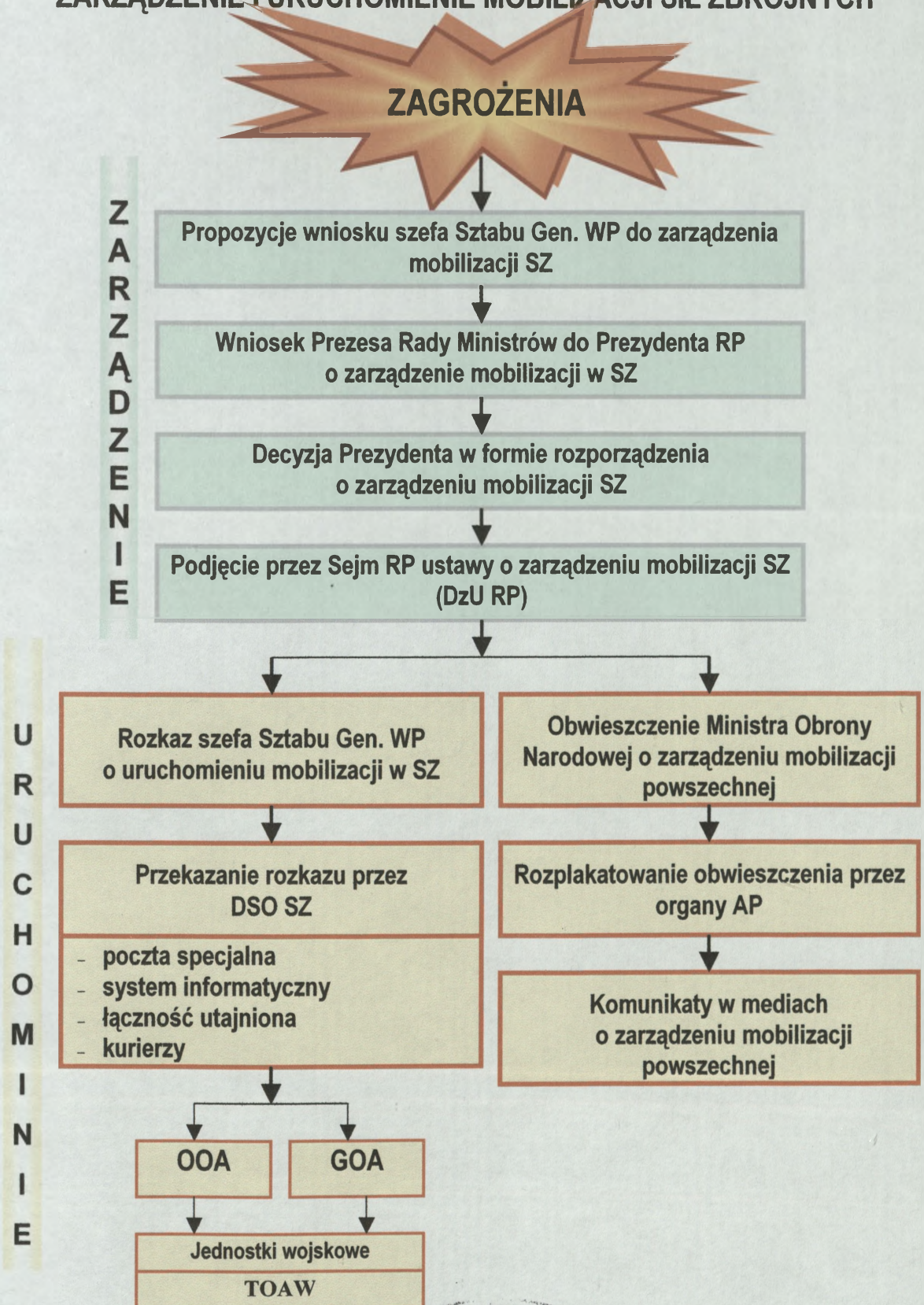
STRUKTURA ORGANIZACYJNA WKU

źródło: opracowanie K. Dorosz

ZARZĄDZENIE I URUCHOMIENIE MOBILIZACJI SIŁ ZBROJNYCH

Wykonał: Jan Wojnarowski

